

Εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ «Γυναικείου Κόσμου», επιθεωρήσεως καλλιτεχνικῆς, φιλολογικῆς καὶ τῶν ζητημάτων τῆς μόδας, ὅπου ἡ Ζοζάννα ἦτον ἀπλουστάτα γραμματέως τῆς γραμματέως τῆς συντάξεως, εὗρεκε ἕνα γραμματάκι τοῦ Μαυρικίου Νατιέ :

«Εἶνε ἀνάγκη νὰ πάω νὰ ἰδῶ τὴν μητέρα μου εἰς τὰς πέντε καὶ θὰ γευματίσω εἰς τὸ Πασσὸν εἰς τοῦ Λαμπεριέ. Τὸ Ὁδεῖον εἶνε εἰς τὸν δρόμον μου καὶ εἰς τὸν ἰδικόν σου περιμένει ἐκεῖ κάπου εἰς τὰς ἔξι τὸ βράδυ. Θὰ εἶμαι ἀκριβῆς αὐτὴν τὴν φορὰν. . . » Κάτω ἀπὸ τὰ ρυθμὰ τῆς ὑπογραφῆς ὑπῆρχε ἕνα ὑστερόγραφον :

«Ὅπωςδήποτε συχώρεσέ με ἂν κάμω κ' ἕνα τέταρτο περισσότερο νᾶλλθω».

Ἡ Ζοζάννα, ἐνόησε : Ὁ Μαυρίκιος θὰ ἤρθετο εἰς τὰς ἔξιμιον—ἂν ἤρθετο.

Πόσες φορὲς, τὰ τέσσερα τελευταῖα χρόνια τοῦ συνεδέοντο, τὰ τόσο θλιβερά, πόσες φορὲς εἶχε περιμένει ἔτσι εἰς τοὺς σταθμοὺς τοῦ τραίμου, εἰς τοὺς δημοσίους κήπους, εἰς ἐκκλησίας, μετρώοντας τὰ δευτερόλεπτα ὑπὸ τὰ βλέμματα τῶν περιέργων διαβατῶν ! Πόσες φορὲς ἔφυγε, μὲ κλάματα, ταπεινωμένη, διότι δὲν εἶχε ἔλθει ! . . . Τὴν ἀγαποῦσε ὅμως—ὅταν ἦτον ἐκεῖ, —τὴν ἀγαποῦσε κατὰ τὸν ἰδικόν του τρόπον ἀμελῆ καὶ γλυκὴν συγχρόνως, κάπως ἀνανδρὸν καὶ ἦτον πολὺ ἀδύνατος ὥστε ν' ἀποσυνθῆ, πολὺ φρόνιμος ὥστε νὰ μὴ δοθῆ ἔξ ὀλοκλήρου, ζηλεύων τὴν ἐρωμένην του καὶ μὴ θέλων νὰ τῆς δώσῃ πρόφασιν ῥήξεως . . .

Ἐἶχαν συναντηθῆ πρὸ πέντε ἐτῶν, εἰς τὸ σαλόνι τῆς Γκράνχερ, συζύγου ἑνὸς ἐμπόρου μεταξωτῶν. Ὁ Μαυρίκιος εἶχε προσέξει ἀπὸ τότε τὴν μεγάλην αὐτὴν μελαχροινὴν, κομψὴν καὶ καλοπλάσμενην, μὲ γαλανὰ μάτια κάτω ἀπὸ μαῦρα ματόκλαδα, μὲ δόντια μαργαριταρένια, μὲ λεπτὰ χεράκια. Ἐφοροῦσε πάντοτε τὸ ἴδιο φόρεμα μὲ μαῦρο τοῦλλι, ποῦ τὴν ἐκάλυπτε μὲ μίαν ἀτμώδη σκιάν, καὶ πάντοτε ἕνα πορφυρὸν τριαντάφυλλο στὴ ζώνη τῆς. Μόνη μεταξὺ τῶν κοριτσιῶν, λησμονημένη ἀπὸ τὰς ὀρίμους καὶ σοβαρὰς δεσποίνας, ἐγκαταλειμμένη ἀπὸ τοὺς νεαροὺς κυρίους οἱ ὅποιοι ἐζητοῦσαν προικὰς γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι τοῦ τσαγιοῦ, ἔμενον ἀπαθῆς, συμμαζεμένη εἰς τὸ ἡμίφως, μὲ τὸν ἀέρα ὑπάρξεως ποῦ ἔχουν ἀποσπάσει καὶ μετατοπίσει. Ἐνα βράδυ, εἰς τὸ γεῦμα, εὐρέθη κοντὰ τῆς. Ὁμίλησε διὰ νὰ ὀμιλήσῃ, —διὰ νὰ τὴν κάμῃ νὰ ὀμιλήσῃ πάντων, γιὰ ὅλα καὶ γιὰ τίποτε, γιὰ ἕνα ἔρ-

γον ποῦ εἶχε ἐπιτύχει, γιὰ ἕνα νέο βιβλίον, γιὰ τὴν μόδα καὶ τὸ σαλόνι τῆς ζωγραφικῆς.

Νεώτατος μηχανικὸς ἐναβρύνετο διὰ τὴν φιλολογικὴν του καλαισθησίαν, ἐξεκουράζετο ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς γράφων στίχους· ἐσύχναζε τὰ γραφεῖα τῶν μικροπεριοδικῶν καὶ ὑπενθύμιζε κάθε τόσο ὅτι ὁ Ἐδουάρδος Ἐστονιέ εἶχε προέλθει ἀπὸ τὴν Πολυτεχνικὴν σχολήν. Ἦτο πνευματώδης καὶ—ἀκόμη περισσότερον—εἶχε χάριν ἀσύγκριτην καὶ θὰ ἠμποροῦσε νὰ πῆς γι' αὐτὸν ὅτι ἡ κυρία δὲ Μοττεβίλ διηγείται διὰ τὴν Ἐρρίκαν τῆς Ἀγγλίας, ὅτι ἐφαίνετο πάντοτε «πὼς ζητεῖ τὴν καρδίαν».

Ἡ νέα μὲ τὸ τριαντάφυλλο ἐνόησε πολὺ αὐτὴν τὴν γλώσσαν· ἐχαμογέλασε, ἔγινε εὐθυμῆ, ἐδειχθῆ ὠραιότερα· εἶπε λόγια ἀπρόοπτα, ἔξυπνα καὶ χαριτωμένα, καὶ ὁ Μαυρίκιος ποῦ ἤξευρε ὅλο τὸ Παρίσι ἐσυλλογίσθη : «Ἀπὸ ποῦ ἔρχεται ; Δὲν εἶνε ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον . . . » Ὑστερα ἀπὸ τὸ γεῦμα, ἠρώτησε τὴν κυρίαν Γκράνχερ. Ἡ καλὴ κυρία ἐσήκωσε τοὺς ὤμους :

— Τὴν εὗρισκετε πνευματώδη ; Δὲν ἐπίστευα . . . Δὲν εἶνε κυριολεκτικῶς φίλη μου, εἶνε διδασκάλισσα τοῦ πιάνου τῆς κόρης μου, Ζοζάννα Βαλεντέν . . .

— Ζοζάννα ;

— Ὄνομα γελοῖον, βέβαια· ὁ πατέρας τῆς ἐκαλεῖτο Ζοζέ. Ἦτον ἕνα εἶδος δημοσιογράφου ποῦ ἀπέθανε ἀρίνοντας τὴν γυναῖκα του εἰς τὴν δυστυχίαν. . . Μία πολὺ καλὴ γυναῖκα ! . . . Ἡ μικρὰ ἐπρόκειτο νὰ εἰσελθῇ εἰς τὴν École de Sèvres· ἐπαρασκευάζετο πρὸς τοῦτο. Ἐνας χιμικὸς τὴν ἀγάπησε καὶ τὴν ἐπῆρε.

Ὁ Μαυρίκιος ἐζητοῦσε μὲ τὰ μάτια του τὸν χιμικόν. Ἡ κυρία Γκράνχερ εἶπε τότε :

— Πολὺ μεγάλη βλακεία. Ἡ Ζοζάννα δὲν εἶχε πεντάραν καὶ ὁ Πέτρος Βαλεντέν ὑγείαν. ἔχει μίαν φοβερὰν ἀρρώστιαν τοῦ στομάχου ἐδῶ καὶ τρία χρόνια. Καὶ τὴν περασμένην χρονίαν ἔγεινε νευρασθενής· χάνει τὸ μνημονικόν, δὲν ἠξεύρει τί θέλει· Δὲν θέλει κανέναν. Κι' αὐτὸ δὲν θὰ ἦτον τίποτε, ἂν ἠμποροῦσε νὰ ἐργασθῆ, μὰ δὲν ἠμπορεῖ πιά . . .

— Λοιπὸν ;

— Λοιπὸν φοφοῦν τῆς πείνας ἢ κοντεύουν τοῦλάχιστον . . . Ἡ Ζοζάννα προσπαθεῖ νὰ ἐξοικονομήσῃ τ' ἀναγκαῖα. Τὴν ἐλήθη καθηγήτριαν διὰ τὴν Μαγδαληνὴν ἀλλὰ δὲν ἀξίζει μίαν ἀρχαίαν μαθήτριαν τοῦ Ὁδεῖου. Θὰ τὴν κρατήσω ἕνα χρόνον ἀκόμη. . . Πρέπει νὰ

κάνῃ καλὸ κανεῖς. . . Δὲν εἶνε κακὸ κορίτσι αὐτὴ ἢ μικρὰ. Τὴν προσκαλῶ ὅταν εἶνε κόσμος. Αὐτὸ τὴν διασκοπεῖ λιγάκι καὶ ἔξ ἄλλου, ὅταν θέλει κανεῖς νὰ χορεύῃ, παίζει πιάνο.

Ἡ κυρία Γκράνχερ δὲν εἶχε καταστρέψει τὸ θέλημα τῆς νέας μὲ τὸ τριαντάφυλλο. Ὁ Μαυρίκιος Νατιέ, μεγαλωμένος μέσα εἰς τὰ φορέματα μιᾶς αὐστηρᾶς μητέρας, ἀπεστρέφτο τὰς εὐκόλους ἐπιτυχίας. Εἰκοσιεσσάρων ἐτῶν εἶχεν ἀκόμη κάποιαν δροσερότητα ψυχῆς, τὸν ἀφελῆ πόθον δι' ἕνα μεγάλο πάθος. Θρημμένος μὲ φιλολογικὰ διαβάσματα καὶ μυθιστορήματα, ἐπίστευε τὸν ἑαυτόν του αἰσθηματικόν. . .

Ἐνας εὐγενὴς ἔρωσ, λεπτὸς, ἐμύρωσε τὴν σκοτεινὴν ζωὴν τῆς Ζοζάννας ὅπως οἱ ἀόρατοι μενεξέδες μυρώνουν τὴν ἀνοιξιν τὸ δάσος. Ἐνας ἔρωσ ὅσιος καὶ παιδικός, μὲ τὴν ὑπερφάνειαν νὰ ὁμοιάσῃ πρὸς τοὺς ἔρωτας ποῦ μᾶς παρουσιάζουν τὰ βιβλία. Ὁ Μαυρίκιος δὲν ἐγνωρίζε τὸν σύζυγον τῆς Ζοζάννας. Δὲν ἐμπῆκε ποτὲ εἰς τὸ κατοίκημα τῆς ὁδοῦ Ἀμυότ, ὅπου ὁ ἀσθενὴς δὲν ἤθελε νὰ δεχθῆ κανένα ἐκτὸς ἀπὸ τὸν προϊστάμενόν του Μαλιβοῦ καὶ τοὺς γιατροὺς.

Κάποτε τὴν ὠδήγησεν εἰς Bellevue εἰς τὸ μέρος ποῦ ἡ μητέρα του ἐπερνοῦσε τὸ θέρος. Ἦτον μία ἡμέρα Μαρτίου· ἔλυωναν καὶ τὰ τελευταῖα χιόνια· ἀνέπνεε πλέον τὴν μυρωδιὰν τῶν ἡρανθῆμων. Μὲ τὸ λυκόφως, καθὼς ἔφευγαν, ὁ οὐρανὸς ἦτον ρόδινος καὶ ψυχρὸς, μόνον ἕν ἄστρο ἔλαμπε. Ἡ Ζοζάννα στηριζομένη εἰς τὸν βραχίονα τοῦ ἐραστοῦ τῆς, ἐφιθύρισε :

— Εἶμαι εὐτυχημένη . . . Δὲν ἔχω καμμίαν τύφιν, ξέρεῖς ! Ὁ ! ὄχι, οὔτε ἐντροπήν.

Πράγματι : δὲν ἠσθάνετο ἐντροπήν. . . Ἠρέσκετο νὰ τὸ λέγῃ ἀφελῶς. Τὸ ἔλεγε μάλιστα κάπως πολὺ, καὶ τοῦτο ἐπείραζε τὸν Μαυρίκιον. Ἦτον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποῦ δὲν ἠμποροῦν νὰ ἐκτιμήσουν τὴν ἐρωμένην τους παρ' ἂν δοκιμάσῃ ἢ προσποιήται ὅτι δοκιμάζει τὴν πλέον δραματικὴν μετάνοιαν, διότι ἡ στάσις αὐτὴ τοὺς ἐξασφαλίζει. Μήπως δὲν εἶνε τὸ δραματικὸν συμφέρον τῶν ἀνθρώπων—ποῦ θὰ γίνων ἀργὰ ἢ γλίγωρα σύζυγοι— νὰ θέτουν εἰς τὴν γυναικίαν συνείδησιν τὴν πεποίθησιν αὐτὴν, ὅτι ὁ ἐλεύθερος ἔρωσ εἶνε πάντοτε ἕνα σφάλμα καὶ συνεπάγεται μίαν κατὰπτωσιν ; . . .

Ὁ Μαυρίκιος ἐσκέπτετο :

«Ἡ Ζοζάννα ἔχει θανατῶσια προτερήματα μὰ τῆς λείπει τὸ ἠθικὸν συναίσθημα. . . »

Καὶ κάποτε, κατὰ τὸ ἡμισυ γελῶν καὶ κατὰ

τὸ ἡμισυ σοβαρός, τὴν ἀπεκάλεε «ἀναρχικὴν» !

Δὲν ἦτον ἀναρχικός, αὐτός ! . . . Εἶχε βαθύτατα τὸ αἰσθημα τῆς τάξεως, τὸ σέβας πρὸς τὰ καθεστῶτα, τὴν ἐπιθυμίαν νὰ εἶνε «ὅπως ὁλος κόσμος». Μέσα εἰς τὴν παροδικὴν θέρη τῶν εἰκοσιεσσάρων ἐτῶν του εἶχε δεχθῆ, μὲ ἀλαζονείαν, τὴν ἐλπίδα αὐτὴν ἑνὸς μεγάλου ἔρωτος ποῦ θὰ τὸν ἔκαμνε μεγαλύτερον ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ του. Τὰ βιβλία τὸν εἶχαν μεθύσει. Καὶ ἔκαμῶνετο πλέον ὅτι περιφρονεῖ τοὺς μπουρζοῦδες ! Καὶ τί ἦτον, ὅμως, τὸ παιδί αὐτὸ πλασμένο διὰ τὴν κανονικὴν ζωὴν, ἀνίκανο νὰ περιφρονῆσῃ τὰ συνήθη καθήκοντα τοῦ τιμίου ἀνθρώπου, ἀλλὰ μὲ μίαν ψυχὴν τόσο στενὴν καὶ καρδίαν τόσο φρόνιμην, τί ἦτον παρὰ ἕνας νέος μπουρζοῦς, ποῦ ἐπλανήθη μέσα εἰς ἕνα ρομαντικὸν πάθος ; . . . Καὶ πὼς ἦτο δυνατόν νὰ ἐννοήσῃ ποτὲ τὴν Ζοζάνναν Βαλεντέν ; . . .

Αὐτὴ δὲν ὁμοιάζε καθόλου πρὸς τὴν μητέρα τοῦ Μαυρικίου, οὔτε πρὸς τὰς θείας του, οὔτε πρὸς τὰς εξαδέλφους του, οὔτε πρὸς τὰς φίλας τῆς οἰκογενείας του, οὔτε πρὸς τὰς γυναῖκας ποῦ ἀπαντοῦσε εἰς τὰ «corrects» σαλόνια. Δὲν ὁμοιάζε περισσότερον οὔτε πρὸς τὰς ἐρωμένας ποῦ εἶχεν ἄλλοτε, οὔτε πρὸς ἐκείνας ποῦ ἐσυζοῦσαν μὲ τοὺς ἐρωμένους των. Οὔτε πνεύματος νοικοκυριστικόν, οὔτε πάλιν μποῦε—ὅμως περισσότερον μποῦε παρὰ νοικοκυρά, ἐσυλλογίζετο. — Ἐκαμνεν ἀνω-κάτω τὰς ιδέας τῶν τὸν ἐξέπληττε, τὸν ἐγοήτευε, τὸν ἐξεμάλιζε, τὸν ὤργιζε τέλος πάντων. Πτωχὴ, δὲν ἐπαραινέτο ἐν τούτοις διὰ τὴν δυστυχίαν τῆς, μὲ τὸ βάρος τῆς ἐργασίας ἐδοκίμαζεν ὅμως μίαν ἀφελῆ ὑπερφάνειαν ὅτι δὲν εἶχε καμμίαν ἀξίαν συνδεδεμένη μ' ἕναν ἀσθενῆ, μ' ἕναν μανιακόν, ἐθωπευέτο ἀπὸ μίαν ὑπομονὴν ἀκούραστην, ὄχι χωρὶς τρυφερότητα. Ἐλεγε : «Τὸν ἐδέχθηκα ὡς σύζυγόν μου, δὲν θὰ τὸν ἐγκαταλείψω ποτέ. . . ». Εἶχεν ἐρωμένον καὶ ὅμως δὲν ἠξευρε τί θὰ πῆ τύφιν συνειδήσεως. Ἐξηγαῦσε ὅλας τὰς ἀντιφάσεις τῆς καρδίας τῆς καὶ τῆς ζωῆς τῆς λέγουσα : «Δὲν ἠμπορῶ νὰ ζῆσω χωρὶς εὐτυχίαν. Καὶ ἡ ἡδονὴ τῆς θυσίας δὲν μοῦ εἶνε ἀρκετὴ. . . Δὲν εἶμαι ἀγία· δὲν εἶμαι ἡρωὶς· εἶμαι γυναῖκα, πάρα-πολὺ γυναῖκα . . . »

Δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχὴς ἐπὶ πολὺ ἡ δυστυχὴς Ζοζάννα. Μίαν ἡμέραν εἰς τὸ μικρὸ δωμάτιον ὅπου ὁ Μαυρίκιος τὴν ἐδέχετο, εὐρέθη εἰς κρίσιν στεναγμῶν.

— Τί ἔχεις ; Τὴν ἠρώτησε τρομαγμένος. Εἶσαι κακοδιάθετη ἢ λυπημένη ;

— Δὲν ἠξεύρω. . . Εἶμαι τρομαγμένη ἀπὸ

εκείνο που μου συμβαίνει, και μ' όλα ταύτα... αυτό με συγκινεί, αυτό μου συνταράττει την καρδιά. Φοβούμαι τόσο να σου το πω!

— Τί;

— Ω αγαπημένε μου, φοβούμαι... Εί... είμαι... έγκνος.

Έπερίμενε λόγια έρωτος, λόγια οίκτου, την αγαθήν προστατεύουσαν χειρονομίαν. Έπίστευε ότι ο Μαυρίκιος θα της έλεγε: «Είμ' ελεύθερος! είμαι εις την διάθεσίν σου». Αναμφιβόλως δέν ήμπορούσε ν' αφήση τον Πέτρον Βαλεντέν... Αλλά ήτον το καθήκον του Μαυρίκιου να μη συναινέση—όχι άμέσως!—εις το ύπερτατον ψεύδος που ή ανάγκη της επέβαλλε. Αυτή ήλιπζεν άοριστως ότι θα διεμαρτύρητο, ότι θα εξανίστατο και θα εύρισκε μαζί της κάποιον τρόπον διά ν' απόπτύσουν την έντροπήν της άπάτης.

Είπε μόνον:

— Δέν έχομε τύχην!... Δέν άμφέβαλλα... γιατί... επιτέλους... ώφειλες να προβλέψης... Δέν ήσουν μικρό κοριτσάκι... Τί να κάνωμε τώρα;... Ο άνδρας σου θα το δεχθής;...

Έφρυκιάσε, αλλά, όταν έγεινε πάλιν κυρία του έαυτού της, άπήντησε:

— Ησύχασε. Δέν θα σε στενοχωρήσω καθόλου' θα τακτοποιήσω τας ύποθέσεις μου...

Έπειτα την έπαρηγόρησε, την' εκάιδεψε. Αυτή απέμενε ψυχρά, και δέν ήξευρε άν τον αγαπά ακόμη... Έτελείωσε. Όλον το θέλητρον του συνδέσμου των εξηφανίζετο το είδύλλιον έγίνετο δράμα. Ο Μαυρίκιος δέν ήτον καμωμένος δι' αυτά τα πράγματα. Έζηήτησε να σταλή εις την Γερμανίαν από τον μέγαν μηχανικόν Λαμπεριτιέ τον προϊστάμενόν του. Κέταξίδευεν ακόμη όταν ο μικρός ο Κλαύδιος ήλθε εις τον κόσμον...

Η Ζοζάννα ειχ' ελευθερωθή από πέντε εβδομάδας όταν την ξαναείδε στο μικρό δωματιάκι τους. Έμπήκε, χλωμή, αδυνατισμένη, κατακουρασμένη από το ανέβασμα της σκάλας. Είχε εις τα μάτια της τα μεγαλωμένα ώσαν μίαν ανάμνησιν των προσφάτων πόνων, και την σκιάν του θανάτου που την ειχεν έγίσει. Εις τους βραχιόνάς της, σκαιά και φοβισμένη, έκρατούσε το παιδί της—το παιδί τους.

Αυτήν την φοράν ο Μαυρίκιος έκλαυσε: Είπε:

— Συγχώρησέ με... Συγχώρησέ μας και τους δύο...

Και ή Ζοζάννα ειχε συγχωρήσει: ήθελε την άνταμοιβήν των οδυνών της.

B

Η ώρα εξη και μισή πλέον. Διά δευτέραν φοράν ή Ζοζάννα έκαινε τον γυρόν των γαλαριών σταματώσα δλίγας στιγμάς διά να φυλλομετρήση περιοδικά και βιβλία. Οι υπάλληλοι, χαμογελώντες, την εκύτταζαν.

«Θεέ μου!... πρέπει να έλθη. Στάς έπτὰ θα πρέπει να είμαι στο σπίτι. Ο Πέτρος θα με χρειάζεται. Και το μικρό!... Ητον παραπολύ χλωμό σήμερα το πρωί!... Η γυναίκα που έχω θα κάψη το φαί, ή θα σπάση τα πιάτα, όπως τις προάλλες. Θα έχω σκηνήν πάλι, χωρίς άλλο! Α! Μαυρίκιε, Μαυρίκιε!...

Τα πόδια της ειχαν παγώσει, τα μάγουλά της έκαιαν και ο θυμός ύπεδαύλιζε την θλίψιν της, την εξήναπτε.

Γύρω από το Ώδειον, την νύκτα, ή βροχή, το γλου γλου του φουσκωμένου ζύακος, οι λάσπες, τα νερά... Οι άνθρωποι εύρισκαν καταφύγιον κάτω από τας στοάς και το νερό από τις μουσκεμμένες δμβρέλλες έκαιτρακυλούσε επάνω εις τα λιθόστρωτα.

Έπτά παρά τέταρτον...

Η Ζοζάννα, με το κεφάλι άδειανό, με τα πόδια κλονούμενα ειχε σταματήσει εμπρός εις το βιβλιοπωλείον Μαρπόν. Τα βιβλία μέσα εις το κίτρινον ή λευκόν κάλυμμά τους έκεντούσαν την περιέργειαν των διαβατών. Μερικά ήσαν στολισμένα με σχέδια έρωτικά, με φωτογραφίας φυσικάς. Ησαν μισοφόρια άνασηκωμένα, μαύρες κάλτσες, πανταλόνια, κορσέδες άνοικτοί, γυμνοί τραχήλοι—το ήμίγυμνον περισσότερο σκανδαλίζον από το γυμνόν, ή άχαρις πορνογραφία.

«Αυτό εινε ο έρως;» εκέπτετο ή Ζοζάννα...

Δέν ήτον σεμνότυφη ή ελευθερία ένδς χαρακτηριστικού, ή γυμνότης μιās λέξεως δέν την έπειράζαν καθόλου, όμως αγαπούσε: ειχε την λεπτήν αιδημοσύνην της έρωτευμένης γυναικός, και ή ήδονή της έφαινετο κάτι τι κρυφό και φοβερό που μόνον αυτή και ο αγαπημένος της έγνώριζαν.

Έπήρε ένα μυθιστόρημα, κατά τύχην, το εξεφύλλισε, το εκλείσε. Διέτρεξε έναν τόμον κριτικής, που την έκαιμε ν' άνιάση, και μίαν συλλογή ποιημάτων μωστικών ήλιθίων σαν λουλούδια χάρτινα...

«Η Έργάτις...» Είνε το βιβλίον που είδα στο τραπέζι της δεσποινίδος Μπόν. Άλλο ένα μυθιστόρημα φεμινιστικόν ή αντιφεμινιστικόν.

Είνε ή «μόδα!».

«Όχι, δέν ήτον μυθιστόρημα' ήτον μία μακρά και λεπτολόγος μελέτη επί των γυναικείων έπαγγελμάτων. Είχε αριθμούς, σημειώσεις, παραπομπάς και στατιστικούς πίνακας.

Η Ζοζάννα εδιάβασε τυχαίως μερικάς σελίδας: Η Έργάτις έργοσασίον. Η υπάλληλος. Η Γυναίκα και τα ελευθέρια έπαγγέλματα. Ο γυναικείος άνταγωνισμός και αι οικονομικά του συνέπειαι... Σχέδιον μιās ήθικης γυναικείας.

Αυτό ήτον το τελευταίον κεφάλαιον, το συμπέρασμα.

«...» Αν ή εργασία των γυναικών εινε καλόν ή κακόν άγνωώ, και το μέλλον θα μάς το ειπή, άλλ' εινε μία άνάγκη ή γυναίκα να την ύφίσταται χωρίς να την έχη επιθυμήσει, είν' ένα γεγονός που μάς επιβάλλεται και που πρέπει να δεχθώμεν με όλας του τας συνέπειας. Και ή σημαντικώτερα των συνεπειών ειναί ή επανάστασις ή ήθικη που φαίνεται ως άποτέλεσμα και όχι ή αιλία της οικονομικής επανάστασεως.

«Όχι διότι ή γυναίκα άπελευθερώθη ήθικώς που έπόθησε να κατακτήση την υλικήν της ανεξαρτησίαν. Από το έργοσάσιον, το εργαστήριον, το κατάστημα, το γραφείον, το σχολείον, θα έπροτιμούσε, ίσως, τον προστάτην έρωτα του άνδρος και την έστίαν του σπιτιού. Όμως ο άνδρας εκλείσε το σπίτι του διά την πτωχήν κόρην... Και ή πτωχή κόρη, που δέν θέλει να πουληθής και δέν συναινεί επίσης ν' αποθάνη της πείνης, έδοκίμασε να ζή έξω από το σπίτι, χωρίς την άρωγήν του άνδρος. Έπήγε λοιπόν όπου θα ήμπορούσε να κερδίση το ψωμί της εις την περιοχήν που έπεφυλάχθη καθ' όλας της εποχάς διά την γυναικείαν ένεργειαν, και σιγά-σιγά κατέκτησε ό,τι έπεφυλάσσοτο μόνον εις την ένεργειαν του άνδρος... Έβαλε τα δυνατά της, έχρησιμοποίησε όλας τας δυνάμεις της διά ν' άνναπτύξη την προσωπικότητά της. Παρητήρησε, τότε, ότι ήδύνατο να κερδίση κάτι περισσότερον από τον άρτον ήμών τον έπιούσιον, τα ρούχα της και την κατοικίαν: την ήθικην ανεξαρτησίαν, το δικαίωμα του σκέπτεσθαι, του όμιλειν, του ένεργείν, του αγαπών κατά την ιδιαιτέραν της θέλησιν, το δικαίωμα που ειχε πάρει πάντοτε ο άνδρας και που το ειχε άρνηθής εις την γυναίκα.

«Άλλ' ο άνθρωπος έννόησε ότι ή αξίωσις αυτή της γυναικός ήτον πολυ επικίνδυνος διά τα τεταγμένα, την κοινωνικήν ίσορροπίαν, την οικογένειαν, τα ήθη, την θρησκείαν... Πάρα πολυ άργά!... Αν όλοι αι έργάτιδες δέν εινε

άπελευθερωμένοι, εινε όμως ήδη εν άνταρσία...

Ανταρτίδες εναντίον του νόμου που έχουν θέσει οι άνδρες, εναντίον των προλήψεων, του ιδεώδους που επιβάλλουν εις τας συντροφους των... Αι γυναίκες έκωσαν την κλωστήν που έκλωσαν αι πρόγονοί των, που όσο κ' έλαφρά αν ήτον, όμως έβάρυνε ένίστε τας ψυχάς, ώστε δύσκολα έγκαρτερούσαν' άφησαν την όρκαν, την βελόνην και τον καθρέπτην—και μαζί μ' αυτά τας παθητικάς άρετάς και τας ματαιοδοξίας. Δέν σκέπτονται πλέον ότι άρκεί να εινε μία γυναίκα Παναγία διά να εινε τιμία, και δέν νομίζουν ότι έπεσαν εις την λάσπην διότι αγαπήσαν πολλας φορές... Βλέπει κανείς να μορφώνεται ήδη ή γυναικεία αυτή ήθικη, ή όποια δέν θα εινε πλέον ούσιωδώς διάφορος από την άνδρικήν. Η γυναίκα που ο Χριστιανισμός έκαιε κατάλληλον σιγά-σιγά διά την θυσίαν και την έγκαρτέρησιν άρχίζει να δυσπιστή. Ο Θεός δέν την παρηγορεί πλέον' ο άνδρας δέν την τρέφει πλέον. Πρέπει να βασίζεσαι εις τον έαυτόν της, και διότι ή εργασία, θέλοντας και μή, την έκαιμε ελευθέραν, θ' άνακηρύξη άμέσως όλα τα ένεργητήματα της ελευθερίας.

«Οί όροι της σύζυγκης συμφωνίας θαλλάξουν εκ του ότι ή γυναίκα θα ήμπορη να ζήση χωρίς την βοήθειαν του άνδρος, ν' άναθρέψη μόνη της τα παιδιά της. Δέν θα ζητήση πλέον την προστασίαν και δέν θα υποσχεθής την ύπακοήν. Και ο άνδρας θα συμπεριφερθής μαζί της ως ίσος προς ίσην—ή καλύτερα: ως σύντροφος με σύντροφον, φίλος με φίλην.—Η ένωσις των δέν θα ύφίσταται παρά εις την άμοιβαίαν αγάπην, την πάντοτε άνανευομένην συμφωνίαν σκέψεων και συναισθημάτων, την ελευθέραν και θεληματικήν πίστιν και την τελείαν ελικρίνειαν, ή όποια επιτρέπει την τελείαν έμπιστοσύνην. Τώρα πλέον εινε πολλά τα νοικοκυριά που ο σύζυγος εύρίσκει εις την γυναίκα του την σύντροφον, τον άνθρωπον της έμπιστοσύνης του, την συνεργάτιν του, την κοινωνόν των φιλοδοξιών του. Καμμία γυναίκα περισσότερο από την Γαλλίδα δέν εινε ίκανή διά τόσο ώραιον ρόλον».

Έδώ ο συγγραφεύς εξήταζε τας μεταμορφώσεις τας πιθανάς του γάμου, τροποποιημένου ήδη, βαθύτατα, με το διαζύγιον... Η Ζοζάννα έμάντευε, κάτω από την λεπτήν ειρωνείαν μερικών φράσεων, ότι δέν ειχε πολυν σεβασμόν διά τας παλαιάς μορφάς και τους παλαιούς τύπους και ότι αι «ζώσαι πραγματικότητες»

τὸν ἐνδιέφεραν πολὺ διαφόρως ἀπὸ τὰς ὑπερφυσικὰς ὀντότητας.

«Ποιὸς νὰ εἶνε αὐτὸς ὁ κύριος ποῦ δὲν ἔχουν τυφλώσει αἱ προλήψεις;...»

Παρετήρησε τὸ ὄνομα: «Νοὲλ Ντελύλ». Καὶ ἀμέσως, χωρὶς κανένα λόγον ἐφαντάσθη ἕναν ἄνθρωπον μὲ ὄψιν σοβαρὰν καὶ λεπτήν, μὲ γαλανὰ μάτια καὶ στακτιὰ γένεια ποῦ κατοικοῦσε ἕνα παλαιὸ σπίτι σιμὰ εἰς τὴν Σορβόννην.

Δὲν ἠσθάνετο τὴν ἀνίαν τῆς ἀναμονῆς πλέον καὶ τὸν κόπον τῆς ὀρθοστασίας, ἐλησιμονοῦσε τὸν Μαυρίκιον... Ἐσκέπτετο...

«Πόσο εἶνε ἀλήθεια αὐτό!... Θὰ ζητήσω τὸ βιβλίον ἀπὸ τὴν δεσποινίδα Μπόν».

Ἡ δεσποινὶς Μπόν ἠσχολεῖτο μὲ τὰ συνδικάτα, τὰ κογκρέσσα, τὰ ἔργα ἀλληλοβοηθείας, ἐνῶ ἡ Ζοζάννα, εἰς τὸν γυναικεῖον κόσμον, ἔκαμνε λίγο ἀπ' ὄλα, ἔγραφε περὶ μῦθους, βιβλιογραφίας, τὴν μικρὰν ἀλληλογραφίαν κ. ἄ.

Ὅχι ἦτον ἐνδιεφέρετο διὰ τὰς ἰδέας, καὶ τὸ γυναικεῖον λεγόμενον ζήτημα τῆς εἶχε γείνει ἀγαπητόν... Ἐἶχε τὸ πνεῦμα καθαρὸν καὶ ὑπερήφανον, τὴν φαντασίαν γενναίαν, θερμὸν αἶμα, νεῦρα εὐδόνητα ποῦ τὴν διέθεταν εἰς ἐνθουσιασμόν. Ὅμως, πολὺ Γαλλίς καὶ πολὺ Παρισινή, εἶχε τὴν αἰσθησὶν τοῦ γελοίου καὶ τὴν φρίκην τῶν ἐξάψεων. Δὲν ἐπληρώνετο μὲ λόγια καὶ ἕως εἰς τὰς ἀντιφάσεις τῆς ζωῆς τῆς διέμενε εἰλικρινῆς μὲ τὸν ἑαυτὸν τῆς. Τῆς ἐφαίνετο νὰ διακρίνη εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Νοὲλ Ντελύλ αὐτοῦ τὴν σφραγίδα ἐνὸς πνεύματος ποῦ ὁμοίαιε τὸ ἰδικόν τῆς. Ἀνεγνώριζε ὀλίγο τὸν ἑαυτὸν τῆς εἰς τὴν «Ἀνιάρτιδα», τῆς ὁποίας ἐσχεδιάζε τὸ πορτραῖτο. Ἐλεγε κατ' ἑαυτήν:

«Ἴδου ἕνας ἄνθρωπος ποῦ θὰ μ' ἐννοοῦσε. Ἐδέχθηκα τὴν οἰκιακὴν ὑπηρεσίαν δὲν ἔκοψα ἀκόμη τὸ νῆμα, ὅμως αἰσθάνθηκα πῶς εἶμαι κυρία τοῦ ἑαυτοῦ μου καὶ τοῦ αἰτόμου μου. Δὲν εἶνε ἕνα χυδαῖον αἰσθημα συμφέροντος, δὲν εἶνε ὁ φόβος τῆς κοινῆς γνώμης ποῦ συγκρατοῦν εἰς τὸν γάμον αὐτόν, εἰς τὸν θλιβερόν αὐτόν γάμον ὅπου φέρω ἕνα διπλοῦν βάρος. Δὲν θέλω ν' ἀφήσω τὸν δυστυχισμένον μου Πέτρον, ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ ζήσω χωρὶς εὐτυχίαν, δὲν ἠμπορῶ...» Ἐδιάβασε ἀκόμη:

«Νὰ ὀνειρεύεται κανεὶς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἔρωτος, διατηροῦσα τὸν γάμον ὑπὸ νέας μορφάς, ὀλιγώτερον ἀσθηρὰς, νάπελευθερώνη κανεὶς τοὺς ἀνθρώπους ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἀπὸ τὴν ὑποχρεωτικὴν ὑποκρισίαν, νὰ τοὺς ἀνα-

γνωρίζῃ τὸ δικαίωμα νὰ διαθέτουν κατ' ἀρέσκειαν τὴν ζωὴν τους δεχόμενοι δλοκλήρη τὴν εὐθύνην τῶν πράξεών των, νὰ θέτῃ κανεὶς εἰς τὰς σχέσεις τῶν δύο φύλων περισσότεραν δικαιοσύνην, περισσότεραν συμπάθειαν, εἶνε λοιπὸν ἐνθάρρυνσις τῆς ἀκολασίας; Εἶνε καταστροφὴ τῆς γυναικείας αἰδημοσύνης; Ὅχι. Μία γυναῖκα ἄς γνωρίζῃ τὴν ἀξίαν τῆς, τὸ βάρος τῆς δωρεᾶς ποῦ κάμνει, ἄς ἔχη περὶ τοῦ ἔρωτος καὶ τῶν συνεπειῶν τοῦ ἔρωτος μίαν καθαρὰν ἰδέαν, ὑψηλήν, βαρεῖαν, ἂν ἡ γυναῖκα αὐτὴ ἔχει τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα ὑγιᾶ, θὰ εἶνε καλὰ ὀπλισμένη ἐναντίον τῶν πειρασμῶν τῆς ἀκολασίας. Καὶ ἂν ἀπατάται εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς, θὰ μάθῃ ὅτι ἡ πλάνη τῆς δὲν εἶνε ἀτιμωτικὴ, ὅτι δὲν θὰ τὴν σύρῃ, καθ' ὅλην τὴν ζωὴν ὡς εἶδος καταδίκης, καὶ ὅτι θὰ εἶνε δυνατὸν νὰ ξυθῇ τὸν ἔρωτα ἐνὸς τιμίου ἀνθρώπου.

Ἀὐτὸ ὑποθέτει δλοκληρωτικὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰ ἦθη μας; Ἄλλ' αὐτὴ ἔγεινε κατὰ τὸ ἦμισυ, γίνεται καθ' ἑκάστην, αὐτὴ ἡ ἐπανάστασις! Πόσοι προλήψεις ἐξαφανισμένοι πλέον!... Ἡ ἀποδοκιμασία τῶν «τιμίων» δὲν κτυπᾷ πλέον οὔτε τὸ νόθον, οὔτε τὴν γυναῖκα ποῦ ἔχει διαξευχθῆ τὸν ἄνδρα τῆς ὑποφέρουν, συγχωροῦν μερικὰς ἐλευθέρως ἐνώσεις, καὶ μερικὰς γυναικεῖς ἀπέκτησαν μὲ τὴν μαγεῖαν τοῦ ταλάντου των τὸ δικαίωμα τοῦ ζῆν κατὰ τὸν ἰδικόν των τρόπον—δικαίωμα ποῦ ἀνεγνώριζαν ἄλλοτε μόνον εἰς τὰς μεγάλας ἠθοποιούς!... Εἶνε τὰ συμπτώματα μιᾶς καταστάσεως πραγμάτων, ἡ ὁποία...»

Ἡ κυρία θέλει ν' ἀγοράσῃ αὐτὸ τὸ βιβλίον; ἠρώτησεν ἕνας ἐπάλληλος ὁ ὁποῖος εὐρισκεν ἀναμφιβόλως ὅτι ἡ ἀνάγνωσις εἶχε παραταθῆ ὑπὲρ τὸ δέον.

Ἡ Ζοζάννα ἐκοκκίνισε... Ἀπήνησεν αὐτομάτως:

—Ναί.

—Τρία φράγκα...

Τρία φράγκα! Καὶ ἦτον εἰς τὸ τέλος τοῦ μηνός... Ἡ Ζοζάννα ἠσθάνετο μίαν τύφιν δμως ἀνοῖξε τὸ παρτοφόλι τῆς. Ὁ ἐπάλληλος ἐτύλιγε τὸ βιβλίον.

—Εὐχαριστῶ... Μοῦ λέτε καὶ τὴν ὥρα;

—Ἐπιὰ παρὰ πέντε, κυρία...

Ὁ Μαυρίκιος δὲν ἤσχετο. Ἡ Ζοζάννα εἶδε εἰς μίαν ἀστραπὴν τὸ μικρὸ σπιτάκι τῆς ὁδοῦ Ἀμυότ. — Τὸν Πέτρον ἄρρωστον, τὸ παιδί τῆς νὰ κοιμᾶται εἰς κάποιον κάθισμα καὶ τὴν γυναῖκα ποῦ ὁ ἄνδρας τῆς τὴν περιμένει...

«Ἀθλία γυναῖκα ποῦ εἶμαι! Ὁ σύζυγός μου, τὸ παιδί μου μὲ περιμένουν...» Ἄ! πέντε λεπτὰ ἀκόμη... Μαυρίκιε, θέλω νὰ ἴδω τὸν Μαυρίκιον! Δὲν ἠμπορῶ νὰ φύγω ἔτσι...» Τὰ μάτια τῆς ἐγέμισαν δάκρυα. Ἀνθρωποὶ ἐστράφησαν καὶ τὴν ἐκτύταζαν... Διὰ μίαν στιγμὴν ἐξύπνησεν ἡ ὑπερηφάνειά τῆς:

«Ὅχι, δὲν θὰ περιμένω περισσότερο! Εἶνε πολὺ ἄνανδρος.»

Γ

—Ζοζάννα!

Ἐσταμάτησε. Ὁ Μαυρίκιος Νατιέ τὴν ἐφώναζε καθὼς εἶχε καταβῆ ἀπὸ ἐν ἀμάξι.

—Ἐλα, πᾶμε! Γλίγωρα!

—Μά...

—Τί λοιπόν. Τρώγω εἰς τὸ Πασσύ. Θὰ μιλῶμε καθὼς θὰ πηγαίνωμε καὶ τὸ ἀμάξι θὰ σὲ ξαναπάῃ στὸ σπίτι σου... Τί λοιπόν, δὲ θέλεις; Εἶσαι θυμωμένη; Ἐπειδὴ ἄργησα; Δὲν εἶνε τὸ λάθος ἰδικό μου, σοῦ ὀρκίζομαι. Ἡ μητέρα μου μ' ἐκράτησε... Ἐτηλεφώνησα εἰς τὴν ἐφημερίδα σου νὰ σὲ εἰδοποιήσουν νὰ μὴ περιμένῃς, ἀλλὰ εἶχες φύγει.

Ἐἶπε λυπημένη:

—Πολὺ γλίγωρα ἄρχισες νὰ ὑποφέρῃς τὸ νὰ μὴ μὲ βλέπῃς!

—Ζοζάννα, ἀγαπημένη μου...

—Τώρα εἶνε πολὺ ἀργά. Πρέπει νὰ πηγαίνω στὸ σπίτι...

—Τί ἀτυχία! Δὲν ξέρω πῶς πότε θὰ εἶμαι ἐλεύθερος...

Ἐσπυρε τὸ βλέμμα τῆς ἐπάνω του:

—Καλὰ λοιπόν, θὰ ἔλθω μαζί σου ἕως τὸν Σηκουάνα.

—Πᾶμε!

Τὴν ἐβοήθησε ν' ἀνέβῃ στὸ ἀμάξι, καὶ ἐνῶ ἔδιδε τὴν διεύθυνσιν εἰς τὸν ἀμαξηλάτην, αὐτὴ τὸν παρετήρει ἀπλήστως, ξανθόν, ὠχρόν, λεπτὸν μέσα εἰς τὸν βαρὺν σκοῦρον μανδύαν του.

—Ζοζάννα, μικρὸ μου, εἶσαι θυμωμένη μαζί μου;

—Ναί, τοῦ εἶπε, ναί, εἶμαι θυμωμένη! Δὲν ἔχεις καρδιά, δὲν ἔχεις τάξι, δὲν ἔχεις...

—Σώπα! Σώπα! Τί κακὴ ποῦ εἶσαι ἀπόψε!

—Μὲ ταπεινώνεις μ' εὐχαριστήσιν σου, μὲ περιπαίζεις... Τίς προάλλες, σὲ περιμένα, εἰς τὴν ἐφημερίδα: μοῦ ἔστειλες τηλεγράφημα... Ἀπόψε, ἐτηλεφώνησες γὰρ ν' ἀναβάλῃς τὸ ραντεβού... Δὲν μοῦ γράφεις πλέον!... Ἄ! ἐκουράσθηκα πλέον ἀπὸ ὄλα, ἀπὸ σένα, ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ἀπὸ τὴν ζωὴν!

—Ἐ! Καλὰ, ἀλήθεια, εἶσαι εὐγενῆς μικρό μου! Ἴδου λοιπὸν ὑποδοχή!... Ἐγὼ ποῦ ἔκαμα ἄνω-κάτω τὴ μαμά, ποῦ ἔκλεισα βιαστικὰ τρεῖς ἐπιστολάς κ' ἔδωξα παρὰ πολὺ ἀγενῶς ἕνα φίλον μου γιὰ νὰ μείνω ἐλεύθερος! Ὅχι, εἶσαι παράξενη!... Σοῦ δίνω ἀπὸ τὴ ζωὴ μου ὅτι ἠμπορῶ νὰ σοῦ δώσω. Δὲν εἶνε μοναχὰ ὁ ἔρωσ εἰς τὴν ζωὴν. Πρέπει νὰ σκέπτεσαι κ' ὄλα. Ἐχεις τὸ σπίτι σου, τὴν ἐφημερίδα σου, ἐγὼ πάλιν τὰς ὑποθέσεις μου, τὴν οἰκογένειάν μου, τὰς σχέσεις μου...

—Ὅμως εἰς ἐλεύθερος ἐσύ! Ἐνῶ ἐγὼ εἶμαι δεμένη μὲ χίλιους δεσμούς. Κ' ἐντούτοις εὐρίσκω τὸν τρόπον νὰ σὲ ἴδω, νὰ σοῦ γράψω... Ἄ, ὄχι, ἄφησέ με, δὲν θέλω νὰ μαγκαλιάξῃς, θέλω νὰ μοῦ ἀπαντᾷς εἰς ὅτι σ' ἐρωτῶ!

—Τί; Τί ἠμπορῶ νὰ σοῦ πῶ; Ὑποφέρεις;... Μὲ νομίζεις λοιπὸν ἀτυχῆ; Εἶνε ἡ μοῖρα μας. Ἐκάμαμε μία τρέλλα. Ὄ! Δὲν λυποῦμαι γι' αὐτό. Ὅπωςδήποτε ἦτον μία τρέλλα. Θὰ ἔπρεπε νὰ εἶμαι δυνατώτερος, περισσότερον κύριος τοῦ ἑαυτοῦ μου!... Ἐπρεπε ν' ἀπομακρυνθῶ. Πόσες δυστυχίες ἀπέφευγα! Βλέπεις; δὲν εἶμαι ἀδικὸς ἀφοῦ ὁμολογῶ τὰ ἀδικά μου.

—Ἀλλὰ δὲν εἶμαι εὐτυχῆς! τοῦ εἶπε μὲ λυγμόν. Αὐτό, Μαυρίκιε, εἶνε τρομερό!... Μὲ ὄλα ὅσα ὑπέφερα—καὶ χωρὶς νὰ παραπονεθῶ—γιὰ τὴν ἀγάπην σου, σὰκούσω νὰ λὲς ὅτι δὲν εἶσαι εὐτυχῆς. Μολαταῦτα, δὲν μετανοῶ ποῦ σάγάπησα. Λυποῦμαι μόνον ὅτι δὲν μάγνησες καὶ σὺ ἄλλο τόσο...

—Σὲ ἀγάπησα πολὺ, Ζοζάννα.

—Ἄ! ὄχι ἀρκετά, ἀφοῦ μετανοεῖς γι' αὐτό. Ἀλλὰ, τώρα ἔλα, πέ μου, τί ἔκαμα; Σε τί σοῦ ἀπήρησα; Ἐχεις νὰ μὲ κατηγορήσῃς εἰς τίποτε; Σάγάπησα μὲ πίστιν. Δὲν σοῦ ἔγεινα βάρος, δὲν σοῦ ἐζήτησα τίποτε, μόνον τὴν ἀγάπην σου... Δὲν σοῦ ἔμαθα ἀπὸ τοὺς πόνους μου καὶ τὰ βάσανά μου παρ' ὅτι ἦτον ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ σοῦ κρύψω. Τὸ παιδί τέλος, ἄφησέ με νὰ σοῦ μιλήσω γι' αὐτό, ἐνόμιζα ὅτι θὰ ἦτον ἕνας δεσμὸς μεταξύ μας, ἕνας τόσο δυνατὸς δεσμὸς!...

—Μὰ δὲν σὲ κατηγορῶ γιὰ τίποτε, πτωχὴ μου Ζοζάννα. Ἦσουν τελεία... Ἐν τούτοις... Μιλεῖς γιὰ τὸ παιδί!... Δὲν θάξιζε καλύτερα, γιὰ σένα αὐτὸ τὸ μικρὸ νὰ μὴν ἤσχετο στὸν κόσμον; Καὶ γιὰ μέ, ποῖα εὐθύνη!

—Δὲν τὸ ἀγάπησες ποτέ σου, αὐτὸ τὸ παιδί! εἶπεν ἀποσπασμένη. Δὲν ἠθέλησες νὰ τὸ γνωρίσῃς...

— Ζοζάννα. Ἡμποροῦσα νὰ μ'πῶ στὸ σπίτι σου; Ὁ σύζυγός σου δὲν θέλει νὰ δεχθῆ κανέναν. . . Καὶ σὺ ἡ ἴδια θὰ ἤθελες τάχα νὰ μὲ ἰδῆς νὰ παίζω τὸν ρόλον φίλου τοῦ σπιτιοῦ; . . . Εἶσαι πολὺ λεπτὴ. . .

— Δὲν ἤξερω. . . Ἡ ἀγάπη δὲν ἔχει τόσες φιλοδουλειές! Εἶπε ἡ Ζοζάννα κοκκινίζουσα. Ναί, κάποτε τὸ ἐπόθησα. . .

— Ὅμως, δὲν ἀπαρνέισαι τὸν ἄνδρα σου!

— Ὅχι! Δὲν τὸν ἀπαρνοῦμαι. Ἐχω μεγάλην στοργὴν γι' αὐτόν. Τοῦ εἶμαι ἀφωσιωμένη. Ὅμως ἐσένα, ἐσένα, σ' ἀγαπῶ.

— Πῶς ἠμπορεῖς νὰ συνδυάξης ὅλα αὐτά; Εἶσαι εὐκρινῆς χωρὶς ἄλλο. . . Καὶ ἂν ἐξήλενα. . .

— Ἄ! δὲν τὸ ἐπάθεινες ποτέ σου, πρέπει νὰ σοῦ ἀνταποδώσω δικαιοσύνην.

— Μὴν εἶσαι εἰρωνική. Δὲν ἠμπορῶ νὰ ζηλεύω τὸν Βαλεντέν, ἂς ἰδοῦμε. Εἶνε ἕνας ἄρρωστος, ἕνας δυστυχῆς. Μοῦ ἐξήγησες πολλὰς φορὰς τὴν φύσιν τῶν αἰσθημάτων σου. . .

— Μὴ μοῦ μιλήσῃς γιὰ τὸν ἄνδρα μου! εἶπεν ἡ Ζοζάννα μὲ ὀργήν. Αὐτὸ μὲ θλίβει, μὲ θυμώνει, μὲ ταπεινώνει. . .

— Λοιπὸν, μίλησέ μου γιὰ τὸν ἑαυτό σου, γιὰ τοὺς δύο μας. Μὴ μὲ ἀγριοκυτᾶς. Μικρὰ μου Ζοζά. . .

Τὸν ἔσυρε.

— Μὴ γυρίζεις τὸ κεφάλι. . . Ἐλα. . . Πιὸ σιμά. Βλέπεις, εἶμαι ὁ δυνατώτερος, σὲ κρατῶ. Ἄ! πῶς μ' ἀρέσει τὸ φίλημά σου! . . .

Ἐπεχώρει εἰς τὴν σαρκικὴν μέθην. . . Ἡ σκιά, ἡ ἐπαφὴ τῆς γυναικός, ἡ φιλονεικία ἀκόμη καὶ ἡ νευρικότης τῆς Ζοζάννας ἐξάνησαν τὴν ἐπιθυμίαν του. Ἐγίνετο σχεδὸν τρυφερός.

— Ἄκουσε, μικροῦλα μου, δὲν εἶμαι τόσο ἄγριος ὅσο φαντάζεσαι! . . . Αἰσθάνομαι τόσο πολὺ ὅτι μ' ἀγαπᾷς! . . . Καὶ ὅταν εἶσαι ἐδῶ, δὲς μου οἱ σκοτούρες καὶ τὸ κακό μου κέφι ὅλα φεύγουν. ὦ! Σ' ἀγαπῶ πολὺ, πολὺ. . .

Τοῦ ἀνταπέδιδε τὰ φιλήματά της, ἐν μέθῃ, περιλυτῆ καὶ γεμάτῃ ἀπὸ ἐντροπῆν.

— Ξέρεις, ἔλεγε χαμηλοφώνως, μὲ τὰ χεῖλη ἐπάνω εἰς τὰ χεῖλη της, θὰ ζητήσω γιὰ τοὺς δύο μας μία ἄλλη καμαροῦλα.

— Δὲν θὰ εἶνε πιά ἡ καμαροῦλα μας. Γιατί δὲν ἀνεέωσες τὸ νοίκιασμα; Πῶς λυπήθηκα!

— Ἐταξίδενα. Εἶχα ξεχάσει τὴν χρονολογίαν.

— Αὐτὸ μοῦ ἔκαμε τόσο κακό! Ἐπίστευσα. . .

Δὲν ἐτόλμησε νὰ πῆ: «ἐπίστευσα ὅτι ἤθελες ν' ἀραιώσης τὰς συναντήσεις, νὰ μὲ παρασκευάσης εἰς τὴν τελικὴν ρῆξιν».

— Τὸ ξενοδοχεῖον; Ἄ! αὐτὸ μ' ἐντροπιάζει! δὲν μ' ἀρέσει αὐτό.

— Ἀλλὰ γιὰ μία φορὰ ἀκόμη, ἕως ὅτου ναῦρῶ νέο καταφύγιον. . . μεθαῦριο, θέλεις; . .

Δὲν ἀπήντησε, τὸν ἐφίλησε εἰς τὰ μάτια, εἰς τὰ μάγουλα, εἰς τὰ χεῖλη.

— Θὰ ἔλθῃς;

— Ναί.

Ἡ χαρὰ της δὲν ἦτον ἐλευθέρη, εἶχε ἕνα εἶδος φόβου.

— Μαυρίκιε.

— Ἀγαπημένη μου.

— Τίποτε.

Εἶχε μίαν ἐρώτησιν εἰς τὰ χεῖλη της: «Τί θέλεις ἀπὸ μένα; τὴν ἀγάπην ἢ τὴν ἡδονήν; Δὲν εἶνε τὸ ἴδιο πράγμα. . . Ἐχω ἀνάγκην ἀπὸ φιλία καὶ ἀπὸ χάδια γιατί εἶμαι νέα καὶ τὸ αἷμα μου βράζει, ὅπως καὶ τὸ δικό σου Ὅμως μοναχὰ εἰς τὸν ἔρωτα ἠμπορῶ νὰ τ' ἀπολαύσω, δὲν μοῦ ἀρκεῖ ἡ ἐπιθυμία σου. . . Θέλω νὰ μ' ἀγαπᾷς. Ἄν μοῦ ἔπαιρνες τὴν καρδιά σου, δὲν θὰ ἠμποροῦσα νὰ σοῦ ἀνήκω θὰ ἐφριττα εἰς τοὺς ἐναγκαλισμούς σου. . .»

Αὐτὴν τὴν φορὰν ἀκόμη δὲν ἐτόλμησε νὰ ὀμιλήσῃ. Ὑστερα ἀπὸ τέσσαρα χρόνια, κατὰ τὰ ὁποῖα πολλάκις εἶχαν δοθῆ ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον, εἶχε ἕνα εἶδος ἠθικῆς αἰδοῦς ἢ ὁποῖα μόνον ἐνώπιον τοῦ εὐτυχοῦς ἔρωτος ἠμποροῦσε νὰ ἐξαφανισθῆ. Μόνη ἢ ἡδονὴ τοὺς ἐδίδε πρὸς στιγμὴν τὴν ἀπατηλὴν ἰδέαν τῆς αἰσθηματικῆς ἁρμονίας. Ἦσαν ἐραστῆς κ' ἐρωμένη δὲν εἶχαν δυνηθῆ νὰ γίνουν φίλοι.

Ἐξαφνα, λαμβάνουσα τὴν ἀνθοδέσμη τῶν μενεξέδων ἀπὸ τὴν ζώνην, τὴν ἔβαλε στὸ στόμα της ἔπειτα εἰς τὸ στόμα τοῦ Μαυρικίου:

— Πάρε. . . Θὰ φυλάξης αὐτὰ τὰ λουλούδια στὴν τσέπη σου ἀπόψε, θὰ τὰ θίγῃς ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ θὰ αἰσθάνεσαι τὸ φίλημά μου εἰς τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων σου.

— Ναί, ὦραία μου. Τί εὐγενεῖς σκέψεις ποῦ ἔχεις πάντοτε! Ἐχαμογέλασε ἠρέμως.

— Τρῶς εἰς τοῦ Λαμπερτιέ;

— Ναί! Θὰ μιλήσωμε γιὰ μία μεγάλην παρὰ πολὺ μεγάλην ἐπόθεσιν, μερδεμένην, παρὰ πολὺ ἀνιαράν, ἢ ὁποῖα θὰ μὲ ὑποχρεώσῃ ἕως ν' ἀφήσω τὸ Παρίσι. . . ὄχι βέβαια γιὰ πολὺν καιρὸν.

— Ἐξηγήσου μου.

— Δὲν θὰ καταλάβῃς τίποτε.

— Μὰ θὰ καταλάβω.

— Ὅχι, πρόκειται γιὰ μία γέφυρα ποῦ μία εταιρία σιδηροδρόμων θέλει νὰ κατασκευάσῃ

εἰς Ντορνόν. Ὁ Λαμπερτιέ τὴν κατασκευάζει. Αἱ ἐργασίαι ἤρχισαν. Ἀλλὰ εἶνε μερδευοδουλειές. . .

— Λοιπὸν;

— Λοιπὸν ὁ Λαμπερτιέ θέλει νὰ μὲ στείλῃ ἐκεῖ διὰ νὰ ἐξετάσω ἐπιτοπίως τὰς ἐργασίας. . .

— Θὰ μείνῃς ἐκεῖ; . . .

— Τρεῖς ἐβδομάδες. . .

— Θὰ στενοχωρηθῆς;

— Ὅσο τὸ δυνατόν ὀλιγώτερο. Θὰ πάω εἰς τὸ Μπορντώ. Ὁ Λαμπερτιέ ἔχει μίαν ἐξαδέλφην ὑπανδρευμένην εἰς τὸ Μπορντώ, μία γυναῖκα πάρα πολὺ σίκα, πολὺ πλουσία, ποῦ δέχεται κόσμον καὶ κόσμον. Μ' ἔχει προσκαλέσει ἤδη.

— Εἶνε νέα, αὐτὴ ἡ κυρία;

— Οὔτε νέα, οὔτε γορᾶ ἔχει μιά κόρη εἰκοσι ἑτῶν!

— Ὁραία ἢ κόρη;

— Τί σ' ἐνδιαφέρει;

— Βεβαιότατα, μοῦ εἶνε ἀδιάφορον. Ὁ λόγος τῶφερε. . .

Μὲ τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων ὁ Μαυρίκιος ἐσπύγγισε τὰ μουσκευμένα γυαλιὰ τῆς ἀμάξης.

— Εἴμεθα εἰς τὴν γέφυραν τῆς Ὁμονοίας. . .

— Ἄ! Θεέ μου! . . . Κατεβαίνω! . . .

— Ὅχι μείνε. Θὰ πάρω τόν. . .

Ἐνηγκαλίσθησαν.

— Τί ἔχεις ἐκεῖ; Βιβλίον;

— Ναί τὸ ἀγόρασα προτιότερα; Ἡ «Ἐργάτις» τοῦ Νοέλ Ντελύλ. Δὲν ξέρεις;

— Τὸ βιβλίον; Ὅχι.

— Τὸν συγγραφέα;

— Ἀορίστως. Γράφει κοινωνιολογικὰ ἢ πολιτικὰ, ἢ καὶ ἀπὸ τὰ δύο ἴσως. . . Τέλος ἐργάζεται σὲ κουραστικὰ πράγματα.

— Εἶνε γέρος;

— Τί σ' ἐνδιαφέρει; Θέλεις νὰ ζητήσω πληροφορίας. . . Πρόκειται γιὰ κανένα συνοικέσιον; . . .

— Εἶσαι ἀνόητος. . . Καληνύκτα, ἀγαπημένε μου!

— Καληνύκτα.

— Θὰ σοῦ στείλω. . . αὔριο γιὰ νὰ ὀρίσωμε. . .

— Ἐννοεῖται.

Κατέβη κ' ἐπλήρωσε τὸν ἀμαξᾶν.

— Ὁδήγησε τὴν κυρίαν, 3 ὁδὸς Ἄμυότ.

Ἡ ἀμαξα ἐγύρισε κέφυγε. Ἡ Ζοζάννα ἠσθάνθη κάτι τί κάτω ἀπὸ τὸ πόδι της. . .

Ἦτον τὸ μπουκετάκι τῶν μενεξέδων ποῦ ὁ Μαυρίκιος εἶχε λησμονήσει φεύγων.

Δ

Τὸ ἀμάξι ἄφησε τὴν Ζοζάνναν εἰς τὴν γωνίαν τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν Λομόνδ καὶ Ἄμυότ.

Ἀνέβη διὰ μίαν τὰ πέντε πατώματα τοῦ σπιτιοῦ κ' ἐσταμάτησε εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ διαμερισμάτος της, κατάκοπη καὶ ἀγωνιώσα, προσέχουσα καὶ εἰς τὸν παραμικρότερον θόρυβον. Ὅπισω ἀπὸ τὴν θύραν μίαν φωνὴν μανιώδους ἤχησε:

— Ἀφῆσέ με ἡσυχῇ, γορᾶ τρελλή!

— Θεέ μου! ἀνεστέναξε ἡ Ζοζάννα, ὁ Πέτρος μαλώνει μὲ τὴν Μαρία. Δὲν ἔφαγε! . . . Τί σκληρή!

Τρέμουσα, ἔβαλε τὸ κλειδί εἰς τὴν κλειδωνιά, ἄνοιξε σιγά.

— Ἴδου ἡ κυρία, εἶπε μίαν ἄλλη μιά φορὰ, κάμετε ὅπως ξέρετε μαζί της. . . Ἐγώ, δὲν ξέρω τίποτε. Δὲν εἶδα τίποτε. . .

Ἡ γυναῖκα τῆς ὑπηρεσίας ἐφάνη εἰς τὸν στενὸν διάδρομον ποῦ τὸ γκαζὶ χαμηλωμένο χάριν οικονομίας ἐφώτιζε μόλις. Τὸ σῶμα της ἔκλεινε τὴν εἴσοδον τῆς κουζίνας ἀνεκίνει τὴν κεφαλὴν ἐν ἀγανακτήσει.

— Τί εἶνε, Μαρία; εἶπεν ἡ Ζοζάννα.

— Ὁ κύριος ποῦ φωνάζει ὕστερ' ἀπὸ τὸν αἰθέρα. . . Φωνάζει ἐδῶ καὶ μίαν ὥραν. Δὲν ἠθέλησε νὰ πιῆ αὐτὸ τὸ ἀμερικάνικο ζουμί ποῦ κοστίζει τόσο ἀκριβὰ! . . . Κ' ἔπειτα εἶπε πῶς τὸ αἶγὸ δὲν ἦτον φρέσκο. Ἐνα αἶγὸ ποῦ τὸ πῆρα καθὼς τὸ γεννοῦσ' ἢ κόιτα! . . . Ὑστερα μοῦ ζήτησε τὸν αἰθέρα του ἐνῶ εἶχε στομαχόπονο. Δὲν βροῆκα τὸ κλειδί. Ἐπειτα μὲ πέθανε μὲ ἀνοησίες. Μοῦ εἶπε ὅτι ἔκρυψα τὸ κλειδί ἐπίτηδες. . . Σὰν νὰ ἤμουν καμμιά ποῦ θέλω νὰ κάνω κακὸ σι' ἀφεντικά μου.

— Τὸ μικρό, Μαρία, ἔφαγε;

— Ὁ δρακούλης εἶνε στὸ κρεββάτι. . .

— Κοιμᾶται. Πρέπει νὰ φύγω.

— Ἡ Μαρία ἔλυσε τὴν γαλάζιαν ποδιάν της.

— Ἡ σοῦπα σας εἶνε ζεστή. Καλὴ νύκτα σας, κυρία.

— Καληνύκτα, Μαρία. . .

Ἡ γυναῖκα τῆς ὑπηρεσίας παρετήρησε τὴν Ζοζάνναν μὲ οἶκτον. Δὲν εἶχε ὑπηρετήσει πρίγκηπας. Εἶχε γεννηθῆ εἰς τὴν ὁδὸν Μαφφετάρ καὶ δὲν εἶχε τρόπους. Ἦτον ἕνα εὐγενὲς

πλάσμα, ποῦ ἐθαύμαζε τὴν κυρίαν Βαλεντέν ἐνῶ ἔκλαιε τὸν ἄνδρα τῆς

Ἡ Ζοζάννα, ἀφοῦ ἔβγαλε τὸ καπέλλο τῆς καὶ τὴν ζακέταν τῆς, ἐπῆγε εἰς τὴν τραπεζαρίαν, ἀδειανὴν, μόλις φωτισομένην ἔπειτα εἰς τὴν μισοσκοτεινὴν κάμαραν ὅπου ἀκούετο ἡ φωνὴ τοῦ μικροῦ.

— "Α! Ἐδῶ εἶσαι! Εἶπε ὁ Πέτρος.

Πλαγιασμένος εἰς τὸ κρεβάτι δὲν ἐκνεῖτο καθόλου. Ἀδὲ ἐψιθύρισε:

— "Ἀργησα πολὺ . . . Συγχώρεσέ με . . . Ἐχω . . . Μ' ἐκράτησαν. Ἐπειτα, ἐσκέφθηκα πῶς ἡ Μαρία

— "Ὀλίγο ἔλειψε νὰ τὴ χτυπήσω στὴν πόρτα τῆς Μαρίας σου! . . . Βρώμα, φλύαρη καὶ τεμπέλα! Ποῦ τὸ βρήκες τὸ κελεπούρι. Μὰ δὲν μ' ἀκούς καὶ μιὰ φορά. Δὲν ἔχω καμμίαν ἐξουσία σὸ σπῆτι μου. Ἡ γυναῖκα ποῦ δίνει δλα τ' ἄδικα κ' ἐμπρός στὴν ὑπηρετρία ἀκόμη. Χωρὶς ἄλλο δὲν ἀξίζω γιὰ τίποτε, δὲν ἔχω τίποτε νὰ πῶ . . .

— "ὦ, Πέτρο, ξέρεις καλά . . .

— Εἶμαι τὸ βάρος ὅλου τοῦ κόσμου, καὶ δικό σου ἀκόμη

— Πέτρο, δὲν ἔχεις δίκιο νὰ μιλῆς ἔτσι! . . . Εἶσαι ἄρρωστος; σὲ περιοιοῦμαι ὅσο μ' μπορῶ καλύτερα καὶ ὄχι ἀπὸ καθῆκον μόνον, ἀλλὰ ἀπὸ στοργὴν . . . Μήπως σοῦ παραπονοῦμαι τάχα . . .

— "Ὀχι βέβαια, ἀλλὰ κατὰ βάθος . . . Τί; θὰ κλαῖς πάλι; Νὰ οἱ γυναῖκες! . . . Θὰ ἔκανες καλύτερα νὰ ζητήσης τὸ κλειδί ποῦ ἔχασε ἡ Μαρία.

— Ποῦ κλειδί;

— Τὸ κλειδί τῆς φαρμακαποθήκης . . .

— Μὰ . . .

— Τί, μά! "Α, καταλαβαίνω. Τόκρινες. Δὲν θέλεις νὰ πάρω τὸν αἰθέρα μου, ποῦ μ' ἀνακουφίζει, ποῦ μὲ ἀποκοιμίζει . . . Πὲ τὴν ἀλήθεια; τόκρινες αὐτὸ τὸ κλειδί . . .

— Ναι, τόκρινες. Ὁ γιατρός μου εἶπε . . .

— "Ἄς πάη σὸ διάβολο ὁ γιατρός.

— Τὸ κλειδί!

— Σὲ παρακαλῶ, Πέτρο μου, νάλθης στὰ σύγ-καλά σου. Μήπως θέλω νὰ σοῦ κάνω κακό! . . . Ἐαναπλάγισαι! . . . ἡσύχασε . . .

— Δῶσε μου τὸ κλειδί, ὀργὴ τοῦ Θεοῦ!

Τὸ φῶς καθὼς ἔμπαινε ἀπὸ τὴν μισανοιγμένην θύραν, ἐφώτιζε ὀλίγο τὸ δωμάτιον, τὸ προσέφαλο τοῦ κρεβατιοῦ, τὴν ἀδυνατισμένην μορφήν, τοὺς μεγάλους βραχίονας τοῦ ὠρισμένου ἀνθρώπου . . .

— Σούτ! Θὰ ξυπνήσης τὸ μικρό! Εἶπε ἡ Ζοζάννα τρομαγμένη.

Ἄνοιξε τὸ ἀρμάρι, ἐπῆρε ἓνα κλειδί βαλμένο ὀπίσω ἀπὸ τ' ἀσπρόροονχα.

— Νὰ . . . Κάμε ὅ,τι θέλεις . . . Δὲν εἶμαι ὑπεύθυνος . . .

— Ναι ὅ,τι κ' ἂν μοῦ γείνη, ἐσὺ νίπτεσαι τὰς χεῖρας! Σ' εὐχαριστῶ! . . .

Δὲν διεμαρτυρήθη καθόλου. Ἀπὸ καιρὸν ὁ φρίστατο παρομοίας σκηναί, ποῦ ἐτελείωναν πάντοτε κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον! "Υστερ' ἀπὸ φωνάς, βιαστικότητας, ἀπειλάς, ὁ Πέτρος ἡσύχασε, ἐγένετο τρυφερός, ἐπεκαλεῖτο τὴν συγχώρησιν τῆς γυναίκος του . . . Ἐφώνασε ὅτι τῆς ὄφειλε τὰ πάντα, ὅτι ἦτον ἄγγελος καὶ αὐτὸς κτήνος, ὅτι τὴν ἐλάτρευε, ὅτι δὲν ἠμποροῦσε νὰ κάμη χωρὶς αὐτήν, ἀλλὰ ὅτι δὲν θὰ τῆς εἶνε βάρος πολὺν καιρὸν, ἐνθυμεῖτο τοὺς γάμους των, τὴν ἀρχὴν τῆς συμβιώσεώς των. Κάποτε ἡ συγκίνησις ἀπὸ τὰς ἀναμνήσεις αὐτὰς κατελάμβανε τὴν νεαρὰν γυναῖκα . . . Καὶ ἄφηγε εἰς καθεμίαν ἀπὸ τὰς κρίσεις αὐτὰς ἓνα μέρος τῆς ἐνεργείας ποῦ τῆς ἦτον ἀναγκαῖα . . . Ὁ Πέτρος τὴν ἐτρέλλαινε, τὴν συνετάρασε . . . Αὐτὸς εἶχε πάντοτε χαρακτῆρα ἀσταθῆ, ἀνήσυχον, μὲ τὸν φόβον φανταστικῶν κακῶν καὶ τὸν τρόμον τοῦ θανάτου. Ἀκαταπαύστως τὴν διαίταν του, ἀρνούμενος τὸ γάλα, ὑποπτεύων τὴν ποιότητα τῶν τροφῶν . . . Ὁ κρεοπώλης, ὁ παντοπώλης ἦσαν δημόσιοι κακοῦργοι. Ὁ φαρμακοποιὸς ἔπρεπε νὰ κατατομηθῆ! . . . Ὁ γιατρός ἦτον γαιδοῦρι . . . Ὡς πρὸς τὴν Μαρίαν, συνένοχον τῶν ἁτιμῶν αὐτῶν, αὐτὸς ἐπαρακαλοῦσε τὸν Θεὸν ν' ἀποθάνῃ ὁ ἀφέντης τῆς.

Κάθε πρωτὸ ὁ Βαλεντέν ἐκύτταζε τὸν ἑαυτιὸν του εἰς τὸν καθρέπτην:

— "Α! εἶμαι δροσερός! ἔλεγε κάποτε. Καὶ ὁ ἡλίθιος αὐτὸς γιατρός ποῦ νομίζει ὅτι ἔχω γαστροεντερίτιν! . . . Δὲν βλέπει πῶς εἶμαι κίτρινος! . . . Παρατήρησε, Ζοζάννα. "Ὀχι λοιπόν; . . . Τὸ ἔξερα πῶς θὰ ἔλεγες ὄχι. Ἐχω τὸ χρῶμα κίτρινο σάν τῆς ψάθας, ναί, ἀκριβῶς! . . . Καὶ τοῦτο σημαίνει πῶς ἔχω καρκίνον . . .

Μιὰν ἄλλην ἡμέραν, ὅτι εἶχε παθήσεις τῶν ἀρτηριῶν, νεφρίτιν, ἢ ἀρρώστιαν τοῦ μυελοῦ. Ἐνόμιζε πῶς ἦτον παραλυτικός . . . Πάντοτε ἀπησχολημένος μὲ τὴν ἀρρώστιαν του ἐπαρπονεῖτο πῶς δὲν τὸν ἐλυποῦντο ἀρκετά . . . Ἡ καταναγκαστικὴ ἀδράνεια, μέσα εἰς τὴν ἀξανομένην στενοχωρίαν, τοῦ ἦτον διπλὰ λυπηρά. Ὑπέφερε ὅτι ἡ γυναῖκα του εἰργάζετο, ὅτι ἡ γρηὰ θεία του δεσποινὶς Μιράντ ἐπούλησε τὰ

ροῦχα τῆς νὰ τοὺς βοηθήσῃ. Καί, συγχρόνως, ἀπαιτοῦσε φάρμακα σπάνια καὶ ἀκριβὰ, τροφήν ντελικάτων, φροντίδας, καὶ ἀπειλῶν τὴν Ζοζάνναν νὰ σκοιωθῆ διὰ νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν παρουσίαν του, ἐπετύγγανε παρ' αὐτῆς ὅ,τι ἤθελε, δυνατόν ἢ ἀδύνατον . . .

Ἀδὲ ἦτον χωρὶς καμίαν δύναμιν ἐμπρός εἰς τὴν αἰσθηματολογικὴν αὐτὴν ψαλμοφδίαν, ἢ ὁποῖα ἐλάμβανε ζωὴν εἰς κάθε κρίσιν τοῦ φυσικοῦ πάθους, ὅταν ὁ Πέτρος, μετὰ μιὰν μακρὰν ἀδιαφορίαν ἐφαίνεται ἐρωτευμένος καὶ ζηλότυπος . . . Εἰς τοὺς βραχίονας αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον εἶχε ἀγαπήσει μὲ ἔρωτα, τὸν ὁποῖον ἀγαποῦσε ἀκόμη μὲ στοργὴν οἶονεϊ μυτηρικὴν, ἡ Ζοζάννα ἐδοκίμαζε μιὰν ἀποστοργὴν ἀκατανίκητον, μιὰν ἐπανάστασιν ὅλων τῆς τῶν αἰσθήσεων. Τὸ σῶμα τῆς, δροσερὸ καὶ καθαρὸν, ἐβδελύττετο τὸ ἀρρωστο σῶμα . . . Ἄλλὰ οἰκτεῖρουσα τὴν ὀδύνην τοῦ Πέτρου, δὲν ἔξευρε, δὲν ἠμποροῦσε ν' ἀρνηθῆ! . . . Ὑστερα ἀπὸ νύκτας φρικώδεις, ἡ ἐπιθυμία τῆς ἔφευγε, πρὸς τὸν Μαυρίαον, κ' ἐπίστευε τὸν ἑαυτιὸν τῆς ὄχι ἐντροπιασμένον ἀλλὰ «καθαρισμένον» ἀπὸ τὰ ὑγιή κ' ἐλεύθερα θωπεύματα, ἀπὸ μιὰν ἠδονὴν ποῦ διὰ τοὺς δύο ἐραστὰς ἦτον ἔρως . . .

Ὅμως ἐπέστρεφε εἰς τὸν σύζυγόν τῆς ἐνόμιζε ὅτι εὐρίσκετο ἐκεῖ ἓνα μέρος τοῦ ἑαυτοῦ τῆς. Εἰς τὴν δυστυχίαν του καὶ εἰς τὰ δεινὰ του δὲν εἶχε παρ' αὐτήν: δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸν ἐγκαταλείψῃ.

Ἐξαπλωμένος εἰς τὸ κρεβάτι ὁ Πέτρος ἐκρατοῦσε τὸ μοπιλάκι ἐκποματισμένον κάτω ἀπὸ τοὺς πόδιονάς του. Ἡ ὄσμη τοῦ αἰθέρος ἐξετείνεται πνίγουσα τὴν Ζοζάνναν . . . Ἐψιθύρισε:

— Ἀρκετά, Πέτρο! . . . Θὰ γίνης χειρότερα, ἔπειτα . . .

Ἐπαρπονέθη δι' ἓναν πόνον ποῦ ἠσθάνετο εἰς τὸν τράχηλον, ἓνα φρικίασμα εἰς τὴν σπονδυλικὴν στήλην . . . Τὰ πόδια μου καὶ τὰ χεῖρα μου ἐπάγωσαν . . . Πιάσει! . . . "ὦ, ναί, τρίψε με, ἔτσι . . . Ἀκόμη! . . . Τὸ αἷμα μου δὲν κυκλοφορεῖ. Ἐχω τὸ πρόσωπο ξυλιασμένο . . .

Ἐτριβε μὲ δύναμιν τὰ χεῖρα τοῦ ἀνδρός τῆς. Αὐτὸς ἐστέναζε κατὰ τὰ διαλείμματα.

— "Α! Ἄ! Δὲν ξέρεις. Δῶσε μου τὸ ζεστὸ νερό . . .

Ἐτρεξε εἰς τὴν κουζίαν, ἀναψε τὸ γαζι, ἔξέστανε τὸ νερό. Ὁ Πέτρος ἡσύχασε λίγο λίγο. Ἐζήτησε πληροφορίας διὰ τὴν ἐφημερίδα, διὰ τὴν κυρίαν Φουκάρ, τὴν δεσποινίδα Μπόν, τὴν

Φλορὸν ποῦ ἔξερε κ' ἔκαμνε τόσο καλά φάρμακα εἰς τὰς ἐσπερίδας! . . . Παρατήρησε ἀμέσως ὅτι ἡ γυναῖκα του δὲν ἠμποροῦσε νὰ σταθῆ ἀπὸ τὴν κόπρασιν καὶ τὴν πείναν.

— Ἄλλὰ δὲν ἔφαγες, ἀγαπημένη μου! . . . Πῆγαινε γλίγωρα νὰ φᾶς. Ἡ Μαρία σοῦ ἐφύλαξε τὸ μερίδιό σου.

Ἡ Ζοζάννα ἔφαγε, ἐντὸς πέντε λεπτῶν, ὅ,τι ἔμεινε ἀπὸ τὴν σοῦπαν καὶ τὸ βραστό, ἓνα φρούτο, μιὰ κουταλιά γλυκό. Ἐπειτα ἔβαλε μιὰ ποδιὰ ἐπάνω στὴ μαύρη ρόμπα τῆς, ἐσήκωσε τὸ τραπεζομάνδηλο, ἐσκουπίσε τὰ ψίχαλα, ποῦ εἶχαν πέσει γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι . . . Ἐκαμνε τὰς ταπεινὰς αὐτὰς ἐργασίας, εἶδος ἀνιαρῶν καθηκόντων, ἀναγκαίων ὅμως, καὶ τὰ ὁποῖα δὲν τὴν ὑπεβίβαζαν . . . Ἡ πενία ποῦ εἶχε γνωρίσει εὐθύμην καὶ ἐρασίαν εἰς τὸ σπῆτι τῶν γονέων τῆς, βουβὴν καὶ τρομερὰν εἰς τὸ δικό τῆς σπῆτι, δὲν εἶχε χαλαρώσει τὸν χαρακτῆρα τῆς . . . Ἡ Ζοζάννα ὄφειλε εἰς αὐτὴν μιὰν ἐπαύσησιν ὑπερηφανείας καὶ θελήσεως, τὴν συνειδήσιν τῆς ἐνεργείας τῆς, περισσοτέραν πάντοτε ὑπομονὴν καὶ πάντοτε περισσότερο θάρρος . . .

Ὅταν ἡ τραπεζαρία ἐοιγουρίσθη, ἔσβυσε τὸ φῶς, ἀναψε μιὰν ἄλλην λάμπαν κ' ἐμπῆκε εἰς τὸ δωμάτιον ὅπου ὁ Πέτρος τὴν ἐκαλοῦσε.

— Ζοζάννα, ἔρχεσαι . . . Εἶνε ἐννιαμίσις ἡ ὥρα . . .

— Τὸ ξέρω . . .

— Εἶσαι πλαγιασμένη;

— "Ὀχι: πρέπει νὰ ἐργασθῶ ἀπόψε . . . Ἐχω νὰ τελειώσω τὴν «μικρὰν ἀλληλογραφίαν» καὶ τὰ «Χρονικά τοῦ συρμοῦ» . . .

— Μὰ ἄφησέ τα τώρα . . . Σηκώνεσαι τὸ πρωτὸ ἐνωρίς.

— "Ὀχι! "Ὀχι! . . . Ἐχω ἄλλα νὰ κάμω αὐριω τὸ πρωτὸ. Δὲν θέλω νὰ τοὺς ἀργοπορήσω . . . Εἶνε θόρυβος ἐκείπερα. Ὁ Φουκάρ καὶ ἡ γυναῖκα του εἶνε ἀνήσυχτοι. Φοβοῦνται τὸν συναγωνισμόν, τὰ νέα περιοδικά: Ἡ *Γυναῖκα* . . . Ἡ *Ἐδνυχὴς Ζωή* . . . Ὁ Φουκάρ λέγει «Θὰ τοὺς φάμε . . . Ναι, θὰ κάνωμε τράστ.» Ὅμως οἱ συνεργάται ἔχουν φύγει, οἱ συνδρομηταὶ ἐπίσης . . . Νάβλεpes τὴ λύσσα τοῦ Φουκάρ! . . .

Ἐβγαλε τὴν μπλουζαν τῆς καὶ τὸ φουστάνι τῆς, ἐξεκούμπωσε τὸν κορσὸ τῆς.

Ποῦ εἶνε τὸ σάλι μου; Στὰ πόδια τοῦ κρεβατιοῦ ἀπὸ τὸ πρωτὸ! Ἀλήθεια αὐτὴ ἡ Μαρία δὲν ἔχει καθόλου τάξιν.

— Μὰ! εἶπε ὁ Πέτρος εἶνε καλὴ γυναῖκα πρὸ παντός.

Είχε μισοσηκωθή και στηριγμένος εις τὸν ἀγκῶνα ἐπαρτηροῦσε τὴν Ζοζάνναν. Τὸ φῶς τὴν ἐκάλυπτε μὲ μίαν θερμὴν ἀντανάκλασιν . . . Ὁρθή, ὀλίγον γυρμένη ἐκούμπωνε ἴσιω τῆς τὸ μαῦρο μισοφόρι τῆς. Καὶ ἀπησχολημένη ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῆς, τὴν ἐφημερίδα, τοὺς Φουκάρ, δὲν ἔβλεπε διὰ τὴν χειρονομία τῆς ἀπεκάλυπτε τὸν ὠραῖον λαιμὸν κάτω ἀπὸ τὸ λεπτὸ πουκαμισάκι, καὶ διὰ τὴν ἐπιπέδη ἀπὸ μὲν κορδέλλα ἐγλιστροῦσε . . .

Ἐμψυχώνετο καθὼς ὠμιλοῦσε τὰ μάτια τῆς μὲν ν' ἀρδουάζ ἐσκαίζοντο ἀπὸ τὰ ματόκλαδα τὰ δόντια, τέλεια, ἐλαμποκοποῦσαν . . . Ἐσήκωσε τοὺς βραχίονας γυμνοὺς νὰ στερεώσῃ μίαν φουρκέτιαν εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος τῆς κεφαλῆς, ἔπειτα ἔσκυψε νὰ πάρῃ τὸ σαλάκι τῆς ἀπὸ κόκκινο μαλλί. Ὁ Πέτρος τὴν ἔπιασε ἀπὸ τὸ χέρι ἔξαφνα :

— Ἀκουσε, Ζοζάννα :

— Τί! . . . Δὲν εἶσαι καλά . . .

— Πολὺ καλά . . . Ἀκουσε.

Ἐκάθισε ἔμπρὸς εἰς τὸ κρεβάτι. Ἡ ἀστραπή τῆς ἐπιθυμίας ἐπέρασε ἀπὸ τὰ φαῖα μάτια του . . . Ἡ βαθουλωμένη ὄψις του, ἀδρακωμένη ἀπὸ καθέτους ρυτίδας ἐκλονίσθη ἀπὸ ἓνα χαμόγελο. Τὰ γυαλιστερά μαλλιά του ἐκολλοῦσαν εἰς τοὺς κροτάφους. Τὸ μουστάκι του εἶχε μίαν ὀσμὴν αἰθέρου.

— Ἀφῆσέ με Πέτρο! ἐμουρμούρισε ἡ Ζοζάννα μὲ φωνὴν ἱκευτικὴν μαζὶ καὶ φοβισμένην. Ὁ γιατρός . . .

— Ἀφῆσε λοιπὸν τὸν γιατρό! Πηγαίνω καλύτερα. Καὶ σὺ εἶσαι τόσο ὠραία, ἔτσι, μὲ τὰ μεγάλα σου μάτια, μὲ τὰ ἄσπρα χέρια σου . . .

Τὴν ἔσφιγγε κυλῶν τὴν κεφαλὴν ἐπάνω εἰς τὸ γλυκὺ γυμνὸ στήθος, καὶ τὸ ἄρωμα τῆς γυναικὸς τὸν ἐτρέλλαινε.

Ὅμως ἡ Ζοζάννα, αὐτὸ τὸ βράδυ, δὲν ἔκρατοῦσε τὴν ἀποστροφὴν τῆς. Ἐμεινε ἄκαμπτος. Ὁ Πέτρος τὴν ἀπώθησε.

— Μὲ σγαίνεσαι λοιπὸν! . . . Γιατί εἶμαι ἄρρωστος . . . γιατί εἶμαι ἄσχημος; Δὲν μοῦ τὸ συγχωρεῖς νὰ εἶμαι ἄσχημος καὶ ἄρρωστος. Ἐχεις δίκιο. Δὲν μοῦ ταιριάζει πιά ἡ ἀγάπη! Ὁ! βεβαιώσου δὲν θὰ σὲ ξαναπειράξω . . .

Ἐκλαυσε ἀπὸ θυμὸν.

— Ἡ μόνη χαρὰ ποῦ μοῦ ἀπέμεινε καὶ δῆμος μοῦ τὴν ἀρνεῖσαι! Πήγαινε! Δὲν θὰ ἐπικαλεσθῶ πλέον τὰ συζυγικά μου δικαιώματα . . . Σὲ ἤθελα ὅπως ἄλλοτε, ὅταν μ' ἀγαποῦσες . . . Ἄ! γλίγωρα θὰ ἐλευθερωθῆς. Δὲν θὰ σ' ἐνοχλήσω πλέον . . . Ὁ! ἀποθάνω. Θὰ πάω νὰ σα-

πίσω σὲ κάποια γωνία καὶ θὰ πάρῃς ἄλλον ἄνδρα . . . ἡ ἔραστὴν . . . νέον ποῦ δὲν θὰ σὲ κάμῃ ν' ἀηδιάσῃς.

Ἐφώνησε, ἀπελπισμένα :

— Σώπα! Σώπα! . . . Εἶνε ἀποτρόπαιο νὰ μοῦ 'μιλῆς ἔτσι . . . Δὲν θέλω ν' ἀποθάνῃς . . . Δὲν θέλω . . .

— Ζοζάννα.

Τὴν ἐκάλυψε μὲ βίαια θωπεύματα, τὰ ὁποῖα ὑφίστατο μὲ στεναγμούς, μὲ τὰ μάτια κλεισμένα, τὰ χεῖλη συνεσφιγμένα.

Ἐπὶ πολὺ ἔμεινε ἄφωνη μὲ μίαν διάθεσιν ναυτίας κοντὰ εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον τὸν ὁποῖον ἀρχίζε νὰ παίρῃ ὁ ὕπνος. Ἐπειτα ἔβαλε τὸ σαλάκι τῆς ἐπῆρε τὴν λάμπαν εἰς τὸ σαλόνι. Τὸ τραπέζι ἦτον φορτωμένο μὲ βιβλία, μὲ ἐφημερίδας καὶ μ' ἐπιστολάς — ἐπιστολάς συνδρομητριῶν ποῦ ἐζητοῦσαν συμβουλὰς διὰ τὰς νέας ἐνθυμασίας των.

Ἡ Ζοζάννα, ἐκάθισε ἔμπρὸς εἰς τὸ τραπέζι κ' ἔγραψε :

ΣΥΡΜΟΙ ΤΟΥ ΕΑΡΟΣ

«Τὰ χειμωνιάτικα κοστούμια θάντικατασταθῶν μὲ κοστούμια ἀπὸ σέρζ. Ὁ ἀλλαγκᾶς μονόχρωμος ἢ φανταζὶ θὰ θριαμβεύσῃ . . .»

Ὁ κονδυλοφόρος ἐγλιστροῦσε ἀπὸ τὰ δάκτυλά τῆς. Τὰ θερμά τῆς δάκρυα ἐπάνω εἰς τὸ ἄσπρο χαρτί. Τὸ στήθος ἐσχίζετο ἀπὸ ἓνα βαθὺν λυγμὸν :

— Τί ζωή, Θεέ μου! τί ζωή! . . .

Ε΄

Ἦτον 4 μετὰ τὸ μεσημέρι. Ὁ κ. Ἰσιδωρος Φουκάρ καὶ ἡ κυρία Μαγδαληνὴ Φουκάρ ἵδρυνται διενθύνειαι τοῦ «Γυναικείου κόσμου», ἡ κυρία Λανιώ, γραμματεὺς τῆς συντάξεως, οἱ ῥεπορτερ καὶ οἱ ρεπορτίνες, οἱ σχεδιασταὶ καὶ οἱ φωτογράφοι, ὅλοι οἱ διαφόρου σημασίας ἄνθρωποι αὐτοί, ἀπὸ τὰς πέντε ἕως τὰς ἑπτὰ, εἰς τὴν λάμπιν τῶν ἠλεκτρικῶν, τὸ θορύβημα τοῦ τηλεφώνου, τὸ βοῦσίμα τῶν ὀμιλιῶν, ἐμπαιναν, ἔβγαιναν, ὠμιλοῦσαν, ἔγραφαν καὶ συνέθεταν τὸ «μεγαλύτερον περιοδικὸν τοῦ κόσμου» — καὶ 4 ἢ 5 ἐπιθεωρήσεις ἀκόμη — ὅλοι ἦσαν τότε στίς χαρὰς των καὶ στὰ πηγαινε-ἔλα των.

Εἰς τὸ μέγα διαμέρισμα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σαιντ-Ὀνορέ δὲν ἦσαν παρὰ μόνον μερικοὶ ὑπάλληλοι τῆς διαχειρίσεως, ἕως ἡ δεσποινὶς Μπὸν,

ἡ ὁποία διηύθυνε τὴν μικρὰν ἐπιθεώρησιν «L'assistance féminine», καὶ ἡ Ζοζάννα Βαλεντέν. Ἡ γραμματεὺς τῆς συντάξεως ἦτον ἓνα ὑποκείμενον πολὺ τοῦ λούσου, τοῦ κόσμου, ὑπαρξίς *μημουαπτική*, φιλενάδα τῶν Φουκάρ. Ἐδῶ καὶ μερικοὺς μῆνας ἔκαμε κοῦραν διὰ μίαν μικρὰν νευρασθένειαν, καὶ ἡ Ζοζάννα τὴν ἀντικαθίστα — διότι ἡ Ζοζάννα μὴ ἔχουσα ὀρισμέναν ἀσχολίαν ἦτον ὑπάλληλος τῆς διαχειρίσεως καὶ τῆς συντάξεως μαζὶ, ἐκτὸς ἔκαμνε ἀκόμη καὶ ἀλληλογραφίαν. Καὶ ἐπειδὴ εἶχε εὐστροφίαν πνεύματος, ἐπετύγγανε περιπτοῦ εἰς ὅλα.

Τὸ μικρὸ γραφεῖο ποῦ κατεῖχε διετήρει μερικὰ ἴχνη τοῦ περάσματος τῆς δεσποινίδος Φλορῆ, ἡ ὁποία τὸ κατεῖχε πρὶν ἀφιερωθῆ εἰς τὴν «Παρισινὴν Ἐσπερίδα», εἰς τοὺς ἀπολογισμοὺς τῶν ἀθλητικῶν ἐνώσεων, καὶ εἰς τὴν εὐτυχίαν ἐνὸς κ. Δυπὸν.

Ὁ ἥλιος τοῦ Μαρτίου, θερμὸς καὶ κάπως ὠχρὸς ἔμπαινε εἰς τὸ γραφεῖον. Ἀκουες τ' ἀμάξια, τὸ τὰκ-τὰκ μιᾶς γραφομηχανῆς, ὀπίσω ἀπὸ τὸν τοῖχον. Εἰς τὸν ἀντιθάλαμον, οἱ ὑπηρεταὶ ὠμιλοῦσαν μεγαλοφώνως κ' ἐγελοῦσαν χωρὶς ἐντροπῆν.

Ἡ Ζοζάννα ἠγαῖετο. Ἡ μπλοῦζα τῆς ἀπὸ κόκκινο μεταξί, ὁ λαιμὸς κύπτων ὡσάν κάτω ἀπὸ κάποιο βάρος ἔκαμναν ὠχρὸν τὸ ἔμορφο πρόσωπό τῆς . . . Ἐμορφο; Ποιὸς ξέρει; . . . Ἐνα πρόσωπο σημερινῆς Παρισινῆς, μὲ μύτην λεπτὴν ἀνακινουμένην, μεγάλα μάτια, ἓνα μέτωπο μισοσκεπασμένο ἀπὸ τὰ σκοῦρα μαλλιά — μίαν μορφή ὡσάν ἐκείνας ποῦ ζωγραφίζει ὁ *Hellou*, μὲ τὸ ζωντανὸν κ' ἐλεύθερον μολύβι του, εἰς τρεῖς τόνους λευκοῦ, ἐρυθροῦ καὶ μαύρου . . . Δὲν ἐφαίνοντο τὰ χαρακτηριστικά τῆς Ζοζάννας ἐφαίνετο τὸ μεῖδιμα εἰς τὴν ἄκρην ἀπὸ τὰ χεῖλη τῆς, καὶ τὸ κτύπημα τῶν βλεφαρίδων, καὶ τὸ λακκάκι τοῦ πηγουνοῦ.

Ἀπέθεσε τὴν πένναν τῆς, ἔχασμήθη, ἐκτάταξε τὴν ὄραν . . . Ἄνιῦσε . . . Ἐσυλλογίσθη τὸν σύζυγόν τῆς, ὁ ὁποῖος ἐδῶ καὶ μερικὰς ἡμέρας, ἦτον περισσότερον ἄρρωστος. Ἐσυλλογίσθη πῶς ὁ Μαυρίκιος εἰς τὸ Μπροντῶ τὴν ἐλησιμονοῦσε. Δύο γράμματα εἰς δεκαπέντε ἡμέρας! . . . Καὶ ἡ θλίψις τῆς ζωῆς ἐβάρυνεν ἐπάνω τῆς.

Παρετήρησε τὸ ἡμερολόγιον, καρφωμένο εἰς μίαν ἄκρην «21 Μαρτίου» . . . Ἡ ἀνοιξίς ἤρχιζε. Ἐγινε ἀκόμη πῶς λυπημένη. Δὲν ἀγαποῦσε πλέον τὴν ἀνοιξίαν.

Καθὼς ἔσκυβε νὰ περισυλλέξῃ ἓνα γράμμα, τὸ μεταξωτὸ τῆς μπλοῦζας τῆς ἔσχιζε. Ἐσηκώθη καὶ εἶδε πῶς ἦτον τὸ μανίκι ποῦ δὲν ἔβαστοῦσε. Θὰ ἔπρεπε λοιπὸν ν' ἀγοράσῃ ἄλλη μπλοῦζα; Μ' αὐτὴν ἔπέρασε ἀρκετὸν καιρὸν . . . Ἡ Ζοζάννα ἐσκέφθη κατ' ἀρχὰς νὰ τὴν διορθώσῃ ὅπως-ὅπως. Ἐκλείδωσε τὴν θύραν, ἐπῆρε κλωστήν καὶ μίαν βελόναν ἀπὸ τὸ συρτάρι τοῦ τραπέζιου τῆς, καὶ ἀφοῦ ἔβγαλε τὴν μπλοῦζαν τῆς, ἐζήτησε τὸ μέρος τοῦ σχισίματος . . . Naί, ἤμποροῦσε νὰ διορθωθῇ . . . Ν' ἀγοράσῃ ἄλλην μπλοῦζαν εἰς τὸ τέλος τοῦ μηνὸς θὰ ἦτον τρέλλα. Ὅμως ἡ Ζοζάννα εἶχε δάκρυα εἰς τὰ μάτια. Μάταια ἤθελε νὰ εἶνε λογική, ἦτον γυναῖκα, ἦτον φιλάρεσκος, καὶ τὴν ἐστενοχωροῦσε νὰ εἶνε χειρότερα ἀπὸ τὰς συναδέλφους τῆς ντυμένη . . . Φτωχὴ μπλοῦζα . . . Τί διαφορὰ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν κορσῶν ποῦ ἐφοροῦσε ἡ δεσποινὶς Φλορῆ! . . . Ἡ Ζοζάννα ἀνεστέναξε. Ἐπειτα ἐσυλλογίσθη τὰ χρονογραφήματα ποῦ εἶχε νὰ γράψῃ, πῶς θὰ τὴν ἐπεριφρονοῦσαν αἱ συναδέλφοί τῆς, ἂν τὴν ἔβλεπαν νὰ διορθωθῇ τὴν μπλοῦζα τῆς μέσα εἰς τὰ πολυτελῆ γραφεῖα τοῦ «Γυναικείου Κόσμου» καὶ ἀρχισε νὰ γελᾷ, ὀλομόναχη, παρηγορούμενη διὰ τὸ ἄστειον τῆς καταστάσεως.

Ἐβαλε ξανά τὴν μπλοῦζα τῆς καὶ ἤρχισε νὰ ἐργάζεται. Συνέτασε μερικὰς γραμμὰς ποῦ θὰ ἔπρεπε νὰ συνοδεύουν τὰς εἰκόνας ἐνὸς ἄρθρου . . . Ἡ ὄρα ἐπέρασε. Ἀμέσως βήματα, φωναί, ὁ συνήθης θόρυβος ἐγέμισαν τὴν ἀντικάμαραν τῶν γειτονικῶν γραφείων. Ἐπὶ πέντε δλόκληρα λεπτά κάποιος ἐκτυποῦσε. Αἱ συντάκτιδες, οἱ σχεδιασταί, καθὼς δὲν εὑρίσκαν κανένα, ἀπευθύνοντο πρὸς τὴν κυρίαν Βαλεντέν :

— Λοιπὸν, κυρία; . . . Περιμένω τὰς διορθώσεις μου.

— Τὸ διήγημά μου; . . . Ἡ ρινόφωνη ὀμιλία τοῦ κ. Φουκάρ ἀνηχοῦσε εἰς τὰ διαμερίσματα τῶν γραφείων φέρουσα τὸν τρόμον εἰς τὴν ψυχὴν τῶν συντακτιδῶν, τῶν ὑπαλλήλων, τῶν ὑπηρετῶν . . .

Τὸ τηλεφῶνον ἔδινε κ' ἔπαιρνε.

— Κυρία Φλορῆ . . .

— Κυρία Μερσιέ . . .

— Κυρία Βαλεντέν . . .

Ἡ Ζοζάννα ὕστερα ἀπὸ πολλὴν ὄραν ἐκτύπησε τὴν θύραν τῆς Μαγδαληνῆς Φουκάρ. Εἰσηγήθη. Εἰς τὸ τραπέζι τῆς ἓνα βιβλίον «Ἡ ἐργατὶς».

Εἰσηλθε ὁ κ. Φουκάρ :

— Πάρετε, ξεφυλλίστε το. Γράψετε μερικές συμπληρωτικές γραμμές, συμπληρωτικές δια τον συγγραφέα. Θα μαγευθώ!

«**Η «Εργασία»!**» έφώναξε η Ζοζάννα καθώς έπαιρνε τὸ βιβλίον εἰς τὰ χέρια. Τὸ ξέρω, τὸ ξέρω αὐτὸ τὸ βιβλίον... Τὸ εἰδίβασα... Τὸ ἔχω μάλιστα ἀγοράσει.

— Μπᾶ! ἀγοράζετε βιβλία, σεις!... Θα τὸ πῶ εἰς τὸν Ντελλὸν ὅταν γυρίσῃ ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν.

Κ' ἐστράφη πρὸς τὴν Μαγδαληνὴν:

«Ἐνθυμείσθε τὸν Νοὲλ Ντελλὸν;

Τὸν ἐγνώρισα κάπως εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν... Κ' ἐφάγαμε μαζί του, δὲν ξέρω ποῦ... εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἀποικιῶν, ἴσως... Ψηλός, ξανθός, ὡς ἄγγλος... Ἐγώριζε ἀπὸ τὸν Καναδᾶν... Εἶχε διαφόρους ἀποστολὰς ἐκεῖ.

Ἡ κυρία Φουκάρ δὲν ἐνθυμείτο καθόλου τὸν Νοὲλ Ντελλὸν.

— Λοιπὸν, μικρὰ μου Βαλεντέν, ἐλπίζουμε σὲ σᾶς. Ἀῦριο, στὴ μία, τὸ χειρόγραφο σᾶς στὸ τυπογραφεῖο... Καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν, διὰ νὰ σᾶς ἀνταμείψω, διπλασιάζω τὰ εἰκοσιπέντε φράγκα τῶν «σημειώσεων»... Καλησπέρα.

— Καλησπέρα καὶ σᾶς εὐχαριστῶ, κύριε, εἶπεν ἡ Ζοζάννα γελῶντας. Καλησπέρα, κυρία...

Ἐφυγε, εὐχαριστημένη. Ἡ κατασκευὴ αὐτῆ βιβλιογραφικῶν σημειώσεων, δὲν εἶχε τίποτε κοινὸν μὲ τὴν φιλολογικὴν κριτικὴν ἀλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν ἡ Ζοζάννα εἶχε πολλὰ πράγματα νὰ πῆ καὶ θὰ τὰ ἔλεγε πολὺ καλά! Καὶ ὁ κ. Νοὲλ Ντελλὸν θὰ ἔβλεπε ὅτι τὸν εἶχε καταλάβει...

«Πενήντα φράγκα ἀντὶ εἰκοσιπέντε!... Τί τύχη!... Ὁ ἀγοράσω μιὰ ἄλλη μπλουζά!...»

5.

Εἶνε Κυριακὴ πρωί. Ἡ μυρωδιὰ τῆς σοκολάτας μὲ βανίλλιαν γεμίζει τὸ σπίτι, καὶ ἡ Ζοζάννα μόλις εἶχε σηκωθῆ. Ἐσκονίζουσα τὰ ἔπιπλα, τραγουδεῖ. Εἶνε εὐθυμῆ, αὐτὸ τὸ πρωί...

Εἰς ὅλα τὰ πατώματα τοῦ σπιτιοῦ αἱ θύραι κροτοῦν, τὰ φουρνῶ καίουν, τὰ σάρωθρα κινουῦνται. Κ' ἐνῶ ὁ ἄνδρας καὶ τὰ παιδιὰ ξεκουραζόνται εἰς τὸ κρεβάτι—ἀπελευθερωμένα διὰ μίαν ἡμέραν ἀπὸ τὸ γραφεῖον, τὸ ἀτελιέ, τὸ σχολεῖον,—ἡ γυναῖκα ποῦ δὲν ἔχει ποτέ τῆς σχολῆν, ἀρχίζει τὸ κυριακάτικο ἄνω-κάτω.

— Χωρὶς ἄλλο ἡ κυρία ἀξίζει ὅτι νὰ πῆς!...

Ἡ Μαρία, εἰς μίαν γωνίαν τῆς τραπεζαρίας, ἔμπρὸς τὴν θερμάστραν, ἔτοιμάζει τὸ λουτρόν τοῦ μικροῦ.

— Ἡ κυρία, τί σοφὴ νὰ τὰ κάνῃ ὅλα αὐτὰ! Καὶ χωρὶς νὰ ξυγνῆ τὰ μούτρα τῆς!... Ὁ ἀφέντης, ἅμα τὸν ξέρει κανεῖς, βλέπει ποῦ δὲν ἔχει κακία μέσα του, ἡ κρέμα τῆς κρέμας, τὸ ζῶνον τοῦ καλοῦ Θεοῦ! Καὶ ἂν δὲν ἦτον ἄρρωστος...

— Εἶνε πολὺ ἄρρωστος, Μαρία!

— Ναί, ναί... Ἀλλὰ χρειάζεται καλωσύνη, ἀληθινὸν λέω, νὰ τὸ σηκώῃ τέτοιο κακὸ... Κυρία, τί ἔμορφη ποῦ εἶσαι!

— ὦ! ἔμορφη!

— Εἶνε πολλοὶ ποῦ στὴ θέσιν τῆς κυρίας θὰ ἔλεγαν «Σούτ, σώνει, καληνύκτα!...» Χρόνια τώρα ποῦ γίνεται αὐτό. Ἐκτιμῶ τὸν κύριον, ποῦ εἶνε σοφός, κ' ἔπειτα τίμιος, ἕνας ἄνθρωπος σοβαρός. Ἀλλὰ λέω πῶς ἡ κυρία ἀξίζει ὅτι πῆς...

— Μαρία, κάνω ὅ,τι κάνουν πολλές γυναῖκες...

— Ὅμως οἱ ἄλλες παραπονοῦνται!... Ναί... Παραπονοῦνται παντοῦ καὶ σ' ὄλους. Λοιπὸν! Εἶνε μία γειτόνισσά μου ποῦ ἔχει ἕναν τυπογράφο. Καλοὶ ἄνθρωποι... Λέω στὴ μικρῇ: «Ἐρνεστίνε, εἶνε καλλίτερα ὁ ἄνδρας σου;...» Αὐτὸς ὁ φτωχός, ἔχει τὸ σπίτι του. Νύκτες ὀλόκληρες βογγάει... «Μὴ μοῦ μιλάς γιὰ τὸν ἄνδρα μου! Κάνω ὅ,τι πρέπει δὲ λέω τίποτε μπροστά του. Εἶνε τὸ χρέος μου...» Μὰ τὸ χρέος, πολλές φορές σὲ στενοχωρεῖ. Κ' εἶνε νέα. Δὲν εἶνε ἀπὸ ξύλο, καταλαβαίνετε, αὐτὸ τ' ἀγορὶ μὲ τὴν ἀρρώστια του... «Ἐρνεστίνε! θὰ τὸν ἀφήσῃς καμμιά φορὰ αὐτὸν τὸν τυπο... — Ἐγώ! μοῦ λέει, νὰ τὸν ἀφήσω. Ἐνα διαβολοφτωχὸ ποῦ ἔχει τόση ἀνάγκη ἀπὸ μένα!... Γιὰ ποιὰν μὲ παίρνεις;... Στενοχωροῦμαι, ἀλλὰ μπορῶ νὰ κάμω ἄλλοῶς! Εἶνε ἡ τιμὴ μου...»

Ἡ Ζοζάννα ἠθέλε πολὺ νὰ μάθῃ ἂν ἡ Ἐρνεστίνε εἶνε πιστὴ εἰς τὸν τυπο... δὲν τολμᾷ μολαταῦτα νὰ ἐρωτήσῃ τὴν Μαρίαν.

— Νά, τὸ λουτρό ἔτοιμο. Θα πάτε ναυρήτε τὸν Κλαύδιον; Γιατί ἐγὼ πρέπει νὰ πάω τὴν ἐφημερίδα καὶ τὸ γάλα στὸν κύριο...

Ἡ Ζοζάννα μπαίνει σιγὰ εἰς τὴν σκοτεινὴν κάμαραν. Ἀποσύρει τὴν κουνουπιέρα τοῦ κρεβατιοῦ, σηκώνει τὸ παιδί καθὼς ἐξυπνᾷ.

— Σώπα! θησαυρὸ μου!... Μὴν κλαῖς! Κάνε φρόνιμα. Θα θυμώσῃ ὁ μπαμπᾶς!

Τὸ κεφάλι μὲ τοὺς καστανοὺς βοστρύχους πέφτει ἐπάνω εἰς τὸ στήθος τῆς μητέρας. Ὁ δροσερὸς λαίμῳς ἔχει τὴν μυρωδιὰν πτερῶν περιστεριοῦ. Εἰς τὴν τραπεζαρίαν, τὸ πολὺ

φῶς θαμπώνει τὸν Κλαύδιον. Κινεῖται. Φωνάζει:

— Θέλω τὴ σοκολάτα μου Μα-ί-α. Θέλω τὴ σοκολάτα μου...

Εἰς τὸ ζεστὸ νερό, ἔμπρὸς εἰς τὴν φωτιὰ μὲ τὴν κόκκινην λάμπην, τὸ ὄραιο σῶμα φρίσσει ἀπὸ εὐχαριστησῖν. Ἡ Ζοζάννα τὸ παρατηρεῖ: ἕνα παιδί νευρῶδες, ὄχι πολὺ παχουλό, μεστωμένο κάτω ἀπὸ τὸ μελαχροινὸ του δέρμα, ἕνας φαννίσκος, ἕνα ἀγαλματάκι τῆς Πομπηίας. Τὸ πρόσωπο εἶνε στρογγυλό, τὰ μάτια ἀρτοῦζ, τὰ μαλλιά καστανόμαυρα. Ὁ Κλαύδιος ὁμοιάζει μὲ τὴν μητέρα του. Ἐχει τοῦ Μαυρικίου ἐκφράσεις, στάσεις, τὸ χαμόγελο, ἕνα εἶδος χαριτωμένης ἡμερότητας ὅμως ἡ Ζοζάννα τοῦ ἔδωκε τὴν ζωντανὴν εὐφυΐαν, τὴν διαυγὴ φωνήν, τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν θέρμην τοῦ αἵματος. Τὸν θαυμάζει. Ἐνθυμείται μίαν λαϊκὴν παροιμίαν περὶ τῆς ὠραιότητος τῶν παιδιῶν τοῦ ἔρωτος καὶ σκέπτεται:

«Μικροῦλη μου Κλαύδιε... ποῦ εἶσαι ἡ πιὸ μεγάλη μου ἁμαρτία!... Δὲν ντρέπομαι γιὰ σένα. Δὲν θέλω νὰ λυπηθῶ ποῦ ἦλθες εἰς τὸν κόσμον...»

Εἰς τὸ λουτρό του τὸ μικρὸ ἐρεθίζεται. Ζητεῖ τὴ σοκολάτα του. Ἡ Ζοζάννα τὸ σκεπάζει μὲ ζεστὲς πετσέτες, τὸ τρίβει, γυμνὸ, εἰς τὰ κοιλώματα τῶν γονάτων του. Μία ἀλαζονεῖα εὐθυμῆ φουσκώνει τὸ στήθος τῆς, καὶ καθὼς φιλεῖ τὴν σάρκα τὴν ἐκ τῆς σαρκὸς τῆς ἡ Ζοζάννα εἶνε μητέρα ὅπως ἦτον κ' ἐρωμένη ἔτσι χωρὶς καμμίαν τύφην, ἀφελῶς.

Ἡ Ζοζάννα εἶνε ἔτοιμη ἔβαλε μιὰ παλιὰ φουστα ἀπὸ σεβιδὸ γαλάζιαν, καλοπλυμένην, ἕνα μπολερὸ ὁμοιο, μία ζώνη ἀπὸ δέρμα. Ἐνα βελάνι ἀπὸ τοῦλλι κεντητὸ στολιζει τὸ μεγάλο τῆς κανοτιέ. Καὶ ἡ τουαλέττα αὐτῆ, ποῦ δὲν κοστίζει ἑξήντα φράγκα δὲν εἶνε ἄσχημη... Αἱ Παρισίνα ἔργατιδες φοροῦν ἀμφιέσεις ποῦ μοιάζουν μ' αὐτὴν, ποῦ φορεῖ καπέλλα ποῦ μοιάζουν μ' αὐτὸ ποῦ φορεῖ ἡ Ζοζάννα—ὄχι ὅμως ὅπως ἡ Ζοζάννα μὲ τὸν ἀέρα αὐτὸν τῆς λεπτότητος, αὐτὴν τὴν ἐμφάνισιν «κυρίας» καὶ κάτω ἀπὸ χωριάτικο ἔνδυμα.

Κρατεῖ στὸ γαντοφορεμένο χέρι τῆς μίαν σακίτσαν. Ὅλα τὰ πρωινὰ, κάμνει τὸ «πῶνιο» τῆς ἡ ἴδια διὰ νὰ οἰκονομήσῃ μίαν δραχμὴν περισσότερο ποῦ θὰ ἐσπαταλοῦσε ἴσως ἡ Μαρία. Διότι ἡ Μαρία, ὡς ὅλες οἱ νοικοκυρὲς τοῦ λαοῦ ἀγοράζει μὲ ἀδιαφορίαν ὅτι εὐρη.

Ἐξω οὔτε πνοή ἕνας οὐρανὸς ἄσπρος, ποῦ

ὁ ἥλιος θερμαίνει. Ὁ ἀέρας θερμὸς, πολὺ θερμὸς, καὶ ἡ πρώτη ἀνοιξίς βράζει μέσα εἰς αὐτὴν τὴν θερμότητα. Ἐπάνω ἀπὸ τοὺς τοίχους τῶν μικρῶν κήπων, τὰ κλαδιὰ ἀνυψώνονται, φουσκωμένα ἀπὸ χυμὸν μὲ μικρὰ φύλλα στρογγυλὰ καὶ μαζί αἰχμηρὰ εἰς τὴν ἄκρην ὡς νύχια, καὶ βλαστοὶ μαλακοὶ ὡς βιμβάκι ἢ ἱξόν, μελαποὶ ἢ πορφυροί.

Δὲν εἶνε ἡ Ζοζάννα ἀλλὰ ὁ Πέτρος ποῦ ἐξέλεξε διὰ κατοικίαν τὴν σκυθρωπὴν αὐτὴν συνοικίαν τῶν σχολείων καὶ τῶν μοναστηριῶν. Ὅδὸς Ἰρλανδῶν, ὁδὸς Ἀμυῶτ, ὁδὸς Λομόνδ, ὁδὸς Τουρνεφόρ, — ὁδοὶ φατοὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα κατάμαυροι μ' ἐπαρχιακοὺς φανούς. Ἐκεῖ μόνον, ὁ Πέτρος Βαλεντέν εὐρήκε τὸν σύντροφον τὸν ἐπιθυμητὸν τῆς ἀνίας του: τὴν σιωπὴν. Ἡ σιωπὴ πέφτει, παγωμένη, ἀπὸ τὸν πένθιμον θόλον τοῦ Πανθέου κατοικεῖ τοὺς πρασινοποὺς πυλώνας τῶν κολλεγίων. Τὸ πέρασμα μιᾶς ἀμάξης εἶνε γεγονός. Ἀπαντᾷ κανεῖς μὲ τὸ λυκόφως γηραιοὺς κυρίους μὲ ρεδιγκότας σοφῶν, πρόσωπα παπᾶδων, ψηλὰ καπέλλα ἐπάνω εἰς ἄσπρα μακρὰ μαλλιά. Ἀπὸ ποῦ βγαίνουν; Ποῦ πηγαίνουν; Ὁ Πέτρος βλέπει παντοῦ Ἰησοῦίτας λαϊκοὺς—ὅμως ἡ Ζοζάννα ξέρει καλά πῶς εἶνε πρόσωπα τοῦ Μπαλζὰν ποῦ ἐπιστρέφουν. Τὸ φάντασμα τοῦ πατρὸς Γκοριὸ κατεβαίνει κάποτε τὸ βουνὸν Ἀγία—Γενεβιέβη νὰ ἔμβη εἰς τὴν πανσιὸν Βωκέρ...

Ἡ Ζοζάννα ἀγάπησε τὴν θλιβερὴν αὐτὴν συνοικίαν... Διότι ἔχει τὸ χάρισμα, τὴν εὐτυχίαν νὰ μὴ στερηθῆ φαντασίας καὶ νὰ μεταμορφῶνῃ τὴν πραγματικότητα. Ὁ πατέρας τῆς, οὐμοριστὴς αἰσθηματικὸς καὶ ποιητὴς ἔλεγε κάποτε: «Ἡ κόρη μου ἔχει μίαν γαλάζια πεταλοῦδα στὸ κεφάλι...» Ἡ σοβαρὰ ζωὴ, ἡ τραγικὴ ζωὴ ἐδυνάμωσε τὸ λογικόν, ἐντείνει τὴν θέλησιν τῆς Ζοζάννας, ὅμως ἡ πεταλοῦδα τῆς φαντασίας τρεμοπετᾷ ἀκόμη ἐπάνω εἰς τὰ ὄνειρά τῆς, εἰς τὰς θλίψεις τῆς, τοὺς ἔρωτάς τῆς.

Νὰ βλέπῃς ὅλα «ἐν ὠραιότητι» εἶνε σοφόν. Ἡ Ζοζάννα δημιουργεῖ χαρὰς διὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς καὶ ἐπὶ τὰ μικρότερα πράγματα,—ἀπὸ μίαν κορδέλλαν, ἕνα βιβλίον, ἕν ἄνθος.—Ἐδημοῦργησε σχεδὸν εὐτυχίαν μὲ τὸν μέτριον ἔρωτα τοῦ Μαυρικίου, εἰς τὰς στιγμὰς ποῦ ἠμπούρεσε νὰ λησμονήσῃ τὸ παρελθόν, νὰ λησμονήσῃ τὸ μέλλον, νὰ ζῆσῃ τὸ παρὸν. Καὶ εἶνε τὸ μυστικόν τῆς ἀνθισαμένης νεότητος. Ἡ Ζοζάννα θὰ εἶνε πάντοτε δεκαπέντε χρόνων χάρις εἰς μίαν ἀποψιν τοῦ προσώπου τῆς τοῦ

ευκινήτου, χάρις εις μίαν άφελή κίνησιν τής καρδιάς της.

Φεύγει, ζωηρά κέλαφρά, παίζοντας με την σάκα της. Νά την εις την όδόν Πό-νιέ-Φέρ νά την εις την όδόν Μουφετάρ. Διασκεδάζει νάνευρίσκη ύστερ' από το Παρίσι του Μπαλζάκ, το Παρίσι του Εύγενίου Σύν... 'Η όδός Μουφετάρ, σκνθρωπή και φαιδρά, θορυβάδης, μυρίζουσα, μυρμηκιάσα, άποτροπαίως ώραία σάν ένα νισολο¹ τής παλαιάς Νεαπόλεως. 'Η Ζοζάννα που κατ' άρχάς έτρομάζε, την παρατηρεί τώρα με περιπαθή περιέργειαν. Όλα την ένδιαφέρουν. Τά σπύτια, ό ήλιος που τά κτυπά έκ του πλαγίου, τά σκιάφωτα ή ποικιλία των άποθηκών, όλαι αί γωνίαι τής λαϊκής ζωής... Χωρίς άλλο θά έπροτιμούσε τό δάσος τής Βουλώνης ή τό πάρκον Μονσώ, δια τόν πρωϊόν της περίπατον. — 'Αλλά τί! 'Όταν δέν έχη κανείς ό,τι αγαπά, πρέπει νάγαπά έκείνο που έχει... Αί προλήψεις του μικροκόσμου, ή ψευδολεπτότης δέν ταράσσουν καθόλου την Ζοζάνναν... 'Αγοράζει τό βούτυρό της εις την γαλακτοπώλιδα που έχει τό χρώμα σάν τό γάλα, τά μαλλιά ξανθά σάν τό βούτυρο, που κουτσαίνει όλιγο—σάν ένα πρόσωπο τής Ταβέρνας του Ζολά, την «Ζερβαίξ». Μανθάνει ότι ή πωλήτρια των τηγανιτών εινε εις τό νοσοκομείον, ότι ή δεινα γρηά «έπεσε», ότι ή άλλη πανδρεύεται αύριο θά κάνουν έναν γάμον που θά χαλάση ό κόσμος. Πιό μακρυνά, εμπρός εις την έκκλησίαν του 'Αγίου Μεδάρ, ζητεί την γυναίκα που έπουλούσε πατάτες, μιά ξανθή που ήτον πάντα έγκνος...

'Η γυναίκα εινε έδω κοντά εις τό πανέρι της, με τά μάγουλα κίτρινα σάν χώμα, μένα βυζανιάρικο ακάθαρτο εις τά χέρια. Λεχά έδω κέννεα ήμέρας και στο έκτο παιδί!... 'Η Ζο-

ζάννα που έχει τό δώρον νά προκαλή την έμπιστοσύνην, θάκούση την διήγησιν κάθε γέννας που έπηκολούθησε την άναγγελίαν του γάμου αυτής τής ξανθής μ' αυτόν τόν τεμπέλη τόν Μαρτέν»...

— Εύχαριστώ.

— Τίποτε, τίποτε καλή μου κυρία. Δέν εινε για τό γάμο. Είνε για τά ρούχα του μικρού και κάτι λεπτοδάκια κάθε μήνα από τις άδελφές του 'Ελέους. Κ' έπειτα σάν προτεστάντης που εινε ό Μαρτέν κάτι θά βγή κι' από τους προτεστάντες... Πώς νά ζήση κανείς!

«Αυτό δέν άρκει, για τά ρουχαλάκια, λίγα λεπτοδάκια και γαλόσες νά φέρης εις τό φώς έξη παιδιά!... Χρειάζεται ό γάμος!... Και αυτή ή δυστυχισμένη κουτή που δίνει νόμιμα δικαιώματα επί του έαυτού της σ' αυτόν τόν τεμπέλη τόν Μαρτέν! Ψυχές δουλικές... Σκλάβες ψυχές...»

'Η Ζοζάννα συλλογίζεται την δεσποινίδα Μπόν, την θερμήν φεμινίσταν:

«Θά τής πώ αυτήν την ιστορίαν... Και εις την «Assistance féminine» θά πη τό κατόρθωμά του εις τας φιλελεήμονας κυρίας... Τί λύσσα νά μπήγουν την ήθικην παντού, άκόμη και εις την έλεημοσύνην!... Τί θά ώφελήση εις την περίστασιν αυτήν ή ήθικη;... Ούτε στα παιδιά, ούτε στη μητέρα, αλλά σ' αυτόν τόν Τεμπελο-Μαρτέν!...»

'Η Ζοζάννα άνεβαίνει πάλι την όδόν Λομόνδ κάπως άσθμαίνουσα... Αισθάνεται ζέστην... 'Η σάκα βαρύνει εις τόν βραχίονά της.

Είς την γωνίαν τής όδοϋ Βακλαίν ένας νέος έπηγαινοήροχοτο εις τό πεζοδρομούν. Γυρίζει. 'Αλλ' ήδη ή Ζοζάννα τόν άνεγνώρισε:

— Μανρίκε!...

'Ακολουθεί

[Μετάφρ. Α. Κ.]

MARCELLE TYNNAIRE

ΟΚΤΑΣΤΙΧΑ

1

Και 'στ'α στεκάμενα νερά φνιρώσανε λουλούδια.
Χιονάτα μου άσπρολούλουδα, σάν γέροντε πονά,
Νάχειτε κ'άν ξελόγιασμα των άηδονιών τραγούδια...
Τάχα γκορεμνός δέν βρέθηκε για φράχτης για βουνό;

Σε τέτοιας μάννας άγκαλιά που φαρμακάδες κρύβει,
Πώς θαύρετε, λουλούδια μου, κ'άν μιάς στιγμής χαρά;
Μά ένας άνθός, χαδιάρικα χαμογελώντας, οκ'βει
Κι' άργοφιλά τά πράσινα κι' άσάλευτα νερά.

2

Τριανταφυλλίες και γιασεμιά τάχουν τά χρόνια ξεκληρίσει,
Και 'στ'ο σπιτάκι τώρα γύρω ποδιαν γεμάτο από χαρές
Μόνο ή γλωστίνα έχει 'πομείνει με την κλαυιάρικη τή βρούσι,
Που μέρα νύχτα την ποτίζει μυριολογώντας συμφορές.

Και ό 'Ηλιος τώρα που και που νά ιδή την ξέθωση την πόρτα
Και πλειό νωρίς θαρρείς νυχτόνει κάτω άπ' τάκλάδευτα κλαδιά
Και τά παριτέρια τά παληά τώρα τά θάφανε τά χόρτα
Κέχουν τά γέλια ξεπνυγήσει, κέχουν γεράσει τά παιδιά.

3

Σάν έτυχε μοναχικός 'στη στρατά νά βρεθώ
Πώχει άνηφόρια δύσκολα γι' άνήμπορο και ξένο,
Κι' ούτε πουλιού κελάιδημα, κι' ούτε με μύρο άνθό
Δέν πρόφταξα 'στ'ο διάβα μου νά βρω τό βαρεμένο,

'Αποσταμένος έγυρα 'στην πειροθεματιά
Και τ' αστρουλάκια βλέποντας τά μάτια μου είχα κλείσει,
Κι' είπα, ψυχούλα, νάσσουνε δροσιάς σταλαματιά
Νάλθη ή αυγούλα, κι' όνειρο ξανθό, νά σε διαλύση.

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ — ΘΗΒΑΙ

"Αν και ποτέ δὲν πάτησα
 Τὸ δοξασιό σου χῶμα,
 Συντρίμμα ἐγὼ μᾶς ἄδοξης
 Καὶ μαύρης ἐποχῆς,
 Μὰ σ' ἀγνωστεῖω δλημερῆς
 Στὸ ἀστέρω το δῶμα
 Τῆς φωτεινῆς μου πάντοτε
 Ἀρκαδικῆς ψυχῆς.
 Λάμπεις ἐκεῖ μὲ δυό σου ἐχθρῆς,
 — Τῆ Θήβα, τὴν Ἀθήνα —
 Μὰ ἡ κόρη σας ἀδελφικά
 Σᾶς ἔσμιξε τῆς τρεῖς,
 Μ' ἐλπίδας καὶ παρηγοιάς
 Νὰ μὲδηγᾶτε ἀχίνα,
 *Ω Σπάρτη, ὦ Θήβα, ὦ Ἀθήνα μου,
 *Ω τρίλαμπη πατρίς!

Δὲν εἶμπορῶ νὰ ἐξηγήσω, διατί ὅταν εὐρίσκωμαι εἰς μίαν ἀρχαίαν πόλιν, ἡ ψυχὴ μου ἀφίνει τὸ σῶμα τῆς καὶ πετᾶ μὲ μίαν ἀκατανόητον νοσταλγίαν εἰς ὅλας τὰς ἄλλας νεκρωμένας ἀροπόλεις, εἰς ὅλα τ' ἄλλα θαμμένα τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος ἄστρα, ἐκτὸς ἐκείνου ὅπου μένει ἄψυχον καὶ ὡς ἐρείπιον ἐπάνω εἰς συντρίμματα τὸ κουρασμένο κορμί μου. Ἐπάνω εἰς ἕνα ὑπόχρυσον κιονόκρανον τῶν Δελφῶν περνεύω εἰς τὰ μαρμαρίνα βάρθρα τῆς Ἐπιδαύρου. Ἀπὸ τὴν κισσοστεφῆ κορυφῆν τοῦ Πτόφου μεταρσιούμαι ἐπάνω εἰς τοὺς μενεξεδένιους ἴωμους τοῦ Ὑμητοῦ μου. Ἀπὸ τὰς αἵματοφαβεῖς πέτρας τῶν Μυκητῶν μεταφέρομαι ἀκατασχέτως εἰς τὸν κυκλωτερῆ τάφον τοῦ Μινύου καὶ ἀπὸ τὸν ἀγέρωχον λέοντα τῆς Χαίρωνείας, βλέπω τὸν φρυάττοντα ταῦρον τοῦ Κεραμεικοῦ. Εἰς τοὺς εὐγράμμους κολπίσκους τῆς Ἀνθηδόνης θαρρῶ πῶς μὲ νανουρίζει τὸ βελουδένιο κῆμα τῆς Ἐλευσίνας, ὅπως εἰς τὴν κρυσταλλίνην κρήνην τῆς Ἀλιάρτου μὲ λικνίζει φιλόστοργον τὸ μινύρισμα τῆς Κασταλίας. Καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα τοπίον εἰς τὸ ἄλλο, ἀπὸ τὸ ἕνα βουνὸν εἰς τὸ ἄλλο, ἀπὸ τὸν ἕνα τάφον εἰς τὸν ἄλλον, ἀνήσυχος πλανᾶται ἡ νοσταλγὸς τοῦ ὄραϊον παρελθόντος ψυχὴ μου μέσα εἰς μίαν ἱλιγγιώδη ἐναλλαγὴν, εἰς μίαν χαώδη ἀνάμιξιν ἐποχῶν, τόπων, θρησκειῶν, θεῶν, ἡμιθέων, ἡρώων, ἀνδρῶν, γεγονότων, πολέμων καὶ θρύλων.

Ἀλλὰ μέσα εἰς τὸν ἐναρμόνιον αὐτὸν κυκῶνα, καὶ ὑπεράνω ὅλων αὐτῶν τῶν ἀναριθ-

μῶν, σχεδὸν λησιμονημένων νεκροπόλεων, δεσπόζουν καὶ κυριαρχοῦν εἰς τὸ πνεῦμα μου καὶ εἰς τὴν ψυχὴν ὅλων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν πολιτισμένων ἀνθρώπων ἐν γένει, τὰ τρία μεγάλα θεόκτιστα ἑλληνικὰ ἄστρα, καὶ θὰ φωτίσῃ ἀπλέτως τὴν ἀνθρωπότητα ἡ τρίλαμπη ἑλληνικὴ δόξα τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Θηβῶν μὲ τὴν ἀνέσπερον πνευματικὴν ἀκτινοβολίαν τῶν μέχρι τῆς συντελείας τῶν αἰώνων.

***

Θήβαί!

Δὲν ἔχει καίτι τὸ σφιγγωδῶς αἰνιγματώδες, καίτι τὸ αἰγυπτιακῶς μυστικιστικόν, καίτι τὸ δμυλωδῶς ἀόριστον τῶνομά της, οἱ θρύλοι της, ἡ ἱστορία της, ἡ πολιτικὴ της, ὁ χαρακτήρ της, αἱ δυναστεῖαι της ἀπὸ τοῦ βαθύνου Κάδμου μέχρι τοῦ αἱματηροῦ Κρέοντος, ὅλα συμβολικῶς σκοτεινά, ὅπως τὰ μυστήρια τῆς Ἰσιδος, ὁ μηδισμὸς της κατὰ τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας κατὰ τῆς Περσίας, ἡ ἀποχὴ της ἀπὸ τὸν ἱερόν μας Ἀγῶνα καὶ ἡ σιωπὴ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν μας, τῆς ζωντανῆς μας αὐτῆς ἱστορίας, τὰ ὅποια δὲν ψάλλουν κανένα ἀρματωλὸν υἱὸν της, ὅλα αὐτὰ μαζί, τόση δόξα καὶ ἀδοξία, τόσον φῶς καὶ τόσον σκότος, τόση δρᾶσις καὶ τόση ἀδράνεια, μία διαλείπουσα νεκροφάνεια, ἕνα λιπόθυμον ἡμίφως περιστροφικοῦ φάρου, τόση τρικυμία καὶ κατόπιν τόση γαλήνη, δὲν νομίζετε, ὅτι καθιστᾶ τὴν πρωτότυπον καὶ παράδοξον αὐτὴν πόλιν ἀξίαν βαθείας ἀναλύσεως καὶ ψυχολογικῆς μελέτης;

Δὲν ἔχει βεβαίως οὔτε τὴν αἴγλην τῆς δόξης τῶν Ἀθηνῶν, οὔτε τὸ ἡρωϊκὸν μεγαλεῖον τῆς Σπάρτης, οὔτε τὴν μεγάλην ἱστορίαν τῶν δύο αὐτῶν ἀσπόνδων ἀντιπάλων της. Ἐχει ὅμως βαθύτεραν ποίησιν καὶ ἀπὸ τὰς δύο. Εἶνε ἡ διαυγής, ἡ μήτηρ πηγὴ τῆς ἀνθρωπίνης τραγωδίας, εἶνε τὸ ἀθάνατο νερό, ποῦ ἐνέπνευσε τὴν μεγάλην τραγικὴν τριάδα μὲ τὴν ἀνθρωπίνως βαθεῖαν ἀλληγορίαν τῶν μῦθων της καὶ τῶν παραδόσεών της.

Καὶ δὲν θὰ λησιμονῆσω ποτὲ εἰς τὴν ζωὴν μου τὸ ἀνεξήγητον συναίσθημα ποῦ συνήραψε τὴν ψυχὴν μου, ὁσάκις μέσα ἀπὸ τὸ κατὰφορτον καὶ στενάζον λεωφορεῖον, ἀντίκριζα, κατὰκοπος καὶ ἀγρυπνος, ἐπάνω ἀπὸ τὰς φαλακρὰς κλιτύας τοῦ Κιθαιρώνας τὸ δαιμόνιον αὐτὸ

ΘΗΒΑΙ — ΑΓΟΡΑ

πτολίεθρον, τὸ αἱματόβρεκτον αὐτὸ λίκνον τῆς Ἀντιγόνης, τὴν ἡρωϊκὴν πατρίδα τοῦ Ἐπαμεινώνδα καὶ τοῦ Πελοπίδα, τοῦ Πινδάρου καὶ τῆς Κορίννης, τὸ ἐπτάπυλον ἄστυ.

Μεταξὺ ὕπνου κέγρηγόρσεως, ὡσάν κάποιος ἐπίμονος καὶ ἀκαταμάχητος ὀπτιασίας, ὡσάν κάμια ὑπερνέφελος ἱππηλασία Βαλπουργίας νυκτός, παρήλαυεν ἐμπρός μου ὅλον ἐκεῖνο τὸ γεμάτον ἀπὸ γόους καὶ κολετοῦς καὶ θρήνους τραγικὸν παραμῦθι, ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ αἱμομίκτου βασιλέως ἕως τὴν στιγμὴν ὅπου ἄταφος, ἀκλαυτος, ἀνυμέναιος ἐρρίπτετο εἰς τὸν ἐντάφιον λάκκον της ἡ εὐγενεστέρα καὶ ποιητικότερα γυναικεῖα μορφή τῆς παγκοσμίου δραματοουργίας.

Καὶ ὁ τρομακτικὸς αὐτὸς ἐφιάλτης, ὡς ἡ λαϊκὴ μύρα, ἐπλάκωνε τὸ στήθος μου — σᾶς τὸ ὀρκίζομαι — κατὰ τὰ δύο τρία ταξείδια μου ἀπὸ τὰ Παληοκοῦντουρα ἕως τὸ Κριεκοῦκι, τὴν χαραγγὴν, πρὶν ἢ τὸ «χρυσὸν τῆς ἡμέρας βλέφαρον» διασκορπίσῃ τὰς αἱματηρὰς ἐκείνας φαντασμαγορίας.

Τί τάχα συνέβαιναν εἰς τὴν ψυχὴν μου κ' ἔβλεπα κάθε φορὰν τ' ἀλλόκοτα ἐκεῖνα φαντάσματα μὲ τὴν ἰδίαν πάντοτε ἐπιμονήν, μὲ τὴν αὐτὴν πάντοτε σκηνογραφίαν; Μήπως ἦσαν τάχα συνέπεια διεγέρσεως τοῦ νευρικοῦ μου συστήματος ὕστερ' ἀπὸ τὴν τρομερὰν ὑπερκόπωσιν μέσα εἰς τὴν προκατακλυσμαίαν

ἐκείνην ἄμαξαν, ὅπου συχνὰ τὸ τσαρουχοφόρον πόδι τοῦ ἀντικρυνοῦ μου συνταξειδιώτου ἐσφηνούτο ἀμειλίχως ὀλην τὴν νύκτα μέσα εἰς τὰ πλευρά μου; Ἡ μήπως ὁ ἄγριος θρύλος τοῦ ταλαιπώρου Λαβδακίδου ἐχαράχθη τόσον βαθεῖα μέσα εἰς τὴν εὐπιστον καὶ φλογερὰν ψυχὴν μου ἀπὸ τὰ παιδικὰ μου χρόνια, ὥστε καὶ ἀγρυπνος νὰ τὸ βλέπω ἀκόμη ἐμπροστά μου;

***

Ἄς μοῦ ἐπιτρέψῃ ὁ ἀναγνώστης νὰ πιστεύσω περισσότερον τὸ δεύτερον. Διότι, μήπως τάχα μόνος ἐγὼ, μεταξὺ τῶν τριῶν ἑκατομμυρίων συμπατριωτῶν μου, εἶμαι ὀπτασιαστής, ἀρχαιομανὴς ὀνειροπόλος; Μήπως, φεῦ! οἱ

περισσότεροι τῶν Ἑλλήνων δὲν εἴμεθα ὕπνοβάται τοῦ παρελθόντος;

Ἄλλ' οἱ Θηβαῖοι εἶνε τοιοῦτοι περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους Ἑλληνας. Ἀμφιβάλλω, ἂν ὑπάρχη, ὄχι μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, λαὸς περισσότερον ὑπερήφανος, τόσον κομψαστικῶς ἀγέρωχος, μᾶλλον καυχώμενος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος του, περισσότερον λησιμονῶν καὶ περιφρονητῶν τὸ παρὸν διὰ νὰ ρεμβᾶξῃ ὡς φακίρης τὸ παρελθόν, ἀλαζονικώτερον καὶ ὑφανχενικώτερον προγονομανεῖς ἀπὸ τοὺς συγχρόνους Θηβαίους. Ἐὰν ἡ προγονομανία εἰς ὅλην τὴν ἄλλην Ἑλλάδα εἶνε ἐλάττωμα μέχρι κομικότητος, εἰς τὰς Θήβας εἶνε νόσημα σοβαρόν, φθάνον μέχρις ὀμαδικοῦ παραληρήματος. Ὄταν ἀκούης εἰς τὰ καφενεῖα τῶν — καὶ ἔχουν παρὰ πολλὰ ἀναλόγως τῶν πέντε περίπου χιλιάδων κατοίκων — τὰς ζωηρὰς συζητήσεις καὶ λυσσαλέας ἐπιθέσεις τῶν ἐναντίων τῆς μισητῆς τῶν γείτονος, τῆς προαιωνίας ἀντιπάλων τῶν Λεβαδείας, θαρρεῖς πῶς ἀκούεις ἀρχαίας δημογορίας εἰς παραμονὰς πολέμου μεταξὺ τῶν δύο ἀντιζήλων πόλεων, ἀκριβῶς ὅπως κατὰ τοὺς κλασικοὺς χρόνους τοῦ Ἱεροῦ Λόχου. Διότι, δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχουν εἰς κανένα μέρος τοῦ κόσμου, δύο γειτονικαὶ πόλεις, αἱ ὅποια νὰ μισῶνται τόσον ἀδιαλλάκτως, τόσον ἀσπόνδως, ὅσον αἱ Θήβαί καὶ ἡ Λεβαθεῖα ἀπὸ τῶν ἀρ-

χαιότατων χρόνων μέχρι της σήμερον και αν η δευτέρα δεν ητο ψυχραιμότερα και νεοελληνικώς πρακτικώτερα, δεν θα ητο διόλου παράδοξον ν' ακούαμεν μίαν ωραίαν πρωίαν την εκρηξιν πολέμου των Θηβαίων και των Λεβαδέων.

Ζωηροί και ανυπότακτοι, φιλόνοικοι και φιλοπόλεμοι, ακριβώς οι ίδιοι όπως και επί Επαμεινώνδα. Μήπως πρό δλίγων ετών δεν παρεσκευάσθησαν εις πόλεμον εναντίον της άλλης προϊστορικής αντιζήλου των, των Αθηνών, όπως και επί των μηδικών χρόνων δια την υπόθεσιν του εν Λεβαδεία συστηθέντος Πρωτοδικείου; Ακόμη πρό ενός περίπου έτους μήπως δεν ετηλεγράφησαν οι πολεμοχαρείς αυτοί απόγονοι του Πελοπίδα, προτεινοντες εις την Κυβέρνησιν να την βοηθήσουν ενόπλιως εναντίον των άλλων πόλεων της Ελλάδος δια την ιδίαν πάλιν υπόθεσιν των πρωτοδικείων;

Ω Φαλμυράιε, πόσον θα μετενόεις δια τας μισελληνικάς εκείνας δοξασίας σου, εάν ζών διήγοχο δια της ενδόξου και ελληνικωτάτης αυτής πολίτης, η οποία εκράτησεν άλλοτε επί μίαν δλόκληρον δεκαετίαν τα σκήπτρα της ηγεμονίας όλης της Ελλάδος!

Ο Θηβαίος, εν τη αρχαιομανεί ιπποτικότητι του, η οποία όμως ενθυμίζει δλίγον τον μαγκήσιον ιππότην του Θεοβάντες, μισεί όλα σχεδόν τάλλα επαγγέλματα και αγαπά μέχρι μανίας εκείνο το όποιον του αναπολεί εις την μνήμην τους χρόνους της αρχαίας ευκλείας, το του άμαξηλάτου, και με το πλαταγίζον μαστίγιον εις το χέρι του, ως άλλος Αύτομέδων, μεταρσιούται εις εποχάς άλλας ιπποτικωτέρας. Η γεωργία, η οποία έπρεπε να εδδοκιμη εις την γόνιμον αυτήν χώραν, εινε εις κατάστασιν νηπιώδη, ένεκα του νωχελούς και υπερφιάλου χαρακτήρος των προγονομανών και πολιτικομανών αυτών Νεοελλήνων, και πρό πάντων ένεκα της τρομεράς τοκογλυφίας η οποία ως αίμοδιψής έμπουσα απορροφά τή αίμα του πτωχού χωρικού, ζητούσα το ένα τρίτα εις έξ μήνας δηλαδή ο δανειζόμενος ένα κοιλόν σίτου οφείλει να επιστρέψη τρίτα κοιλιά εις το διάστημα μιάς εξαμηνίας! Ω Σάτυλοκ, τί άγγελικόν πλάσμα μου φαίνεσαι άπέναντι των Θηβαίων τοκογλύφων!

***

Οι Θηβαίοι έχουν τοιαύτην πεποιθήσιν εις την αδιάκοπον και συνεχή από τους αρχαίους καταγωγήν των, ώστε σου όμιλοῦν με την αυτήν υπερηφάνειαν περί των μεγάλων στρατη-

γών των και περί των εν Λεύκτροις και Μαντινεία μαχών των, όπως όλοι οι άλλοι Έλληνες περί του Κολοκοτρώνη, του Μιαούλη και του Καραϊσκάκη. Η ακράδαντος πεποιθήσιν των, ο φλογερός ενθουσιασμός των, ο παράδοξος δπτασιασμός των εις τας οίονει περιπτώμενας άκόμη σκιές των μεγάλων ήρώων των, σε φέρει εις την δύσκολον θέσιν να μη γνωρίζης, εάν πρόπη να λάβης την συζήτησιν μαζί των σοβαρώς η εϋτραπέλω. Εινε τόσοσιν ευφάνταστοι, ευμεταρσιώτοι και ευπειτές, ώστε δεν γνωρίζουν όρια τόπου και χρόνου.

Θήβαι. — Είσοδος Χανιοῦ.

Γνωρίζω από πολλών χρόνων ένα εκ των διαπρεπεστέρων Θηβαίων, ένα ξεαλλον δπτασιαστήν, ένα επίσης καλόν Έλληνα, όσον και καλόν Θηβαίον, ο όποιος, αν έζη εις άλλους χρόνους θα επανεστάται η θα αίματοκυλούσε την Ελλάδα. Ενῶ εινε θαναμάσιος ως φίλος και ως άνθρωπος, και ήρεμος και γαλήνιος ως επιστήμων, εις στιγμάς άτταβιστικού παραληρηματος πρσπαθεί να σε πείση με τον κόμπον της αυτάρχους ευγλωττίας του περί της ανάγκης της ανασυστάσεως των Βοιωταρχιών, όπως προσεπάθησε να πείση σοβαρώς τον Σουλτάνον περί της ανιδρύσεως υπό το σκήπτρον του της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

Ο Θηβαίος, εν γένει, εινε ο ίδιος όπως και πρό εικοσιπέντε αιώνων, και το λέγω ειλικρινώς και χωρίς καμίαν ειρωνείαν. Πριν η γίνη Έλλην η πατριώτης, εινε πρό παντός και μέ-

χρι μυελού δστέων Θηβαίος, Θηβαίος εις τας Θήβας, Θηβαίος εις όλον τον άλλον κόσμο, από τον όποιον θα επεδύμει να ητο χωρισμένος με σινικά τείχη γύρω από την Καδμείαν. Μία βαθεία νουσταλγία τον διακατέχει δια την αγαπητήν του πόλιν παντού και πάντοτε. Εκ τούτου εξηγείται ίσως η απομόνωσις των και απομάκρυνσις των από όλας σχεδόν τας κρίσεις σιγμάς της άλλης Ελλάδος. Ο αρχαίος τοπικισμός των, νομίζεις, εινε τόσοσιν βαθεία ριζωμένος εις την ψυχήν των, ώστε, ως να εκοιμήθησαν επί δύο χιλιετηρίδας, δεν ήμποροῦν άκόμη να εξοικειωθοῦν με το πανελλήνιον πνεύμα. Έχουν τοιαύτην αγάπην, ειδωλολατρείαν μάλλον πρός την γενέτειραν, ώστε δεν παραδέχονται κανέν μέρος, καμίαν όδόν, καμίαν πλατείαν του κόσμου, ωραιότεραν της μόνης κεντρικής όδου των, η οποία εινε και το μόνον ψυχαγωγικόν των κέντρον. Αι όνομασίαι των άλλων όδών των με τα εῖηχα και πομπώδη όνόματα του Επαμεινώνδα, του Πελοπίδα και του Πινδάρου προσδίδουν, δεν ελξεύρω κατι αρχαιοπρεπές εις αυτάς, αλλά και κατι αντιπατικώς άνάμοστον με την νεοελληνικήν ρυπαρότητά των.

Και τώρα σās έρωτώ: εις τί τάχα πρόπει ν' αποδώσωμεν τας άρετάς αυτάς του Θηβαίου, αν πράγματι εινε άρεταί, η τα ελαττώματά των, αν πράγματι εινε τοιαῦτα;

Μήπως τάχα εις την μεγάλην δόξαν των προγόνων, η οποία, αλλοίμονον! δεν επανέρ-

χεται ποτέ πλέον, και η οποία, ενῶ σκεπάζει τα νεκρωμένα, άσπεια με την τεφράν παιπαλήν των αιώνων, συντρίβει τους όμοιους ήμῶν των άσθενικῶν και ραχιτικῶν απογόνων με το βάρος της συγκρίσεως και του παραλληλισμοῦ;

***

Και όμως, πώς θα επιθυμούσα τώρα να κρατῶ εις τ' αδύνατα χέρια μου το αιδέριον δοξάρι του μεγάλου ποιητου σου δια να τονίσω «αναξίφορμιγγας ύμνους» εις τον θεσπεσίως γαλανόν αιδέρα σου, και εις την γλυκύτητα του ευκράτου κλιματός σου, και εις τα Διοκαία νάματα της έννεακρούνου κρήνης σου, και εις τ' άπλως ευγραμματα γύρω βουνά σου, ω τρισένδοξος και δαιμονία των Θηβῶν πόλις!

Το βράδυ, ύστερ' από το καῦμα της ήμέρας, με τα πτερά της απογείου αύρας σε δροσίζουν τα μυροβόλα φιλήματα του Έλικωνος και του Παρνασσού, και αν ήσο ευμαρεστέρα και ανετωτέρα εις οικήματα και ψυχαγωγικά κέντρα, καμία άλλη της Ελλάδος πόλις δεν θα ήμπορούσε να συγκριθη μαζί σου ως θερινή διαμονή δια τους Αθηναίους, ιδίως ως πρός το «άριστον ύδωρ σου», το όποιον εξύμνησεν ενθέως ο ύψιπετης ύμνωδός σου, και το όποιον, ύστερ' από χιλιάδας άκόμη χρόνια, θα κελαρούξη ενθυμητικόν και φιλόστοργον μέσα εις τα κρυσταλλώδη νάματά του την άθάνατον δόξαν των αίματοβαμμένων σου ερειπίων!

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ

— Το συμπέρασμα της Έρευνής μας —

Το βιβλίον, — το ιδανικόν βιβλίον —, εινε ναός. Το ελεπεν ένας Άγγλος φιλόσοφος που είχε εννοήσει δεόντως την σημασίαν του. Μεγας άγωγός του πολιτισμοῦ, γίνεται μολαταῦτα βδελυρόν όργανον δια πᾶσαν ήθικην και καλαισθητικην «νόσον και μαλακίαν». Με την ανακάλυψιν του Γουτεμβεργίου όλα, όλων των ειδῶν τα βιβλία από τας «Γραφάς» της βιβλικής Έταιρίας έως εις τα γεωργικά και τυροκομικά εγχειρίδια, κάμνουν τον γῦρον του πλανήτου. Εισέρχονται εις την καλύβην και εις το σαλόνι. Εις τον στρατώνα. Εις το μαγειρείον άκόμη. Εις τας λέσχας και εις τα καφενεία. Παντού.

Το βιβλίον εινε κίνητρον. Άλλοτε διδάσκαλος, άλλοτε σύμβουλος, ιεροκήρυξ, διαφθορεῦς αισθήσεων και νοήσεων, ψυχῶν και σωμάτων.

Όταν εξητήσαμεν από τους αναγνώστιας μας να μάς πούν, τί, και πόσο, και πώς, και διατί διαβάζον, και από τους συναδέλφους μας να μάς πληροφορήσουν, περί του αν διαβάξη ο ελληνικός λαός επαρκώς, και περί των αιτίων που δικαιολογοῦν την μη εξόδευσιν των νέων ελληνικῶν βιβλίων, το άβίωτον η το βραχύβιον και το μικρόν της κυκλοφορίας των ελληνικῶν περιοδικῶν, ενδιαφερόμεθα περισσότερο δια το φιλολογικόν βιβλίον και το φιλο-

λογικόν περιοδικόν. Διότι έσκεφθήκαμε: ο τυροκόμος όταν θελήση να μάθη την κατασκευήν του Έλβετικού ή του Ολλανδικού τυρού, θ' ανοίξη μίαν τυροκομίαν. Καί ο μελισσοκόμος αναλόγως. Τοῦτο δὲν μᾶς ενδιαφέρει. Πρόκειται περὶ ἀναγνώσεων μᾶλλον ἀνιδιοτελῶν. Δὲν θὰ πῆ, ἂν τὰ φυλλάδια τῆς «Ἐνώσεως τῶν Ἑλλήνων Γεωπόνων», ἢ μερικὰ ἀπὸ τὰ ἔγχειρίδια τοῦ «Συλλόγου τῶν Ὀφελίμων βιβλίων» ἔλαβαν κάποιαν σχετικὴν διάδοσιν, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἶνε φιλαναγνώστης. Διότι τοῦτο εἶνε μία καταναγκαστικὴ φιλαναγνώστια, ἢ ὁποία δείχνει τὰς τυροκομικὰς ἢ μελισσοτροφικὰς διαθέσεις τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν μας. Ἐνδιαφέρει τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, τὰ γραφεῖα τῆς δημοσίας στατιστικῆς, τοὺς οικονομολόγους, τοὺς δημοσιογράφους, τοὺς ενδιαφερομένους διὰ τὴν ἐθνικὴν ἐπαρκειαν, τὸν ἐθνικὸν πλοῦτον καὶ τὸ ἔξαγωγικὸν ἢ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον. Πράγματα ἀδιάφορα ὄχι. Σπουδαῖα, ἀλλὰ ποῦ ἀνήκουν εἰς τὴν ἐρευνητικότητα ἄλλων εἰδικωτέρων.

Ἐμεῖς εἶχαμε εὐρεθῆ ἐμπρὸς εἰς τὸ ἐξῆς θετικὸν γεγονός: ὅτι τὰ βιβλία τῶν καλλιτέρων μας συγγραφέων δὲν ἐξοδεύονται. Καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν οἱ συγγραφεῖς δυσκολεύονται νὰ ἐκδώσουν. Καὶ ἂν εἶνε ἀδυνάτου χαρακτηρῶς, παύουν νὰ γράφουν. Ἄν ἔχουν κάποιαν πίστιν εἰς τὴν τέχνην των καὶ τάλαντον ὑπὲρ τὸ μέτριον, φεύγουν, ἢ ὅπως ὁ κ. Κακλαμᾶνος εἶπε, μεταναστεύουν. . . Ὅτι δὲν κυκλοφοροῦν ἀκόμη τὰ περιοδικά. Ἡ κυκλοφοροῦν ὅπως-ὅπως περιοδικὰ μὲ πρακτικὰς γνώσεις, μὲ περιεργα καὶ ὅτι ἄλλο, ποῦ περιέχουν συνήθως αἱ τρίται σελίδες τῶν ἐφημερίδων.

Ἀντιμετωπίσαντες λοιπὸν παρομοίαν κρίσιν βιβλίου καὶ περιοδικοῦ ἐκρίναμεν καλὸν νὰ ἐρωτήσωμεν πρῶτα τοὺς ἀναγνώστας μας. Ἐσυλλογίσθημεν, ὅτι αὐτοὶ ἠμποροῦσαν νὰ μᾶς διαφωτίσουν παρὰ κάθε ἄλλον. Ἐζητήσαμεν νὰ μάθωμεν τὰ γούστα των, τὰς ὁρέξεις των καὶ τὴν ἔκτασιν, τὸ ποῖον τῶν ἀναγνώσεών των. Δυστυχῶς ὀλίγοι εὐρῆκαν καιρὸν, ἢ ὄρεξιν ἢ θάρρος — αὐτὸ πρὸ πάντων — νὰ μᾶς ἀπαντήσουν. Ἐνας συνδρομητῆς μας ἀπὸ τὴν Θεσσαλονικίαν μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἐδιάβαζεν ἄλλοτε πολὺ, ἀλλὰ δὲν ἔχει δυστυχῶς καιρὸν νὰ διαβάξῃ πολὺ. Ὅτι διαβάξει ἀδιαφόρως παντὸς εἶδους πράγματα. Ὅτι διαβάξει βιβλία μᾶλλον παρὰ περιοδικά. Ὅτι ἀπὸ τὰ βιβλία ποῦ ἐδιάβαζε ποτέ, ὁ Φάουστ τοῦ ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν. Μᾶς πληροφορεῖ ὅτι διαβάξει μᾶλλον

διὰ νὰ «ὠφελῆθῃ». Ὅτι ἀπὸ πατριωτισμὸν διαβάξει μᾶλλον τὰ ἑλληνικὰ ἐνῶ τὰ εὐρωπαϊκὰ τοῦ ἀρέσουν περισσότερο κ.τ.λ. Ὅτι ἀκόμη τὸ «Νέον Ἄστυ» τοῦ ἀρέσει περισσότερο ἀπὸ τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐφημερίδας. Καὶ ἄλλοι μᾶς ἀπαντοῦν ἀναλόγως. Ἐνας μᾶς λέγει ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ δημοσιεύσωμεν τὴν ἐπικρῶς μεγαλοπρεπῆ ποιητικὴν «Ἱστορίαν τοῦ Τριστάνου καὶ τῆς Ἰζόλδης», διότι δὲν τὸν ἐνδιαφέρουν τὰ μεσαιωνικὰ ἔθιμα τῶν Εὐρωπαίων ἵπποτων. Θὰ ἐπροτιμοῦσε ἑλληνικά. Κ' ἐδῶ λοιπὸν τὸ πνεῦμα τοῦ σωβινισμοῦ καὶ τοῦ ὠφελίμου. Πνεῦμα παρεξηγήσεως. Οἱ περισσότεροὶ διαβάξουν μυθιστόρημα διὰ νὰ λύσουν τὰς ἀπορίας των, ἢ νὰ μάθουν ἱστορίαν. Ἡ ἀνιδιοτελής, καλλιτεχνικὴ ἀπόλαυσις ἀπὸ τὰ φιλολογικὰ ἀναγνώσματα τοὺς εἶνε ξένη. Ἰδοὺ ἓνα θετικὸν συμπέρασμα: Ὁ νεοῦ ἑλλην ἀναγνώστης δὲν ἔχει προσανατολισθῆ. Δὲν ἤξευρεῖ διὰ ποῖον λόγον διαβάξει κανεὶς φιλολογίαν. Συγγέει τὴν «ὄρεξιν τοῦ εἰδέναι» μὲ τὴν ὄρεξιν τῆς ἀνιδιοτελοῦς καὶ τρόπον τινὰ ἀνωφελοῦς καλλιτεχνικῆς συγκινήσεως. Δὲν ἔμαθε νὰ διακρίνῃ τὸ ἔργον τὸ λογοτεχνικὸν ἀπὸ τὰ ἱστορικά, εἴτε ἠθικὰ ἔγχειρίδια.

Οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς ἀπαντήσαντας διαβάξουν ὅτι δὴποτε ἱκανὸν νὰ κινήσῃ τὴν περιέργειάν τους. Καὶ ὅλα αὐτὰ εἶνε ἀπότοκα κακῆς μας ἢ ἀτελοῦς παιδείσεως εἰς τὰ σχολεῖα. Ἄν τὰ σχολεῖα ἐφρόντιζαν περισσότερο — ἠμποροῦσαν νὰ φροντίσουν περισσότερο — διὰ τὴν καλαισθητικὴν ἀγωγήν μας, βέβαια οἱ ἀναγνώσται θὰ ἤξευραν νὰ διακρίνουν τὰ πρόβητα ἀπὸ τῶν ἐριφίων.

Γενικῶς: Ἄπὸ τὰς ἀπαντήσεις ποῦ μᾶς ἔστειλαν συμπέρασματα δὲν ἠμποροῦν νὰ ἐξαχθοῦν. Εἶνε τόσον ὀλίγα! Ἄλλὰ μᾶς ἀποζημιώνουν αἱ ἀπαντήσεις τῶν συναδέλφων, οἱ ὁποῖοι ἔσπευσαν νὰ μᾶς παράσχουν τὰ φῶτα των εἰς τὴν σπουδαίαν αὐτὴν συζήτησιν τῶν «Παναθηναίων».

Ὁ κ. Κακλαμᾶνος, ὁ διακεκριμένος διευθυντῆς τοῦ «Νέου Ἄστεως», ἀπὸ τὸν ὁποῖον ποτέ δὲν ἔλειψαν ἡ δεξιότης καὶ τὸ τάκτ, τὰ εὐγενῆ καὶ σχεδὸν ἀντιδημοσιογραφικὰ χαρίσματα τοῦ γράφειν, μᾶς ἀπαντᾷ ἀπεριφράστως: «ὅτι τὸ κοινὸν τῶν προγενεστέρων γενεῶν ἀνεγίνωσκε περισσότερο εἶνε ἀναμφισβήτητον». Τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἀγάπης πρὸς τὰ βιβλία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀποδίδει εἰς τὸ γλωσσικὸν ζήτημα, εἰς τὴν «εἰσπήδησιν εἰς τὰ φιλολογικὰ ἄδύτα

ἄλων τῶν ἀμνήτων», εἰς τὴν δημοσιογραφικὴν κρίσιν. Ὁ κ. Κακλαμᾶνος ὁ μόνος ἐκ τῶν Ἑλλήνων δημοσιογράφων ποῦ προτιμᾷ νὰ δημοσιεύῃ ἓνα μυθιστόρημα τοῦ Οὐάιλντ, ἢ ἓνα διήγημα τοῦ Παπαδιαμάντη παρὰ νὰ σκανδαλοποιῇ τὸν Μουρούζη, τὸν Ὄθωνα, τὸν Φάουστ, τὴν Κασσιανὴν καὶ τὸν Λάμπρον τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ, εὐρίσκει εὐκαιρίαν νὰ μᾶς δώσῃ σοφὴν καὶ πραγματικὴν εἰκόνα τῆς δημοσιογραφικῆς καταπτώσεως. Ὁ κ. Κακλαμᾶνος ἀναφέρει μετανάστας ἀπὸ τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν καὶ συγγραφεῖς ποῦ ἔπαισαν νὰ γράφουν. Ἄλλὰ νομίζω ὅτι ἀριθμῶν μεταξὺ τῶν μὴ γραφόντων πλέον καὶ τὸν κ. Νισβάναν ἀδικεῖ τὸν εὐγενῆ μου φίλον, ὁ ὁποῖος διαπλέων τὴν Μεσόγειον αὐτὴν τὴν στιγμὴν θὰ εὐρίσκη καιρὸν νὰ ἐνθυμητῆται τὸ ἀτελείωτο δράμα του, τὰ παραμύθια του, καὶ τὴν μεταφρασὴν τοῦ Πλατωνικοῦ Φαίδρου διὰ τὰ «Ἡλύσια».

Ὁ κ. Ν. Χατζιδάκης, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου, ἄνθρωπος γενικωτέρας μορφώσεως καὶ μεταφραστῆς φιλολογικῶν ἔργων ἀπὸ τὰς φιλολογίας τοῦ Βορρᾶ, μᾶς ἀπαντᾷ: ὄχι διὰ τὸ πρῶτον ἐρώτημα καὶ ναι διὰ τὸ δεύτερον. Τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἀγαπήθῃ τὸ βιβλίον, ἀνευρίσκει εἰς τὴν ἔλλειψιν ὑλικῆς ἐπιμερίας ἀπὸ τὸ ἔθνος μας. Τὸ ἔθνος μας τρέπον τινὰ δὲν ὑποστηρίζει τὰ βιβλία καὶ τὰ περιοδικά, διότι δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὰ ὑποστηρίξῃ. Ἄλλως τε: Primum vivere, μᾶς λέγει, deinde philosophare. Ἐπειτα ἡ πλουτοκρατία μας, ποῦ δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐγχώριον παραγωγήν, διαβάξει τὰ γαλλικὰ μυθιστορήματα «τῆς ἀράδας». Ἐπειτα, προσθέτει ὁ κ. Χατζιδάκης, βιβλία καλλιτεχνικὰ εἰς ἓνα τόπον στερούμενον «ἐσωτερικῆς ζωῆς» δὲν ἠμποροῦν ν' ἀνθίσουν. Εἰς τοῦτο ἔχω μίαν ἀντίρρησην: Τάχα δὲν ἠμποροῦν νὰ ὑπάρξουν καὶ δὲν ὑπῆρξαν ἄτομα ποῦ νὰ ζήσουν ἢ ποῦ ἔζησαν τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν; Μέσα εἰς τοὺς κοιμωμένους κάποιοι θὰ βλέπουν ὄνειρα, μερικοὶ θὰ τρίβουν τὰ μάτια των, καὶ κάποιοι θὰ εἶνε ἔξυπνοι. Ἡ λογοτεχνία εἶνε δημιουργία τῶν ἐκλεκτῶν ἀτόμων καὶ ὅλαι αἱ ἄσσοφοι ἐποχαὶ εἶδαν ἰσχυρὰς ἀτομικότητας. Παρομοίως εἶδαμεν τὸν Σολωμόν, τὸν Κάλβον, τὸν Γ. Βιζυηνόν, τὸν Παπαδιαμάντην, τὸν Κρυστάλλην καὶ ἄλλους ἀκόμη.

Ὁ κ. Λάσκαρης βλέπει μὲν τὴν κρίσιν τοῦ βιβλίου καὶ τοῦ περιοδικοῦ, ἀλλὰ νομίζει ὅτι δὲν πρέπει ἀπὸ τοῦτο νὰ συμπεράνωμεν, πῶς

οἱ Ἕλληνες δὲν εἶνε φιλαναγνώσται ἀπλοῦστατα: προτιμοῦν νὰ δανεῖζονται τὰ βιβλία παρὰ νὰ τ' ἀγοράζουν.

Ὁ κ. Ταγκόπουλος ἀποδίδει εἰς τὸ σχολεῖον καὶ τὴν γλῶσσαν τὴν κρίσιν τοῦ βιβλίου. Τὸ σχολεῖον μὲ τὸ «ἀντικειμενικὸν σύστημα» εἰς τὴν καθαρεύουσαν. Ἄν ἡ γλῶσσα τοῦ κ. Ψυχάρη καὶ αἱ ἰδέαι του περὶ ἐκπαιδεύσεως θριαμβεύσουν, θὰ ἰδοῦμε Θεοῦ πρόσωπον. Ἄς ἐλπίζωμεν, ἢ μᾶλλον ἄς περιμένωμεν.

Ὁ κ. Π. Γιαννόπουλος, ὁ γνωστὸς ἑλληνοπαθῆς καὶ εἰδικώτερος, ἀττικοπαθῆς Νεοῦ ἑλληνο, ὁ ὁποῖος ἐπροσπάθησε νὰ ὑψώσῃ μίαν νέαν θρησκείαν διὰ τὸ ἔθνος μας τὴν «προγονολατρείαν» ὑποθέτει ὅτι τὸ μοναδικὸν πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εὐρίσκειται εἰς ἐσχάτην κρίσιν, εἶνε ὁ Ἑλληνικὸς Ἐγκέφαλος τὸ «σάπιο καρπούζι. Καὶ θέλει νὰ κόψῃ τὸ σάπιο καρπούζι, τὸν Ἑλληνικὸν Ἐγκέφαλον. Ὁ κ. Γιαννόπουλος ὁμιλεῖ μεταφορικῶς.

Ὁ κ. Μαρῖνος Σιγοῦρος, ὁ νεαρὸς Ζακύνθιος λόγιος, δείγματα τῆς φιλοπονίας τοῦ ὁποῖου ἐγνώρισαν οἱ ἀναγνώσται τῶν «Παναθηναίων», εὐρίσκει πραγματικὴν τὴν κρίσιν καὶ ἀποδίδει τοῦτο εἰς τὴν ἀΐξισιν τῶν φιλολογικῶν ἐκδόσεων. . . εἰς τὴν Εὐρώπην δμως, διότι εἰς τὴν Ἑλλάδα . . .

Ὁ κ. Ψυχάρης δυσκολεύεται νὰ μᾶς ἀπαντήσῃ εἰς τὸ πρῶτον ἐρώτημα, διότι, ὡς μακρὰν τῆς Ἑλλάδος, πολὺ ὀλίγον δύναται νὰ ἐπισκοπήσῃ τὰ ἐδῶ τελούμενα. Παραδέχεται ἐν τούτοις, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν δὲν διαβάξει καὶ ἀποδίδει τοῦτο πρῶτον εἰς ἔλλειψιν μορφώσεως. Δεύτερον εἰς τὸ ὅτι τὸ ἐμπόριον τῶν βιβλίων εἶνε ἀκόμη εἰς τὸ ἄλφα τῆς ἀναπτύξεως. Τρίτον εἰς τὸ ὅτι δὲν γράφονται ἀρκετὰ βιβλία τῆς φαντασίας. Καὶ . . . ἡ γλῶσσα. Θὰ ἦτο παράξενο νὰ μὴ τὴν ἐνθυμηθῇ τὴν γλῶσσαν. Μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τὰ βιβλία τῶν ὁπαδῶν του δὲν δίδονται εἰς τὸ ἐμπόριον ἀλλὰ μοιράζονται. Καὶ ἡ πληροφορία αὕτη μᾶς χρησιμεύει.

Καὶ ὁ κ. Ραμᾶς εἰς τὰ σχολεῖα ἀποδίδει τὸ κακὸν τοῦ ὅτι ὁ λαὸς δὲν ἐδιάβαζε καὶ δὲν διαβάξει. «Διότι ἡ ἐφηρμοσμένη εἰς τὰ σχολεῖα μας μνημονικὴ καὶ δογματικὴ μέθοδος διδασκαλίας δὲν τὸν συνηθίζει ν' ἀγαπήσῃ τὸ βιβλίον». Καὶ ὁ κ. Ραμᾶς σκέπτεται ἀκόμη: «Τὸν καιρὸ ποῦ στὴν Εὐρώπῃ περνῶν δινε ἡ μεταφυσικὴ καὶ ὁ ρομαντισμὸς, ὁ τελευταῖος τῶν Ἀβενσεράγων καὶ ὁ Ἐρνάνης τὸν καιρὸ ποῦ μεσουρανοῦσαν ὁ Ἐγγέλ, ὁ Σατωβριάνδος, ὁ Οὐγκώ, ἦταν φυσικώτατο νὰ

γεννηθῶν σὴν Ἑλλάδα, ὁ Παράσχος, ὁ Παπαρηγόπουλος, ὁ Βασιλειάδης, ὁ Ραγκαβῆς, ὁ Βλάχος. Ἀπὸ τὸν καιρὸ ὅμως ποῦ ἡ Εὐρώπη γνώρισε τὸν Γκαίτε, ποῦ διαβάσει τὸν Νίτσε, ποῦ συγκανεῖται μὲ τὸν Ἴψεν, ποῦ ἐκτίμησε τὸν Φλωμπέρ καὶ ποῦ μιλεῖ γιὰ τὸν Γόρκυ. . . » τὰ πράγματα ἐδιορθώθησαν. Ἐπακολουθήσατε τὴν σύγχυσιν. Ὁ μέγας Ἐγγελοῦ ποῦ ἔθρεψε τὴν σκέψιν τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Πολυλά, ποῦ καθωδήγησε τὴν σκέψιν λεγεόνων ἀνθρώπων τῆς τέχνης, ὁ Σατωβριάνδος ὁ ἐπικός ποιητὴς τοῦ Ρενέ καὶ τῶν «Ἱστορικῶν ἀναμνήτων», ὁ Ὁκεανὸς—ἀνθρωπος ποῦ ἔδωκε τὴν ὄψιν εἰς τὴν ἐκκόλαψιν τῆς μεγάλης μετὰ τὴν Ἐπαναστάσιν γαλλικῆς ποιήσεως ἐξισώνονται, πρὸς τὸν κ. Βλάχον, τὸν Παράσχο, ἀπλούστατα διότι «εἶνε ρομαντικοί». Καὶ ἂν εἰποῦμε εἰς τὸν κ. Ραμᾶν ὅτι αὐτὸς ὁ Νίτσε ὠνομάσθη ὁ «ὑπατος τῶν ρομαντικῶν» ὅτι ἀκόμη ὁ Νίτσε ὠνόμασε τὸν Ἐγγελοῦ δημιουργὸν τῶν ἰδεῶν τῆς ἐξελέξεως ἂν τοῦ ποῦμε ὅτι εἶνε ἀμάρτημα ἢ τοποθέτησις τοῦ Γόρκυ δίπλα εἰς τὸν Φλωμπέρ, τοῦ Φλωμπέρ δίπλα εἰς τὸν Νίτσε; Τὴν ἐποχὴν ποῦ ἐξοῦσεν ὁ Ἐγγελοῦ, τὸν ὅποιον τόσο περιφρονεῖ ὁ κ. Ραμᾶς, ἐξοῦσε ὁ Σολωμός, ἐξοῦσε καὶ ὁ Γκαίτε, ἐξοῦσε καὶ ὁ Λεοπάρδης.

Ὁ κ. Νιρβάνας ἀπαντᾷ εἰς τὰ δύο μας ἐρωτήματα καταφατικῶς. Καὶ «ὅσο μὲν διὰ τὴν τωρινὴν κρίσιν, δὲν βλέπει, παρὰ μίαν τοπικὴν ἐκδήλωσιν τῆς καθολικῆς κρίσεως ποῦ ὑφίσταται τὸ βιβλίον εἰς ὅλον τὸν κόσμον» τὰ αἷτια εἶνε «ἡ ἐφημερίς», ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ἐκδόσεων, ὁ ἄγων περὶ ὑπάρξεως, ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν θεαμάτων καὶ τῶν ἀκουσμάτων. Ἀκόμη «τὰ μέσα τῆς κινήσεως εἶνε ὁ μέγας ἐχθρὸς τοῦ βιβλίου». Καὶ τὸ ὑπαιθρον. Ἐνας λαὸς ποῦ ζῆ Sub Jove διαβάσει εἰς τὸ ἀνοιχτὸν βιβλίον. Καὶ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα ἔπειτα. Ἡ γλωσσομάθεια καὶ ἡ ξενοπάθειά μας ἔπειτα. Καὶ προτείνει μέσα θεραπείας ἀλλοιμονον. . . : «Νὰ φέρωμεν τὴν τέχνην τοῦ λόγου εἰς τὸ ὑπαιθρον, εἰς τὰς στοάς, εἰς τὰ θέατρα. . . » Καὶ τοιοντοτρόπως θὰ παρασκευάσωμεν τὸν κόσμον διὰ τὸ βιβλίον. Καὶ νὰ τοῦ δώσωμεν ἕνα βιβλίον ὄχι ὀγκῶδες, ποῦ νὰ συμβιβάζεται μὲ τὸ ὑπαιθρον. Ὁ κ. Νιρβάνας συνιστᾷ τὰ μικρὰ βιβλία. Τὰ βιβλία ποῦ διαβάζονται εἰς τὸ τραμ, εἰς τὸ καφενεῖον, παντοῦ.

Ὁ κ. Γκίγας συγγραφεὺς τόμου διηγημάτων «τῆς ἐσχολῆς» διαμένων εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, νομίζει ὅτι οἱ Ἕλληνες διαβάζουν πε-

ρισσότερον τώρα παρὰ ἄλλοτε καὶ μολαταῦτα παραδέχεται τὴν κρίσιν διὰ τὸ βιβλίον καὶ τὸ περιοδικόν. Καὶ ἰδοὺ διὰ ποῖον λόγον: τώρα τὸ κοινὸν διαβάσει μυθιστορήματα τῶν ἐπιφυλλίδων καὶ ἀναγνώσματα περισσότερον, καὶ διαβάσει ὀλιγότερον καλὴν λογοτεχνίαν.

Ὁ κ. Ἐφταλιώτης θεωρῶν τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀνίκανον ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὸ πρῶτον ἐρώτημα, ἀπαντᾷ εἰς τὸ δεύτερον. Ἀποδίδει τὴν κρίσιν τοῦ βιβλίου εἰς τὴν φυσικὴν ἀντιπάθειαν τοῦ Ἕλληνοῦ πρὸς ὅ,τι ἀπαιτεῖ καὶ τὴν παραμικροτέραν προσοχὴν. Ἐπειτα εἶνε καὶ ἡ γλῶσσα.

Ὁ κ. Ζητουναίτης ὁ γνωστὸς εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας λόγιος, μᾶς βεβαιώνει ὅτι τὸ βιβλίον καὶ τὸ περιοδικὸν δὲν εἶχαν ποτὲ ἀμὴν διὰ νὰ διέρχονται τώρα παρακμῆν. Αἷτια εἶνε ὁ σχολαστικισμὸς εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν. Εἰς τὴν ἀμορφωσίαν τοῦ λαοῦ μας ποῦ εἶνε μᾶλλον «ὄχλος καὶ συμμαζευμα βαρβάρων».

Ὁ κ. Γρ. Ξενοπούλου δὲν πιστεύει «ὅτι τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια διαβάζουν ὀλιγότερον οἱ Ἕλληνες». Ἀλλὰ τὸ ποῖον τῶν προτιμωμένων ἀναγνωσμάτων ἴσως εἶνε σήμερα κατωτέρας φύσεως καὶ τοῦτο διότι οἱ ἀναγνώσται ἄλλοτε ἦσαν ὀλιγότεροι καὶ καλλίτεροι, σήμερον εἶνε περισσότεροι καὶ χειρότεροι. Καὶ ἀκόμη ἡ λογοτεχνικὴ παραγωγή τοῦ καιροῦ εἶνε μᾶλλον δυσπλησίαστη εἰς τοὺς ἀμνήτους. Καὶ ὅμως ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ποτὲ δὲν ὑπῆρξεν ἐπαρκῶς ἀναγνώσκων. Ὁ κ. Ξενοπούλου ἀναβιβάζει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀναγινωσκόντων λογοτεχνικὰ ἔργα εἰς τρεῖς χιλιάδας διὰ 8 ἑκατομύρια Ἑλλήνων. Κ' ἐντούτοις εἶνε δύσκολον πολὺν κάθε καλὸν ἀνάγνωσμα νὰ φθάσῃ ἕως εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν 3 χιλιάδων Ἑλλήνων φιλαναγνωστῶν, διότι τὰ μέσα τῆς ἐπικοινωνίας καὶ τῆς διαφημίσεως εἶνε ἀτελέστατα, ἀκόμη εἴμεθα διασκορπισμένοι εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς οἱ Ἕλληνες, καὶ δὲν συγκοινωνοῦμεν ὅσον εἶνε ἀρχαίον. Ἐπειτα τὸ σχολεῖον καὶ τὸ ἐκπαιδευτικὸν μας σύστημα.

Ὁ κ. Καρκαβίτσας συγγραφεὺς τῆς «Λιγερῆς» καὶ τῶν «Διηγημάτων» ἠξέυρει πῶς οἱ Ἕλληνες οὔτε διαβάζουν, οὔτ' ἐδιάβαζαν. Εἶνε τὸ φυσικὸ τοῦ νέου Ἕλληνοῦ, τοῦ «Ρωμοῦ» νὰ φλυαρῇ καὶ ὄχι νὰ μελετᾷ. Πταίει τὸ σχολικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ νευρικὸν μας σύστημα πολὺ περισσότερον.

Ὁ κ. Ζέγγελος ὑφηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου φρονεῖ ὅτι εἴμεθα ὀλιγότερον φιλαναγνώσται ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς. Καὶ ὅμως δια-

βάζομε περισσότερον παρὰ ἄλλοτε ξένα βιβλία κατὰ προτίμησιν. Ἐπειτα εἶνε τὸ γλωσσικὸν ζήτημα.

Ὁ κ. Ἀδαμαντίου γνωστὸς βυζαντινολόγος εὐρίσκει ὅτι δὲν διαβάζομεν, καὶ προσέτι ὅτι ἐδιάβαζαμεν ἄλλοτε περισσότερον ἀπὸ τώρα. Εἶνε ποῦ δὲν ἔχομεν ἰδανικά. Πολιτικὴ συζητήσις λοιπὸν. Καὶ ἀναγνώσματα ἐφημερίδων ὡς ἐπιδόριον.

Ὁ κ. Χρηστοβασιλῆς συγγραφεὺς βουκολικῶν διηγημάτων καὶ δημοσιογράφος εὐρίσκει ὅτι τὸ βιβλίον καὶ τὸ περιοδικὸν εἶνε τώρα περισσότερον παρ' ἄλλοτε εἰς κρίσιν κατὰστασιν. Διότι ἐπλήθυναν αἱ ἐφημερίδες ποῦ διαβάζονται εὐκολώτερα ἀπὸ τὰ βιβλία. Κ' ἐντούτοις διαβάζομεν τώρα παρὰ ἄλλοτε περισσότερον. Ἐφημερίδας ὅμως. . .

Ὁ κ. Α. Πάλλης ἀποδίδει εἰς τὸν δασκαλισμὸν καὶ τὸν λεβαντινισμὸν τὸ ὅτι οἱ Ἕλληνες διαβάζουν κατὰ προτίμησιν ξένα βιβλία.

Ὁ κ. Κουρτίδης γνωστὸς λόγιος καὶ καθηγητὴς τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων ἀποκρίνεται: «καὶ τὸ βιβλίον καὶ τὸ περιοδικὸν εὐρίσκονται εἰς κρίσιν. Δὲν νομίζει ὅτι διαβάζομεν τώρα ὀλιγότερον παρὰ εἰς τὸ παρελθόν. Ἡ νόσος τοῦ «μὴ ἀναγινώσκειν» εἶνε χρονία. Ἐπειτα, μᾶς λέγει, τὸ ζήτημα δὲν εἶνε «πόσον ἀναγινώσκουν ἀλλὰ τί ἀναγινώσκουν». Καὶ ὁ κ. Κουρτίδης φρονεῖ—ἀλλὰ καὶ ποῖος δὲν τὸ φρονεῖ;—ὅτι τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν εἶνε τὸ χειρότερον ἀναγινώσκων. Τὴν αἰτίαν ἀνευρίσκει καὶ ὁ κ. Κουρτίδης—καὶ ἡ γνώμη του, ἀφοῦ εἶνε παιδαγωγός, πρέπει ν' ἀκουσθῇ—εἰς τὸ σχολεῖον μας, τὸ ὅποιον εἶνε σχολεῖον «ἐξεγείρον πολυμερῆ ἀηδίαν». Ἐπειτα ἡ Ἐκκλησία. «Ποῦ εἶνε τὸ κήρυγμα τὸ ἀνυψῶνον;» Καὶ ἀκόμη τὸ εἶδος τῆς νέας μας λογοτεχνίας ποῦ εἶνε ἐκ φύσεως δυσπρόσιτη εἰς τὸν κόσμον, τρόπον τινὰ ἀριστοκρατικῆ. Ὅπως ἴσως τὸ τελευταῖον αὐτὸ μοῦ φαίνεται συζητήσιμον. Καὶ ὁ κ. Κουρτίδης, ὅπως καὶ ὁ κ. Γιαννόπουλος, νομίζει ὅτι ἡ κρίσις εἶνε γενικωτέρα. Κρίσις τοῦ βιβλίου καὶ περισσότερον κρίσις τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς.

Ὁ κ. Ν. Βέης τὴν ἀποδίδει εἰς τὴν γλῶσσαν τὴν κρίσιν.

Ὁ κ. Κάσδαγλης βλέπει τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀποδίδει εἰς τὸ κλίμα, εἰς τὴν ἐφημεριδοφάγιαν μας, εἰς τὴν καινοθηρίαν μας, εἰς τὴν γλῶσσαν—ἡ γλῶσσα κόκκαλα δὲν ἔχει καὶ ὅμως τσαίει κόκκαλα.

Ὁ κ. Ἀναστασόπουλος μᾶς βεβαιώνει ὅτι οἱ

Ἕλληνες ἀναγινώσκουν περισσότερον σήμερα παρὰ ἄλλοτε. Ἀποδίδει εἰς τὸν «ἀγῶνα περὶ ζωῆς» τὴν αἰτίαν τῆς κρίσεως. Δὲν εὐρίσκει λοιπὸν καιρὸν νὰ διαβάσωμεν μὲ μέθοδον, μὲ πάθος, μὲ αἴσθημα. Κ' ἐντούτοις ὑπάρχουν φιλαναγνώσται ποῦ πεινοῦν μάλιστα.

***

Βλέπετε ἀπὸ τοὺς ἀπαντήσαντας λείπουν ἀρκετοί. Ὁ κ. Παλαμάς, ὁ κ. Παπαδιαμάντης, ὁ κ. Κονδυλάκης, ὁ κ. Παπαντωνίου, ὁ κ. Γαβριηλίδης, ὁ κ. Δροσίνης, ὁ κ. Βικέλας, ὁ κ. Προβελέγγιος, ὁ ποιητὴς κ. Γρυπάρης ἄλλοι ἀκόμη πολλοί. Καὶ ὅμως κανεὶς δὲν ἔπρεπε ν' ἀποφύγῃ τὴν ἀπάντησιν. Τὸ ζήτημα ἔπρεπε νὰ διαφωτισθῇ πάση θυσίᾳ. Ἀκόμη, συλλογίζομαι αὐτὴν τὴν στιγμὴν, ἔπρεπε νὰ ἐρωτηθῶν οἱ βιβλιοπῶλαι ὁ κ. Κολλάρος, ὁ κ. Ἐλευθερουδάκης, ὁ κ. Μπέκ. Νὰ ἐρωτηθῶν οἱ ἰδιοκτῆται ἀναγνωστηρίων. Ὅπως ἴσως ἐμεῖς ἐκάμαμε τὴν καλὴν ἀρχήν. Δὲν νομίζομεν ὅτι ἐξαντλοῦμεν τὴν συζήτησιν. Καὶ τὰ συμπεράσματά μας λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῶν τελειωτικά.

Θὰ ἤθελα νὰ κατηρτίζετο ἕνας κατάλογος ἑλληνικῶν βιβλίων ἐκδοθέντων εἰς τὰ πενήντα πρῶτα χρόνια τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ ἕνας ἄλλος διὰ τὰ ἄλλα πενήντα χρόνια. Καὶ νὰ ἐκάμαμε τὴν παράθεσιν. Τοῦτο εἶνε δύσκολο αὐτὴν τὴν στιγμὴν. Ἡμπορεῖ νὰ φιλοτιμηθῇ νὰ τὸν προσφέρῃ ἀργότερα εἰς τὴν περιέργειάν μας ὁ κ. Καμπούρογλου. Ἄς περιμένωμεν ἕως τότε. Καὶ ἀπὸ ὅσα γνωρίζω μολαταῦτα ἠμπορῶ νὰ πῶ ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ τοῦ αἰῶνος ἔγιναν ἐκδόσεις καὶ σοβαραὶ μάλιστα. Ὅχι μόνον γραμματικά. Ὅχι μόνον σχόλια. Μετέφραζαν φιλολογικὰ ἔργα. Ἡθελαν νὰ τὰ κάμουν μαζί. Δὲν ἐδιάβαζαν ἴσως τόσο πολὺ. Ὑπεστήριζαν ὅμως τὰς ἐκδόσεις διὰ νὰ διαβάσουν αἱ κατόπιν γενεαί. Ἐπειτα ἦλθεν ἡ βασιλεία τῶν κακῶν γαλλικῶν μυθιστορημάτων, καὶ τέλος ἡ ἐκδοτικὴ δειλία. Χάρις εἰς τὸν κ. Μαρασλῆν σήμερα ἔχομε μίαν σοβαρὰν βιβλιοθήκην. Ἄλλ' ἐκεῖνο ποῦ ἔπρεπε νὰ κάμῃ ὁ κ. Μαρασλῆς ἦτον νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν μετάφρασιν ξένων λογοτεχνικῶν ἔργων, καὶ τὴν ἐκδοσιν πρωτοτύπων παρὰ ταῦτα. Ὁ κ. Παπαδιαμάντης νὰ ἐπροτιμᾷτο ἀπὸ τὸν κ. Βλάχον καὶ ἀπὸ τὸν μακαρίτην Εἰρ. Ἀσώπιον. Ἐνας τόμος τῶν ἀνεκδότων τοῦ Πολυλά. Ἐνας τόμος διὰ τὸν κ. Μητσάκην, ἕνας τόμος διὰ τὰ διηγήματα τοῦ Βιζυνοῦ, μία ἐκδοσις νέα τοῦ Κάλβου, μία ἐκδοσις τοῦ Κρουστάλλη. Μία ἐκ-

δοσις τοῦ Πατούχα τοῦ κ. Κονδυλάκη καὶ ἄλλων ἀκόμη. Διότι ὑπάρχουν οἱ μεμψίμοιροι, οἱ ὅποιοι—χωρὶς νὰ ἔχουν ἄδικον σοῦ λέγουν: Δὲν ἔχομεν τί νὰ διαβάσωμεν. Οἱ ἰδρύσαντες τὰ «Ἡλύσια» διὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ νέους συγγραφεῖς ὁμολογοῦν ὅτι κινδυνεύουν νὰ μὴν ἔπαρκούν διὰ τὸν συνεχισμὸν τῶν ἐντούτοις. . .

***

Ἡ κοινὴ ὁμολογία σχεδὸν ὅλων, ὅτι τὸ βιβλίον καὶ τὸ περιοδικὸν εὐρίσκονται εἰς κρίσιν μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὸν κόπον νὰ τὴν δεῖξωμεν ἐδῶ. Τώρα: Ἐδιάβαζαν περισσότερον ἄλλοτε; Ὁ κ. Ξενοπούλος εἶδατε ἀνωτέρω ὅτι ἀναβιβάζει τοὺς ἀναγνώστας τῆς μακαρίτιδος «Ἐστίας» εἰς τρεῖς χιλιάδας. Καὶ ἡ «Ἐστία» ἦτον ἀσυγκρίτως κατωτέρα φιλολογικῶς, τυπογραφικῶς, ἐκδοτικῶς ἀπὸ τὰ «Παναθηναῖα». Τὸ ἀπλοῦν αὐτὸ γεγονός δὲν εἶνε ἰκανὸν νὰ μᾶς πείσῃ, ὅτι ἐδιάβαζαν περισσότερον πρὸ εἰκοσι χρόνων ἀπὸ σήμερα; Εὐρίσκειτο φυσικὰ καὶ τότε τὸ βιβλίον καὶ τὸ περιοδικὸν εἰς ὅχι ἀνθηρὰν κατάστασιν, ἢ κρίσις ὑπῆρχε. Ἀλλὰ ἡ κρίσις εἶνε δευτέρα σήμερον. Ἐδιάβαζαν περισσότερον. Τί παρενέπεσε ὥστε νὰ μικρύνῃ τὸν ζήλον τῶν Ἑλλήνων φιλαναγνώστων, ὁ ὁποῖος ἠῤῥεαν σιγά, ἀλλὰ σχεδὸν ἀσφαλῶς τότε; Τὸ γλωσσικὸν ζήτημα. Αὐτὸ τὸ ὁμολογοῦν τὰ 9/10 ἐκείνων ποῦ ἀπήντησαν εἰς τὴν «Ἐρευνάν» μας. Καὶ ἐπειδὴ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα ὑπῆρχε πάντοτε: ὁ Ψυχαρισμός. Ὁ κ. Δροσίνης ὁμολογεῖ ὅτι εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ καταστροφὴ τῆς «Ἐστίας».

Καὶ τί εἶνε λοιπὸν ὁ Ψυχαρισμός; Εἶνε ἐφιάτης ποῦ κίθεται εἰς τὸ στήθος τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ ἀναγνώστου. Τὴν στιγμήν ποῦ ἡ γλῶσσα ἤρρισε ἤρεμα καὶ σοφὰ νὰ κινήται πρὸς τὴν Ζωὴν, ἰδοὺ ὁ Ψυχαρισμός νὰ τὴν σύρῃ πρὸς ἕναν ζωοφανῆ θάνατον.

Ἀλλὰ ἡ κρίσις, ἡ ὁποία διὰ τοῦ Ψυχαρισμοῦ ἀπλῶς ἐπεδεινώθη, ὑπῆρχεν ὅπως εἶπαμεν. Καὶ τῆς κρίσεως αὐτῆς, ὅπως οἱ περισσότεροι τῶν κ. κ. συναδέλφων εἶπαν, αἰτία ἦτον τὸ σχολεῖον μετὰ τὴν ἀντιλογοτεχνικὴν ἀνατροπὴν ποῦ μᾶς δίδει. Λοιπὸν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς

ἢ δὲν ἔχει ὄρεξιν νὰ διαβάσῃ, ἢ διαβάσει κατὰ τύχην καὶ ὅ,τι τύχη. Λοιπὸν συμβαίνει πολλὰς φορὰς νὰ «μὴ γινώσκῃ, ἢ ἀναγινώσκῃ», ὅπως λέγουν αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Ζητεῖ ἀπὸ τὰ φιλολογικὰ ἀναγνώσματα νὰ «ὠφελῆθῃ» ὅχι νὰ *συγκινηθῇ* καλλιτεχνικῶς. Παρεξηγεῖ τὸν σκοπὸν τῆς λογοτεχνίας.

Καὶ τάχα ὑπάρχουν οἱ ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι θὰ τοῦ φωτίσουν τὴν αἴσθησιν, θὰ τοῦ ἀναπτύξουν τὸ γούστο, θὰ τοῦ δεῖξουν τὴν κατὰ τὸν Κάντιον «ἄσκοπον σκοπιμότητα» τῆς λογοτεχνίας; Ὑπάρχουν οἱ κριτικοὶ οἱ μὴ λιβανίζοντες ἀπὸ ἀπλὴν εὐγνωμοσύνην; Ἡ ἂν ὑπάρχουν πόσοι εἶνε; Καὶ ἔχουν τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ κόσμου; ***

Λοιπὸν: Ἄς λησμονήσωμεν τὸ γλωσσικὸν ζήτημα: αὐτὸ εἶνε τὸ πρῶτον καὶ τὸ ὁποῖον ἀποβλέπει ἐμᾶς. Ἐπειτα ἄς φροντίσωμεν νὰ ζητήσωμεν τὴν μεγάλην μεταρρύθμισιν τὴν εκπαιδευτικὴν. Ζωντανὴν περισσότερον, καλαισθητικὴν, στηριζομένην τὴν ἐκπαιδεύσειν, ὅπως εἶπε κάποιος, εἰς «τὴν κρυσταλλίνην βᾶσιν τοῦ λόγου». Ἄς προσπαθῶμεν νὰ μεταφέρωμεν εἰς τὴν γλῶσσαν μας τὰ μεγάλα λογοτεχνικὰ ἔργα. Καὶ ἄς γείνωμεν αὐστηρότεροι πρὸς τὸν ἑαυτὸν μας. Ἐπειτα ἄς κατέλθωμεν πρὸς τὸν λαὸν—ὅχι καταβιβάζοντες τὴν τέχνην—, ἀλλ' ἀπλῶς συστήλλοντες τὴν ἀλαζονείαν μας. Ἄς τὸν φωτίσωμεν ἐμεῖς ἐωσότου θὰ ἔλθῃ μία νέα γενεὰ φωτισμένη ἀπὸ τὰ νέα σχολεῖα. Καὶ ἂν εἶνε ἀληθὲς ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἔχουν μελετηρὸν χαρακτῆρα, ἄς προσπαθῶμεν νὰ τὸν κάμωμεν μελετηρὸν. Ἄν εἶνε τὸ κλίμα ἢ αἰτία τοῦ μίσους πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν, ἄς μεταφέρωμεν τὰς καλαισθητικὰς συγκινήσεις εἰς τὸ ὑπαίθριον, εἰς τὸ θέατρον, εἰς τὰς διαλέξεις, εἰς τὸ κήρυγμα, ἀκόμα εἰς τὴν κοινοβουλευτικὴν ρητορικὴν. Καὶ ἂν εἶνε ἡ ἐθνικὴ μας διασπορά, . . ἄς φροντίσωμεν διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν. Ἄς κάμωμεν στόλον καὶ στρατόν.

Ἄς κάμωμεν ὅλα διὰ τὸ βιβλίον ποῦ εἶνε «ὁ ναός» μας κατὰ τὴν ὑψηλὴν ἔκφρασιν τοῦ Θωμᾶ Καρλάου. Εἶνε, ἴσως, ἀκόμη καιρὸς.

ΑΡΙΣΤΟΣ ΚΑΜΠΙΑΝΗΣ

ΕΘΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Ἡ ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΩΝ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΩΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ-ΑΘΗΝΩΝ-ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Ὅταν διὰ πρώτην φορὰν ἔφθασα εἰς τὰς Ἀθήνας, μεταξὺ τῶν ὥραίων καὶ ὠφελίμων πραγμάτων ποῦ ἐπεθύμουν νὰ ἴδω ἀμέσως, ἦτο καὶ ὁ Σιδηρόδρομος. Ἦμουν πολὺ μικρὸς ἀκόμη καὶ φυσικὰ ἡ λέξις αὐτὴ ἐξήσκει ἐπὶ τῆς φαντασίας μου μίαν ἰδιαίτην μαγανείαν. Ὑποθέτω ὅτι καὶ σήμερον ἀκόμη μεθ' ὅλους τοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ Ἄγγλου αἰσθητικοῦ Ράσκιν, ἡ λέξις σιδηρόδρομος ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε μαγικὴ, ἀφοῦ μᾶς παρουσιάζεται πάντοτε ὡς συνάντησις τῆς προόδου καὶ τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος ἄλλως τε ἐφαίνεται νὰ ἦτο προικισμένος ἀπὸ τὴν δημιουργίαν νὰ γνωρίσῃ ὅλα τὰ πράγματα τὰ ὁποῖα στολίζουν τὸν πλανήτην μας. Διὰ νὰ προλάβῃ ὅμως εἰς τὸ βραχὺ διάστημα τῆς ζωῆς του καὶ θαυμάσῃ ὅλας τὰς καλλονὰς τῆς γῆς, ὀφείλει νὰ διατρέξῃ τὰ διαστήματα μετὰ ταχύτητα πολλῶν μιλίων. Ἐν τούτοις τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο εὐκόλον. Τὸ σῶμα του τὸν ἐκράτει δέσιμον, καὶ διὰ ν' ἀλλάξῃ ὀρίζοντας εἶχεν ἀνάγκην μερικῶν μέσων διαφορετικῶν παρὰ ἐκεῖνα ποῦ τοῦ ἔδωκεν ἡ φύσις. Ἦρρισε νὰ σκέπτεται τότε τὸν τρόπον τῆς συντομεύσεως τῶν ἀποστάσεων, καὶ ὅταν εἶδεν ὅτι οἱ πόδες του ἦσαν ἀσθενεῖς μετεχειρίσθη τοὺς πόδας τῶν ἵππων διὰ νὰ φθάσῃ μετὰ πάροdon τῶν αἰώνων εἰς τὴν ἀτμομηχανήν. Σήμερον χάρις εἰς τὴν θαυμασίαν αὐτὴν ἐφεύρεσιν τὴν ὁποῖαν ὀφείλει εἰς τὴν μεγαλοφυΐαν ἑνὸς Ἄγγλου ἐργάτου τοῦ Στέφενσον, ὁ ἦρως αὐτὸς τῆς δημιουργίας ποῦ καλοῦμεν ἄνθρωπον, νομίζω ὅτι δὲν ἔχει κανένα λόγον δυσαρσεκείας μετὰ τὸν ἑαυτὸν του.

Ὁ σιδηρόδρομος σύμφωνον μετὰ τοὺς ἀσχοληθέντας περὶ τὴν ἱστορίαν του δὲν ἦτο ἄγνωστος εἰς παλαιότερας ἐποχάς. Βεβαίως δὲν ἦτο τελειοποιημένος ὅπως σήμερον ὥστε νὰ διατρέξῃ ἐκατὸν χιλιόμετρα τὴν ὥραν, διότι δὲν ἐγγυριζὸν ἀκόμη τὴν χρῆσιν τοῦ ἀτμοῦ. Ἀλλ' ἂν παραδεχθῶμεν ἀπλῶς τὰ τῆς στρώσεως τῶν δρόμων διὰ ξυλίνων δοκῶν, ὅπως τοῦτο ἐγένετο τὸν παρελθόντα αἰῶνα εἰς τὴν Ἀγγλίαν πρὸς μεταφορὰν τῶν ἐμπορευμάτων, ἢ χρῆσις τοῦ ξυλοδρόμου, χωρὶς ν' ἀνέλθωμεν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ἀσφαλῶς ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς Ρωμαίους, οἱ ὅποιοι τοιοῦτοτρόπως μετέφερον

τοὺς τεραστίους λίθους πρὸς ἀνέγερσιν τῶν καλλιτεχνικῶν οἰκοδομημάτων τῶν.

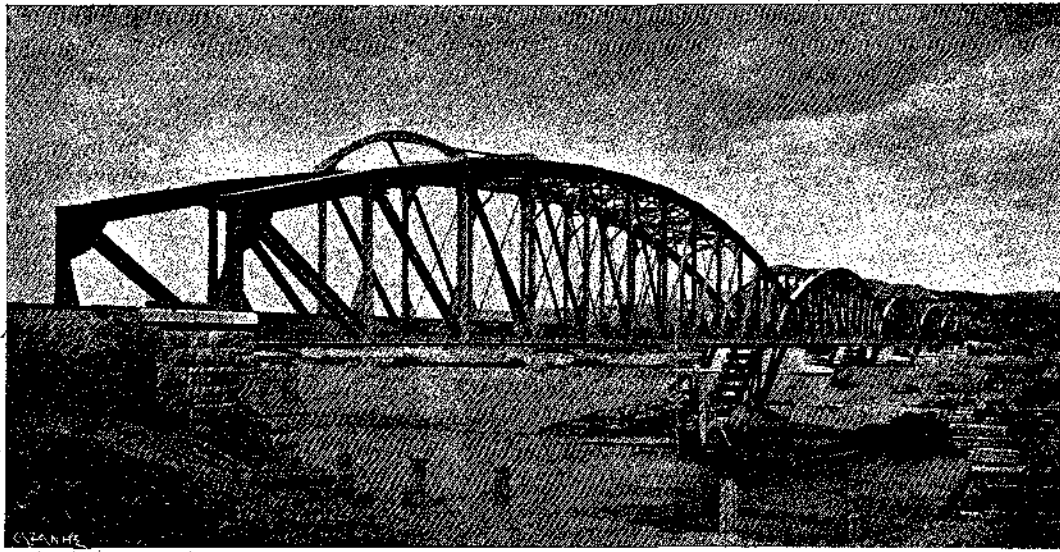
***

Ἐντὸς ἑνὸς βιβλίου ἐπιγραφομένου τὰ «Θαύματα τῆς Ἐπιστήμης» ὁ κ. Λέων Φιγκιέ μᾶς πληροφορεῖ ὅτι αἱ ἀπαρχαὶ τοῦ ξυλοδρόμου τὸν ὁποῖον εἶχον ἐν χρῆσει εἰς τὸ Νιουκάστελ τῆς Ἀγγλίας χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸ 1896. Ἡ μεταφορὰ τοῦ μεταλλεύματος γίνεται, λέγει ὁ συγγραφεὺς, ἐπὶ ἐλακτύρων κυλιόμενων ἐπάνω εἰς δύο γραμμὰς ξυλίνας εὐθυτάτας καὶ παραλλήλους καὶ αἱ ὁποῖαι στηρίζονται καλῶς ἐπὶ τοῦ δρόμου ἀπὸ τῷ μεταλλεῖου μέχρι τῆς ὀχθῆς τοῦ ποταμοῦ. Κατὰ τὸ 1870 ὅμως τὰς ξυλίνας γραμμὰς διαδέχονται γραμμαὶ ἐκ χάλυβος, ἀλλὰ μόλις περὶ τὸ 1820 ἀντικαθίστανται καὶ αὐταὶ διὰ σιδήρου αἱ ὁποῖαι ἀναμφιβόλως δὲν θὰ προσέθετον καὶ σπουδαίαν τινὰ ὠφέλειαν ἂν δὲν ἐνεφανίζετο καὶ ἡ ἀτμομηχανὴ διὰ τὴν ὁποῖαν, ὁ πολὺς Ἀραγὼ λέγει εἰς τὸ περιώνυμον ὑπόμνημα του πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν, ὅτι «ἀνεστάτωσε τὸν κόσμον».

Πράγματι ἡ ἐφεύρεσις τῆς ἀτμομηχανῆς ὑπὸ τοῦ Στέφενσον ἀνεπτέρωσε τὰς ἐλπίδας, καὶ ὅτε κατὰ τὸ 1829 συνεδέθη σιδηροδρομικῶς τὸ Λίβερπουλ μετὰ τὸ Μάντσεστερ, μεθ' ὅλα τὰ ἐμπόδια τῶν χωρικῶν οἱ ὅποιοι ἐξῆλθον νὰ λιθοβολήσουν τοὺς ἐπιβαίνοντας τῆς ἀτμομηχανῆς, ἠσθάνθη ὅτι κατὰ σπουδαῖον ἔγινε. Βεβαίως ἡ πρώτη ἀτμομηχανὴ δὲν ἦτο τελεία, δὲν ἔτρεχε 80 καὶ 100 χιλιόμετρα τὴν ὥραν ὅπως σήμερον, ἀλλ' ἦτο ἀρκετὸν ὅτι καὶ 25 μόνον χιλιόμετρα κατῶρθωνε νὰ διατρέξῃ, ἀφοῦ μετέπειτα δὲν παρήλθον πολλὰ ἔτη καὶ ἔφθασεν αὐτὴ εἰς τὴν ταχύτητα ποῦ βλέπομεν τώρα.

***

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ σιδηρόδρομος ἐνεφανίσθη διὰ τῆς ἐταιρίας ἧτις συνέδεσε τὰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ Πειραιῶς. Ἀλλ' ἐκεῖ ὅπου ἡ ἀτμομηχανὴ παρουσίασεν ὀλόκληρον τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν ἰσχύν της εἶνε εἰς τὴν Πελοπόννησον, διὰ τῆς Ἐταιρίας τῶν σιδηροδρόμων Πειραιῶς-Ἀθηνῶν-Πελοποννήσου ἧτις σήμερον συνέδεσεν αὐτήν, σχεδὸν ὀλόκλη-

ΓΕΦΥΡΑ ΛΑΦΕΙΟΥ ΜΗΚΟΥΣ ΕΞΑΚΟΣΙΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΜΕ ΕΞ ΟΜΟΙΟΜΟΡΦΑ ΤΟΣΑ

ρον διά τῶν σιδηρῶν ἐλασμάτων της, καί ἡ ὁποία ἐξετέλεσεν ἓνα ἀπὸ τὰ πατριωτικότερα ἔργα ἐξαπλώσασα διὰ τῆς συγκοινωνίας τὸν πολιτισμὸν εἰς τὰς ἐσχάτιας τῆς νοτίου Ἑλλάδος. Πόσον δὲ εἰργάσθη, εὐηργέτησε καὶ ὠφέλησε τὸν τόπον, εἶνε ὁ σκοπὸς τῆς παρουσίας μελέτης, ἐντὸς τῆς ὁποίας θὰ διηγηθῶμεν κατὰ τὸ ἐφικτὸν τὸ ἱστορικὸν τῆς ἰδρύσεως της καὶ τῆς ἐν γένει πορείας της, τῆς ἀληθῶς ἐκπολιτιστικῆς.

Ἡ Ἐταιρία αὕτη ἰδρύθη κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1882 παρὰ τῆς Πιστωτικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ὅτε Γ. Διευθυντῆς ἦτο ὁ κ. Γ. Δούμας καὶ εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον συμμετάσχει διάφοροι Τραπεζίται καὶ Τραπεζίται ἐγχώριοι καὶ ξένοι. Μετὰ τὴν ἰδρύσιν καὶ δυνάμει τῆς συμβάσεως μετὰ τὴν Κυβέρνησιν παρεχωρήθη εἰς αὐτὴν τὸ δικαίωμα τῆς κατασκευῆς καὶ ἐκμεταλλεύσεως σιδηροδρομικῶν γραμμῶν ἑνὸς μέτρον πλάτους καὶ 400 χιλιομέτρων μήκους, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ Πειραιῶς μέχρι Πύργου καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ Κορίνθου μέχρι Μύλων καὶ τῶν ὁποίων γραμμῶν αἱ ἐργασίαι ἤρχισαν τὸ 1883 καὶ ἐπερατώθησαν ἐντελῶς τὸ 1890. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἡ Ἐταιρία διήλθε κρίσιματάς στιγμὰς. Ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς τὰ τραῖνα της ἀνὰ τὰς ἀκτῆς καὶ τὰ μεσόγεια τῆς Πελοποννήσου διηκόλονον τὸ ἐμπόριον κ' ἐπαρουσίαζον ἐμπράκτως τ' ἀγαθὰ τῆς ταχείας συγκοινωνίας, ἀφ' ἑτέρου ἡ χρηματικὴ κρίσις τοῦ 1885-87 καὶ ἡ μὴ ἐκπλή-

ρωσις τῶν χρηματικῶν ὑποχρεώσεων τῶν συμμετόχων ἐδυσχεραίνον τὸ ἔργον της καὶ εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τροποποιήσῃ τὸ καταστατικὸν της καὶ περιορίσῃ τὸ μετοχικὸν κεφάλαιον εἰς 25 ἑκατομμύρια δραχμῶν ἀντὶ 46 ἑκατομμυρίων ὡς ἀρχικῶς εἶχε καθορισθῆ. Ὅταν εὐρέθη εἰς οἰκονομικὰς δυσχερείας τὸ 1885, τῆς ἐχορηγήθη ἡ ἄδεια συνομολογήσεως δανείου ἐν Λονδίῳ ἐκ 286 χιλιάδων λιρῶν, διὰ τοῦ ὁποίου ἠσθάνθη ὄχι μικρὰν ἀνακούφισιν κατορθώσασα τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν μέχρι Ναυπλίου καὶ Μύλων καὶ μέχρι Πατρῶν γραμμῶν. Αἱ περιστάσεις ἐν τούτοις ἐξηκολούθουν νὰ εἶνε δυσχερεῖς. Αἱ ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν γραμμῶν εἰσπράξεις δὲν ἦσαν τόσῳ ἱκανοποιητικαὶ ὥστε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν μέχρι Πύργου κατασκευὴν καὶ ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ νέον δάνειον, ἐπίσης ἐν Λονδίῳ, ἐκ 240 χιλιάδων λιρῶν τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιήθη πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ προσωροῦ τῆς δανείου πρὸς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν ἐξ 1,800,000 δραχμῶν καθὼς καὶ πρὸς τελείαν ἀποπεράτωσιν τῆς μέχρι Πύργου γραμμῆς.

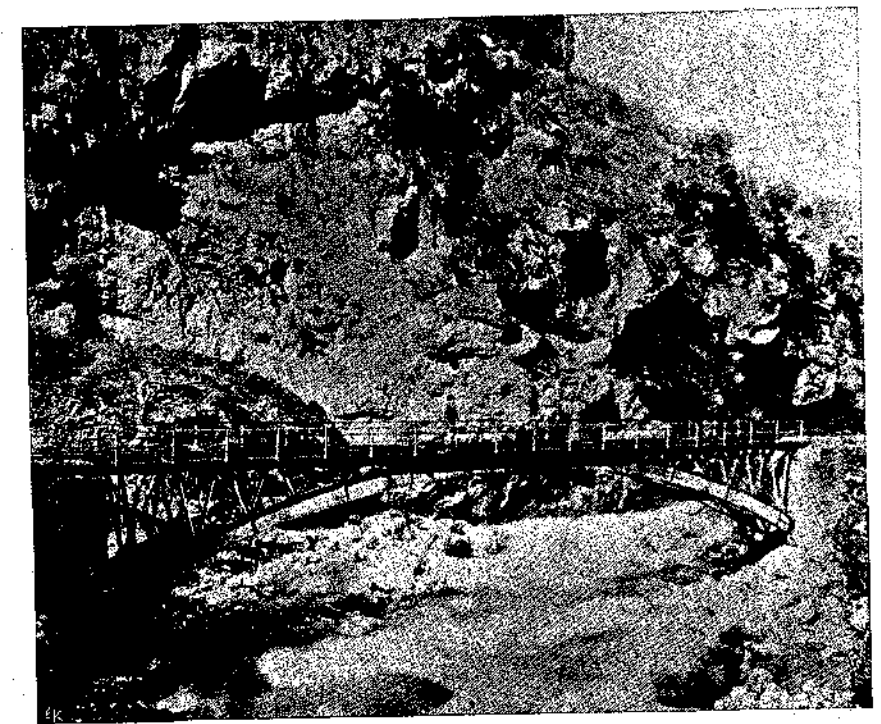
Μὲ τὴν εἰσοδὸν τοῦ 1890 ἡ περὶ τὴν ἑταιρίαν ἀνεβάρησαν ὀλίγον. Ἡ συνομολογήσις τοῦ τελευταίου δανείου καὶ ἡ ἐκμετάλλευσίς τῶν συντελεσθεισῶν γραμμῶν ἔδωκε κάποιαν κίνησιν καὶ ἐλπίδας. Νέα δνευρα ἐδημιουργήθησαν καὶ νέα γραμμὰ ἐσχεδιάσθησαν. Τὰ σχέδια δὲν ἤρρησαν νὰ τεθοῦν εἰς πραγματοποιήσιν, καὶ ἐφ' ὅσον παρήρχοντο τὰ ἔτη ἡ Ἐται-

ρία μεθ' ὅλας τὰς δυσχερείας τὰς ὁποίας ἀπῆντα ἔδιδεν ἄρτον εἰς ἑκατοντάδας ἑργατῶν οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν σκαπάνην εἰς τὰς χεῖρας κατέστρωνον νέας γραμμὰς. Διὰ νέου δανείου 6,000,000 δρ. ἀνέλαβε καὶ κατεσκεύασε τὰς γραμμὰς Πύργου-Ὀλύμπια, Καβάσσυλα-Κυλλήνης καὶ Κυλλήνη-Λουτρόα. Ἡ Κυβέρνησις κατεσκεύασε τὸν ὁδοντοτὸν Διακοφτοῦ-Καλαβρυτῶν καὶ ἡ Ἐτ. Πελ. ἀνελάμβανε τὴν ἐκμετάλλευσίν του. Ἡ γραμμὴ αὕτη παρουσιάζει ἓνα ἀπὸ τὰ μαγευτικότερα θεάματα καὶ ὑπὸ ἔποψιν τέχνης καὶ φυσικῆς καλλονῆς. Ὡς ἐπίσης ἡ Ἐταιρία μετέβαλε τὴν μικρὰν γωνίαν τῶν Λουτρῶν Κυλλήνης εἰς ἀληθινὴν δασιν καὶ εἰς περιζήτητον λουτρόπολιν, στολίσασα τὴν Κυλλήνην διὰ ξενοδοχείων τὰ ὁποῖα εἶνε ἀληθινὰ μέγαλα καὶ διὰ πάρκων γοητευτικῶν. Τὸ αὐτὸ ἔπραξε τὸ 1892 διὲ ἐπερατώθη ἡ γραμμὴ Πύργου-Ὀλυμπίας διὰ τῆς ὁποίας κατέστη ἐφικτὴ ἡ μετάβασις τῶν πολυαριθμῶν ξένων εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀθλητισμοῦ, ὅπου ἡ ψυχὴ ἀνοίγεται εἰς τὴν ἔκστασιν καὶ βυθίζεται εἰς τὸν θαυμασμόν. Τὸ 1892 ἀνέλαβε τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς γραμμῆς Μύλων-Καλαμῶν. Τὸ πῶς εἰργάσθη καὶ τί ἐξετέλεσεν ἡ Ἐταιρία εἶνε ἀνώτερον πάσης περιγραφῆς. Διὰ νὰ παρουσιάσῃ αὐτὸ τὸ σύμπλεγμα τῶν 750 χιλιομέτρων τὸ ὁποῖον βλέπομεν σήμερον, ὑπερνεκῶσα ὅλας τὰς δυσχερείας, ἐκμηδενίζουσα καὶ θέτουσα ἐκποδῶν ὅλας τὰς ἀντιδράσεις, παλαιούσα ἀδιακόπως ἐναντίον τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων, ἀναμφιβόλως δὲν εἶδεν ἐνώπιόν της φωτεινὸν τὸν ἥλιον.

Καὶ θὰ ἐχρειάζετο τώρα δλόκληρος τόμος διὰ νὰ διηγηθῆ κανεὶς ὅλας της τὰς πικρίας καὶ τοὺς ὑπερανθρώπους μόχθους της διὰ νὰ φθάσῃ εἰς ὅτι εἶνε σήμερον πλήρης ρώμης καὶ εὐεξίας οἰκονομικῆς. Μελετήσας ἐκ τοῦ συνγεγυς ὅλας τὰς φά-

σεις της, τὴν οἰκονομικὴν της ἐξέλιξιν, δὲν δύναμαι παρὰ νὰ τὴν παραλληλίσω μετὰ τὸν εὐρωστον νέον ὅστις ἐξ ἀδιακόπου ἐργασίας καὶ τῆς οἰκονομικῆς στενοχωρίας προσβάλλεται ἀπὸ μίαν ἐπίπονον ἀδυναμίαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν ἀπογοητεύεται ἀλλὰ προσπαθεῖ δι' ὅλων τῶν τονωτικῶν νὰ τὴν πολεμήσῃ καὶ ἐπὶ τέλους ἐπιτυγχάνει καὶ φθάνει εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀναρρώσεως διὰ νὰ εἰσελθῇ θριαμβευτικῶς πλέον μετ' ὀλίγον εἰς τὴν ὄριμον ἡλικίαν γεμάτος ἀπὸ εὐρωστίας καὶ ζωῆς.

Ὁὗτω ἡ Ἐταιρία κατὰ τὸ 1900 πλήρης θάρρους ἀνέλαβε τὴν κατασκευὴν τῆς γραμμῆς Πύργου Κυπαρισσίας Μεγαλᾶ χιλ. 92 καὶ σὺν πληρῶσει τὸ δίκτυόν της χιλ. 750. Σημειοῦμεν δὲ ἐνταῦθα ὅτι ἡ γραμμὴ αὕτη καὶ ἐχαράχθη καὶ ἐξετελέσθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμηχανικοῦ κ. Γ. Ἰ. Δούμα. Ἐκτὸς τῆς χρηματικῆς κρίσεως, ἡ λειτουργία τῆς Διῶρυγος τῆς Κορίνθου καὶ αἱ ἀλλεπάλληλοι σταφιδικαὶ κρίσεις καὶ τόσαι ἄλλαι σπουδαιόταται ἀφορμαὶ ἐμείον τὰς προσόδους τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἔκαμον τοὺς μετόχους νὰ δυσφοροῦν, τὸν ἀκαταπόνητον διευθυντὴν της κ. Ἰωάννην Δούμαν καὶ τοὺς Συμβούλους νὰ μελετοῦν καὶ ἐφευρίσκουν ποικίλους οἰκονομολογικοὺς συνδυασμοὺς διὰ τῶν ὁποίων νὰ

ΧΕΙΜΑΡΡΟΣ ΒΟΥΡΓΑΓΚΟΣ ΚΑΤΕ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ

στηρίζουν τὰς ἐλπίδας τῶν μετόχων καὶ νὰ προ-
 ἄγουν σιωπηλῶς τὴν ἐργασίαν μέχρι οὗ τὴν
 ᾠδήγησαν εἰς τὸν λιμένα τῆς ἐπιτυχίας. Ἐχὼν
 παρὰ τὸ πλευρὸν του τὸν κ. Παῦλον Σκουζὲν
 ὡς πρόεδρον τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ
 τοὺς κ. κ. Σερπιέρην, Καμάραν, Φραγκιάδην,
 Καλογερόπουλον καὶ λοιποὺς συμβούλους ὡς
 συνεργάτας, δὲν ἄφησεν ὁ κ. Δούμας οὔτε στιγμήν
 νὰ παρέλθῃ χωρὶς νὰ κάμῃ ἓνα βῆμα πρὸς τὰ
 ἔμπροσ, ὅχι μόνον χάριν τῶν συμφερόντων τῆς
 Ἑταιρίας, ἀλλὰ καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ τό-
 που ὅπερ εἶνε καὶ σπουδαιότερον. Λεπτότατος
 τοὺς τρόπους μετὰ τὴν θέλησιν ἣτις χαρακτηρί-
 ζει ὅλα τὰ τέκνα τῆς εὐάνδρου Ἡλείου, προ-
 κισμένος μετὰ ἑκτακτον ἐπιμονήν, καὶ τὸ οὐσι-
 ῶδες μετὰ χαρακτῆρα ἀδαμάντινον κατώρθωσε
 χάρις εἰς τὰς προσωπικὰς του κοινωνικὰς σχέ-
 σεῖς ν' ἀναοργανώσῃ καὶ νὰ δημιουργήσῃ ὁλό-
 κληρον αὐτὴν τὴν κολοσιαίαν ἐργασίαν, νὰ
 μορφώσῃ τὸ προσωπικὸν καὶ νὰ προικίσῃ τὴν
 ἐταιρίαν μετὰ ὑπαλλήλους τοὺς ὁποίους θὰ ἐξή-
 λευε κάθε Εὐρωπαϊκὴ Σιδηροδρομικὴ Ἑται-
 ρία. Ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν κατὰ τὸ 1886
 εἰς περιστάσεις κατ' ἐξοχὴν κρίσιμου, κατώρ-
 θωσε διὰ τῆς μελιχρότητος καὶ τῆς ὑπομονῆς
 του νὰ ἐπιβάλλῃ καὶ ἐφαρμόσῃ ὁργανισμὸν οἰ-
 κονομικόν. Κατὰ δὲ τὴν κρίσιν τοῦ 1893 μετὰ
 τοῦ νέου συμβουλίου ἐπετεύχθησαν ῥιζικώτεραι
 οἰκονομίαι, τῶν ὑπαλλήλων ἀποδεχθέντων ἐλάτ-
 τωσιν σπουδαίαν τῶν μισθοδοσιῶν των. Καὶ
 αἱ οἰκονομίαι αὗται ὑπῆρξαν ἡ σωτηρία τῆς
 καὶ ὁ θρίαμβός της ὥστε μετὰ ἐπιτακτὴ ὁλό-
 κληρον ἀγῶνα τὸ Συμβούλιον καὶ ὁ Διευθυν-
 τῆς αὐτῆς ἠδυνήθησαν ν' ἀναφωνήσουν εἰς τὴν
 συνέλευσιν τῶν μετόχων κατὰ τὸν Μάρτιον
 τοῦ 1901 ὅτι μετ' ὅλας τὰς ἀτυχεῖς περιστά-
 σεῖς τοῦ ἔθνους, τὴν οἰκονομικὴν δυσφορίαν
 τὴν μαστίζουσαν τὰς σταφιδοφόρους ἐπαρχίας
 ὁπόθεν διήρχετο ὁ σιδηρόδρομος, τὸ ἄγονον
 μερικῶν γραμμῶν, ὑπάρχει βεβαίως πρὸς αἰ-
 σιώτερον μέλλον.

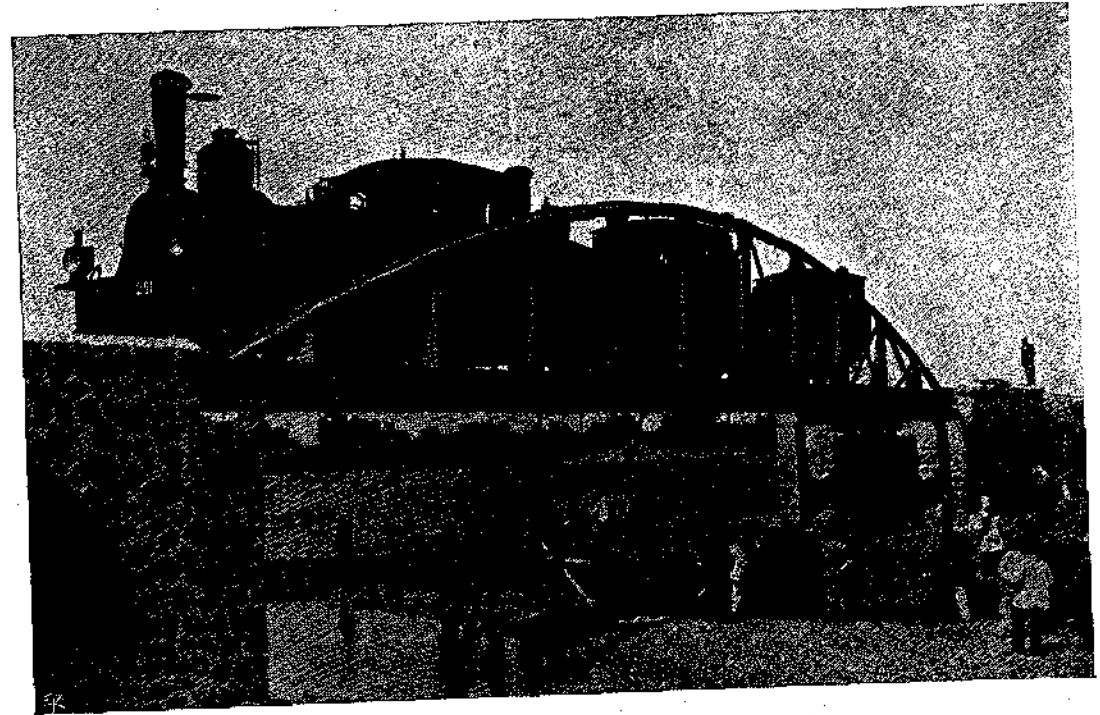
Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς τὰ ἐπελθόντα πράγ-
 ματα ἐδικαίωσαν τελείως τὰς ἐλπίδας των.

Αἱ ἐκθέσεις τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ
 τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς τοὺς μετόχους,
 ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης ἀπὸ τοῦ 1901 καὶ
 ἐδάθεν εἶνε ὁ ἀψευδῆς καθρέπτης τῆς ἐπιτε-
 λεσθείσης προόδου εἰς τὰ ἐν γένει οἰκονομικὰ
 τῆς Ἑταιρίας. Οἱ μέτοχοι ἤρχισαν νὰ λαμ-
 βάνουν μέρος ἐκ τῶν κερδῶν. Ἐλάχιστον
 μὲν ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἀρκετὸν διὰ νὰ στερεώσῃ
 τὰς ἐλπίδας περὶ ἀξίσεως τούτου βραδύτερον.

Αἱ μετοχαὶ εἰς τὸ Χρηματιστήριον ἀπὸ τὸ κα-
 τρακύλισμα εἶχον λάβει νέαν τάσιν πρὸς ὑψω-
 σιν καὶ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν πάντοτε προ-
 σετίθετο κατὰ τι διότι ἡ ζήτησις καθίστατο
 πλείοτερον ἐπαισθητή.

***

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἡ Ἑταιρία
 τότε ἤρχισε τὰς ἀλματικὰς προόδους της. Τὸ
 μέροςμα τὸ ὁποῖον εἰς τὰ 1902 ἦτο μόλις δύο
 δραχμαὶ κατὰ μετοχὴν, εἰς τὰ 1904 ἀνῆλθεν εἰς
 τρεῖς, διὰ τὴν φθάσῃ σήμερον εἰς τὰ 3,50
 χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν τὴν ἀκριβῆ πληρωμὴν
 τῶν χρεωλυσιῶν, τὴν ἐξόφλησιν δανείων καὶ
 τὴν προμήθειαν ὑλικοῦ. Ἀλλὰ τὸ πλέον εὐχά-
 ριστον εἶνε ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ αἱ μετοχαὶ τῆς
 Ἑταιρίας εἰσήχθησαν καὶ εἰς τὸ χρηματιστή-
 ριον τῶν Παρισίων διὰ τοῦ «Comptoir d'
 Escompte» καὶ ἐγένετο ἀνάγκαστοι. Ἡ εὐεξία
 τότε ἤρχισε νὰ κρούῃ τὰς θύρας της, νὰ εἰσέρ-
 χεται ἐντὸς τῶν γραφείων της καὶ κατὰ τοιοῦ-
 τον τρόπον μάλιστα ὥστε Διοικητικὸν Συμβού-
 λιον καὶ Διευθύνσεις νὰ σκεφθοῦν καὶ περὶ
 τῶν ὑπαλλήλων. Ἐδῶ μάλιστα διανοίγεται μία
 νέα περίοδος δράσεως διὰ τὴν Ἑταιρίαν καὶ
 πᾶσα πράξις της μετρημένη καὶ μελετημένη
 προσφέρει σπουδαίας ὑπηρεσίας κοινωνικὰς.
 Διότι ἡ ἴδρυσις ταμείου περιθάλαφως τῶν ὑπαλ-
 λήλων εἶνε μία ἀπαρχὴ ὅχι μόνον οἰκονομικῆς
 προόδου αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ κοινωνιολογικῆς. Καὶ
 αὐτὸ δὲν εἶνε μόνον ἓνα βῆμα πρὸς τὰ ἔμπροσ
 ἀλλ' ὁλόκληρον ἄλλα τοῦ ὁποῖου τὴν ἐπίδρασιν
 θέλει ἀισθανθῆ ἡ κοινωνία βραδύτερον. Τοιου-
 τοτρόπως ἡ Ἑταιρία δὲν καθίσταται μόνον ὑπὸ
 τὴν ἔποψιν τῆς συγκοινωνίας ἐμπολιτιστικῆ ἀλλὰ
 καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ὁ ἐρ-
 γάτης ὅστις τὴν ὑπηρετεῖ, ὁ ὑπάλληλος ὅστις τῆς
 παρέχει τὰς ὑπηρεσίας του, εἶνε δι' αὐτὴν, ὅχι ὄν
 κατάλληλον πρὸς ἐκμετάλλευσιν, ἀλλὰ μία δύ-
 ναμις φιλικῆ, μία ἰσχυρὴ παραγωγικὴ ἣτις, διὰ
 νὰ παρέξῃ ὅτι τῆς ζητηθῆ, πρέπει νὰ τύχῃ
 ὅλης τῆς πατρικῆς μερίμνης τοῦ κεφαλαίου.
 Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Ταμειτηρίου ὑπὲρ
 τῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν ἐργατῶν, τὸ Διοικη-
 τικὸν Συμβούλιον καὶ ἡ Διεύθυνσις τῆς Ἑται-
 ρίας τὸ κατήρτισαν τελείως ἤδη ἀφοῦ ὡς πλη-
 ροφοροῦμαι ἡ τακτικὴ λειτουργία του θ' ἀρ-
 χίσῃ ἀπὸ τῆς πρώτης Ἰανουαρίου τοῦ 1907,
 ἵνα τοιοτοτρόπως συμπληρωθῇ τὸ ἔργον τῆς
 καλῆς διοικήσεως. Καὶ εἶνε ὅλα αὗτα αἱ
 ἰδιότητες αἵτινες τῶρα τὴν παρουσιάζουν ἐνώ-
 πιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὡς μίαν ἀπὸ τὰς πρῶ-

ΓΕΦΥΡΑ ΜΕΓΑΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑΝ ὑΠὸ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑΝ ΑἲΑ ΤΗΝ ΣΤΕΡΕΟΤΗΤΑ

τας παραγωγικὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους. Αἱ ἀ-
 τρήτων μόχθων συντομεύσασα τὰς ἀποστά-
 σεῖς, ἐνώσασα βάραθρα, καλλωπίσασα τοπία,
 πλουτίσασα τὴν Πελοπόννησον ὁλόκληρον μετὰ
 τελείαν συγκοινωνίαν, μεταβάσασα ἐκεῖ ὅπου
 ἦτο ἀδύνατον νὰ πατήσῃ ἀνθρώπινο πόδι,
 ἀναπτύσασα τὸ ἐμπόριον εἰς τὸ ὁποῖον ἔδωκε
 τεραστίαν ὠθησιν, ἔξανθρωπίσασα καὶ ἐκ πολι-
 τίσασα ὁλοκλήρους ἐπαρχίας, προσέφερον εἰς
 τὴν χώραν ἀνυπολογίστους ὑπηρεσίας διὰ νὰ
 εἶνε σήμερον εἰς τὸ μεγαλυπρεπὲς μέγαρον της
 τῆς ὁδοῦ Καρόλου ὁ φωτεινὸς ἥλιος καὶ τῆς κοι-
 νωνικῆς δράσεως. Καὶ τὸ εὐχάριστον τοῦτο
 γεγονός διὰ τὴν συντελεσθῆ ἔξηρτάτο ἀπὸ τὴν
 ὑπερνίκησιν ὅλων τῶν ἐμποδίων τὰ ὁποῖα πα-
 ρακολουθοῦν τὰς τοιοῦτου εἶδους σιδηροδρο-
 μικὰς ἐπιχειρήσεις. Εὐτυχῶς τὰ ἐμπόδια ὑπερ-
 νικῆθησαν καὶ μία ὁλοκλήρως νέα ζωὴ διω-
 χετεύθη εἰς τὴν Ἑταιρίαν. Ζωὴ γεμάτη ἀπὸ
 ἀκμῆν, δράσιν καὶ θέλησιν. Μία ζωὴ ποὺ μᾶς
 φέρει τὴν μυροβόλον πνοὴν τοῦ πολιτισμοῦ,

τοῦ ὁποῖου ἔχει ὑπερτάτην ἀνάγκην ἡ ἀναγεν-
 νωμένη χώρα μας. Ἐπειτα μετὰ τὴν σιδηροδρο-
 μικὴν ἐπικοινωνίαν τῶν ἐπαρχιῶν πρὸς ἀλλή-
 λας, ὁ χαρακτῆρ τῶν κατοίκων μορφώνεται
 καὶ ἐξουδετεροῦται ὁ στενὸς τοπικισμὸς. Οἱ ἀν-
 θρωποι ταξιδεύοντες ἀνοίγουν τὸν νοῦν των
 εἰς εὐρύτερους ὁρίζοντας. Ἀπορρίπτουν τὸν
 παλαιὸν ἀνθρωπὸν καὶ ἐγκολποῦνται τὸν νέον
 ὅπως δρᾷ γενικώτερον καὶ συνεπῶς ἐπωφελέ-
 στερον διότι δρᾷ ὑπὲρ τοῦ Συνόλου.

Ἡ Ἑταιρία δὲ μετὰ διοικητικοὺς συμβούλους
 τοὺς προειρηθέντας, γενικὸν διευθυντὴν τὸν κ.
 Ἰωάννην Δούμαν, ἀρχιμηχανικοὺς τοὺς κ. κ.
 Ἰωαννίδην, Ἀγαθοκλήν, καὶ Γεώργ. Δούμαν,
 γεφυροποιὸν τὸν κ. Ἀντωνιάδην, γενικὸν γραμ-
 ματέα τὸν κ. Λομβάρδον καὶ προσωπικὸν τε-
 λείως κατηρτισμένον, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ
 γίνῃ φορτὸς ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις τῆς ἀληθινῆς
 προόδου εἰς τὸν τόπον μας ὅστις δὲν στερεῖται
 προτερημάτων διὰ νὰ καταστῇ μετὰ τὸν καιρὸν
 τὸ κέντρον τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς.

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

Ο ΠΕΤΕΙΝΟΣ ΠΟΥ ΕΚΑΜΕ ΝΕΑ ΦΤΕΡΑ

Η θεία Βαβέττα Ζωή, από το Νέο Μοναστήρι, την Κυριακή της Άγίας Τριάδος απέφασε να σφάξη το γεροπετεινό της και να τον βάλη στη χύτρα. Έπεριμενε τη νύφη της.

Έπληξε σταράκι και ανέβη το κατώφλι της αύλης. Του, του, του... εφώναζε όσον ήμπορούσε δυνατώτερα. Τα πουλιά έσίμωσαν κέτριγύρισαν τάνοροδάκυλά της. Ο πετεινός, υπερήφανος για την κόκκινη γενειάδα του, ήκολούθησε, και η θεία Βαβέττα τον έπιασε.

Έπληξε έπειτα στο σουτάρι του τραπεζιού να διαλέξη το πιο κοφτερό μαχαίρι που το έμεταχειρίζετο να ξεφλουδίξη τις πατάτες. Το άκόνισε κάπου. Έπειτα σκύβοντας και σφίγγοντας τον πετεινό στα δύο γόνατά της, έξήγησε μίαν στιγμή ένα κατάλληλο μέρος για να του κόψη τον λαιμόν. Άλλα καθώς έβλεπε τον πετεινό να μην υπερασπίζεται τον εαυτόν του καθόλου, μόνο νάνοιγοκλείη τα όμορφα στρογγυλά μάτια του που είχαν το χρώμα του καπνού, το θάρρος της έλειψε και άφησε το πουλί να φύγη με το κεφάλι σκυμμένο προς τα εμπρός, με αναμαλλιασμένα τα φτερά, τόσο άγριοι αυτήν την στιγμήν που η θεία Βαβέττα αισθάνθηκε πόνον κέντροπην.

Όσο η θεία Βαβέττα ξαναπήρε όλίγ' όλίγο θάρρος αφού έστρέωσε τα ματογυάλια της, δαγκώνοντας το στόμα, και περπατώντας επάνω στα νύχια της, έπλησίασε τον πετεινό απ' όπισω, και με το παπούτσι στο χέρι, του εκατάφερε ένα κτύπημα στο κεφάλι. Ο πετεινός έπεσε κάτω.

Έπειτα έπληξε να ζητήσει στο φούρνο το πανέρι που εξέρανε τα φτερά και για να μη λερώση την κάμαρα έπληξε κάτω από τα δένδρα και άρχισε τη δουλειά. Σγά σγά, έμαδοüse την κοιλιά του πετεινού έμουσκευε το δάκτυλό της με σάλιο για νάποσπάση τα σκληρά φτερά της δάξης. Κέβγαζε με όλην την παλάμη της τα πούπουλ' από τις δύο φτερούγες. Και να τώρα που καθώς έκαμε αυτή τη δουλειά η θεία Βαβέττα αισθάνετο λύπην γιατί ό γεροπετεινός της σκοτώνεται, και ίκανοποίησιν γιατί εύρισκε καλό το κρέας του, με τα μπουτάκια του σαν γροθιές μικρού παιδιού. Έσταματοüse κάποτε τη δουλειά για να υπο-

λογιση το βάρος του τον ελογάριαζε έως τέσσερες λίτρες τη μία φορά, πέντε μίαν στιγμήν πιο έπειτα. Και έσυλλογίζετο ακόμη μεύχαρσστησιν διτι θα μείνη, αφού φάνε το μεσημέρι, να φάνε και το βράδυ κρέο και να μην αγοράσουν κρέας από την αγοράν.

Το βράδυ ήλθε. Η θεία Βαβέττα, η όποια κατά το θέρος δέν ανάβει τη λάμπα της, άπίθωσε τον πετεινό της κάπου περιμένοντας να τον έτοιμάση για το φαί αύριο πριν τη λειτουργία. Έτίναξε τα φτερά από πάνω της, έψησε λίγο καφέ στη θερμάστρα, έδειπνησε κέπήγε να πλαγιάση. Το πρωί, μόλις εφώτιζε, η θεία Βαβέττα έσηκώθη, έτακτοποίησε το κρεβάτι της κέξανακατέβη. Για νάνάψη τη φωτιά έρριχνε κανένα ξυλάκι στο τζάκι, όταν γυρίζοντας το κεφάλι έβαλε μίαν βραχνήν φωνήν κέσταύρωσε τα χέρια. Σαλωμένο κάπου με φόβον έβλεπε ένα παράδοξο μικρό ζωντανό με δέρμα κιτρινογάλαζο, με σταλαματιές αίματος έδω κ' εκεί, χωρίς φτερά τα κόκκαλα έξέχοντα, πόδια, στόμα αίματωμένα, χαλασμένα, και τα μάτια στηλωμένα σαν κουμπότρυπες παπουτσιού, δλάνοιχτα. Και άμέσως η θεία Βαβέττα άνεγνώρισε τον πετεινό της. Μισοζώντανος, με φτερά ακόμη, ό πετεινός είχε συνέλθει και είχε πηδήσει από το μέρος που τον είχε βάλει η θεία Βαβέττα κέξεσταίνετο στη στάκτη κοντά. Άπλωσε προς τον πετεινό τα τρέμουλα χέρια της αυτός δέν έκινήθη δόλου για να φύγη και δέν της ήλθε καθόλου η ιδέα να τον άποτελειώση. Η θεία Βαβέττα ήθελε χθές να φάγη τον κόκκορά της όχι όμως να του κάμη κακό. Και τώρα ήτον τόσο πονεμένος, που κλαίοντας τον έτύλιξε με το μποξά της, και τον έδεσε γύρω από την κοιλιά. Του έδωκε φαί και νερό άφθονο. Τον έπεριποιήθη στη γωνία σιμά στο τζάκι και δέν άφησε κανένα ούτε της όρνιθές της να τον ιδούν σαύτην την κακήν κατάστασι. Κατά το θέρος ό κόκκορας έκαμε νέα φτερά. Τότε τον άφησε. Χωρίς ούρά, όμως εύχαριστημένος πάντα, έξηκολούθησε να βάζη πάντα τα δυνατά του στο τραγούδι. Άλλα την Κυριακήν αυτή, η θεία Βαβέττα Ζωή έδωκε στη νύφη της νερόβραστη σούπα.

Άφου λείπει το πουλί,
φάε κρεμμύδι και ψωμί.

[Μετάφρ. Α. Κ.]

LOUIS DELATTRE

ΚΑΘ' ΕΡΕΘΕΑΝ

ΜΙΝΟΥΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΡΕΛΛΟΡΟΙ — ΤΗΟ ΘΕΜΟΤ ΑΝΝΙΝΟΥ

Η κατά του ενδόξου στρατηγού πλεκτάνη φθοροδών αιλιακών, ή κατά διαταγήν του Ίουστινιανού φυλάκισις του, ή τύφλωσις του έπειτα και ή δήμευσις της περιουσίας του ώστε να κατανήση ζητιάνος, ή μοιραία συνάντησις του με τον Γελίμερ, τον έκπτωτον βασιλέα των Βανδάλων, ή διά της ενεργείας και της μεσιτείας τούτου αναγνώρισις της αθωότητος του Βελισαρίου, και ο θάνατος του γέροντος κ' έξηντημένου τυφλού κατά την Ικανοποιητικήν στιγμήν που ένας Αυτοκράτωρ γονατίζει εμπρός του και του ζητεί συγχώρησιν, — ατή είνε ή υπόθεσις του δράματος. Έχει σκηνας δυνατάς και ωραίαις. Η εμφάνισις του τυφλού Βελισαρίου, οδηγουμένου από την κόρην του εις τό κτήμα του Γελίμερ, εις την Γαλατίαν, ή υπενθυμιζουσα μακρόθεν ένα Οιδύποδα επί Κολωνώ, και ή έξοχος σκηνη μεταξυ των δύο, ή ποικιλλομένη με τό αληθώς ωραίον ζωμα του Γελίμερ, είνε τό κορύφωμα του συνόλου εις δύναμιν και δραματικότητα. Το έργον έχει και τας αδυναμίας του. Μερικαί σκηναί, αι όποιαι αρχίζουσιν ύποσχόμεναι μεγάλα — από εκείνα που θα παρουσίαζεν ένας Σαίξπηρ, — τελειώνουσιν έξαφνα και μοιραίως με τά μικρά του κ. Πολέμη. Η βυζαντινή αλλη εν γένει δεν αναπαριστάται με την πιστότητα και την άκρίβειαν εκείνην, που βλέπομεν π. χ. εις την «Φαύσταν» του Βερναρόδω. Όχι, τόσον μελετημένον τό έργον δεν είνε. Αδιάφορον: του Σαίξπηρ τό ιστορικά έργα είνε ίσως ακόμη ολιγώτερον. Με όλας αυτάς τάς έλλείψεις, τό «Του Βένικας» απομένει ωραίον δράμα, και αν δεν είνε τό σοφώτερον, ίσως όμως να είνε τό γνησιώτερον, τό ποιητικώτερον άπ' όλα μας τά βυζαντινά. Ο Πολέμη, που έπροχωρούσε τώρα ύστερα με βήμα σημειωτόν, έκαμεν ένα βήμα αληθινόν.

Σκηνοθεσία και υπόκρισις μετρία. Από την γενικήν μετριοτήτα εξήρθη μόνον ή Δι' Μαρία Κοτοπούλη, ως Ίωαννίνα, κόρη του Βελισαρίου. Ολίγα λόγια είπεν αυτή, αλλά έπαιξε και όταν δεν ώμιλούσε, συχνά δε ή παντομίμα της ήτο θαυμασία.

***

Αι Άθήναι έγέμισαν από δραματικούς συγγραφείς «θριαμβεύοντας». Εις τά θέατρα και εις τούς δρόμους εμπορεύετα τούς ίδιητε να κορδώνονται, να καμαρώνουν, να κυττάζουν τον κόσμο με περιφρόνησιν. Είνε αυτοί που δρέπουν δάμνας και ποσοστά με τά πατριωτικά, ή καλλίτερα με τά ιστορικά έργα, αυτοί που προδιαθέτουν τό άκροατήριόν των, κάμνοντες να παιχθή πρό της άνωφώσεως της αιλιαίας ο ένθις ύμνος, αυτοί που μεταχειρίζονται ως έλεξιν ένα ιστορικόν όνομα μεγάλο και που έξαπολούν τό σκάνδαλον μιας άστυνομικής απαγορεύσεως... Τά έργα των τίποτε σχεδόν δεν έχουν κοινόν με την τέχνην, και όμως αυτοί ποζάρουν ως μεγάλοι συγγραφείς, πότε έλεω του Όθωνος και πότε έλεω της Μακεδονίας. Εις την συγκίνησιν, εις τό δάκρυ. — Εκεί όπου ένας αληθινός δραματικός θα έφθανε με τον μεγαλήτερον κόπον, με την ευγενεστέρα προσπάθειαν, διά πραγματικής δημιουργίας, — οι «παιτιδέμποροι» αυτοί φθάνουν με τον ευκολώτερον τρόπον, δανειζόμενοι τά έτοιμα, μεταφέροντες εις την σκηνην αυτούσια τά δράματα της χθεσινής ή σημερινής ιστορίας. Και φαντάζονται ότι κάθε άλλος δραματικός, ο Πολέμη π. χ., εμπρός των είνε νάνος. Διότι ο Πολέμη δεν επροκάλεσε τόσα χειροκροτήματα και δεν έπήρε τόσα ποσοστά!

— Όποιος έξοει να γράφη γιά τό θέατρο άς γράφη! έφώναζε προχθές ένας άπ' αυτούς μέσα εις τό τραμ, είδεμ ή άς μάς άφήνη μάς που ξέρουμε.

Και οι έπιβάται έκύτταζαν τον άνθροπον που ξέρει» με θαυμασμόν...

Είμαι βέβαιος ότι ο κ. Ποταμιάνος, ο συγγραφέας

του ιστορικού δράματος «Καποδίστριας και Μαυρομυχαλαίοι» δεν θα κατεδέχεται να φωνάξη έτσι. Διότι κάτι έχει μέσα του αυτός, διότι είνε συγγραφέας άνωτερος του δράματός του. Τι κατά τον φόνον του Καποδίστρια, — άνεξαρτήτως της ιστορικής ακρίβειας ή της κριτικής άπόψεως — είνε τόσον καλά δραματοποιημένα, ώστε ύποπτεύομαι ότι τό έργον αυτό θα έκινούσε τό ενδιαφέρον, και εις πολλά μέρη την συγκίνησιν, και αν ακόμη οι ήρωές του δεν έφεραν τόσον γνωστά όνόματα. Ο κ. Ποταμιάνος δεν είχεν ανάγκην να καταφύγη όπως οι άλλοι εις την τόση νωπήν και άκανθώδη ιστορίαν διά να γράψη ένα δράμα ενδιαφέρον, συγκινητικόν κ' επικερδές. Ημπορούσε, νομίζω, να τό κάμη έξαιρέτα με την Ιδιοφυσίαν που ίσως έχει, δημιουργών τά πρόσωπα ως αληθινός ποιητής, και έπινοών τας σκηνας ως αληθινός δραματικός. Και έλλίξω ότι τουτο θα κάμη, αν σκοπεύη να μείνη εις τό θέατρον. Όσον διά τό πρώτον του έργον άς τό λησμονήσ η δεν έχει άλλην άξίαν, παρά ότι πιστοποιεί την άξίαν του συγγραφέως του, ή όποια άλλου θα ήμπορούσε να λάμψη περισσότερον.

***

Μία από τας ζωηροτέρας παραστάσεις αυτών των ημερών ήτο και ή τμητική της Κυβέλης εις την Νέαν Σκηνην. Εδίδετο «ο Μαρκήσιος Βιλεμωρ» όπου έχει ωραίον ρόλον, και τό εκλεκτόν άθηναϊκόν κοινόν έσπευσε άθρόον να χειροκροτήσ η ακόμη μίαν φοράν την προσφιλή του πρωταγωνιστρίαν.

Είνε ευκαιρία να χαιρετήσωμεν και ήμεεις, ακόμη μίαν φοράν, την έξοχον καλλιτέχνηδα, την μοναδικήν ίσως comédienne της έλληνικής σκηνης, ή όποια μάς έχαίρισε την άρθότεραν απόλαυσιν με την ερμηνείαν τόσον λεπτών ρόλων του συγχρόνου θεάτρον, ως «Παριζιάνα», ως «Απιστος», ως «Κόρη του Ίερφθάς» κτλ. κτλ. και ή όποια πολλάκις έφθασε μέχρι του τραγικού ωραίου, εις την αληθειαν της μεγάλης τέχνης π. χ., ως Έδβίγη εις την «Αγριόπατιαν».

Η έρχομένη χειμερινή περίοδος θα εβρη την Κυβέλην εις τό Βασιλικόν Θέατρον. Άς ευχηθώμεν ή δοκιμασία αυτή να είνε σύντομος, και πρό πάντων να μη παραβλάψη την εξέλιξιν της καλλιτέχνης, να μη την σταματήσ η εις τον θριαμβευτικόν της δρόμον.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Τό «αρχαϊκόν θέατρον της φύσεως» εν Champigny.

ΕΠΙ των κλιτύων αίτινες από των όχθών της Μάρνης ύψούνται προς τό όροπέδιον του Champigny, όπου κατά τό 1870 τόσοι πρόμαχοι των Παρισίων εύρον ήρωϊκόν θάνατον, εκτείνεται τόπος χλοερός σκιαζόμενος από ήφυκάρηνα δένδρα, τό έλαφρόν των φύλλωμα προβάλλεται ώσαν πολυποικίλη δαντέλλα, επάνω εις τό γαλάζιον του ουρανού, και αποτελεί σκιάδα δροσεράν άδιατέραστον εις τας καυστικές ακτίνας του θερινού ήλιου. Υπό την συστάδα αυτών των δένδρων έπηξε την σκηνην του ο κ. Albert Darmoni, ο μετά της μεγίστης επιτυχίας εν Γαλλία επιδοθείς εις τό έργον της ίδρύσεως θεάτρον του όποιου πλαισιον άντι στενοχώρων αΐθουσών να είνε ή μεγαλοπρέπεια της αναπεπταμένης φύσεως. Διά τής εν τω ύπαίθρω έγκαταστάσεως της σκηνης φρονεί ο κ. Darmoni ότι ή τέχνη θα απαλλαχθή των στενών και ταπεινών συνθηκών της σημερον και θα κανύσ η τας πτέρυγας έλευθερα προς τον άπειρον αϊθέρα.

Από τινος πολλοί επελήφθησαν εν Γαλλία της ανασηλώσεως του εν ύπαίθρω και εν ήμέρα θεάτρον,

όλοι έχοντες πρό όφθαλμών την καλλιτεχνικήν άναπτύξιν του λαού. Και άλλοι μόν φρονούν ότι ο σκοπός αυτός επιδιώκεται διά της παραστάσεως έργων καθαρών λαϊκών, καμωμένων διά τό πλήθος, μη ύπαγομένων εις τούς αυστηρούς κανόνες της δραματικής τέχνης, αλλά καθιστώντων υπό μορφήν καλλιτεχνικήν μιν άλλ' άνέτως προσιτην εις τούς πολλούς τά θεμελιώδη και μεγάλα αισθήματα, προς ή όφείλει να πάλλεται ή ψυχή των λαών, την φιλοπατρίαν, τον έρωτα προς την έλευθερίαν, την αγάπην της ανθρωπότητος, επί των βάσεων αυτών οργανούνται αι εν Bussang παρά τά Βόσγια άρη λαϊκαί παραστάσεις καθ' άς παρ' έρασιτεχνών εκτελούνται δράματα έρασιτεχνών, σκοπούντα την διάδοσιν ανά τον λαόν των μεγάλων ιδεών.

Ο κ. Albert Darmoni παλαιός πρωταγωνιστής της γαλλικής σκηνης επιδιώκει σκοπόν ολιγώτερον άμεσως κοινωνικόν και μάλλον ένθους καλλιτεχνικόν δεν νομίζει ότι είνε άπαραίτητον τά διδασκόμενα να αποβλέπουν άμεσα και κυρίως εις ύπόδειξιν και υποστήριξιν κοινωνικών ή ήθικών θεμάτων, φρονών ότι αυτό τό κάλλος των δραματικών άριστουργημάτων είτε μάς παρεδόθησαν από την αρχαιότητα είτε εγράφησαν από συγχρόνους, έξυψούμενον και έξευγενίζόμενον από την σεμνότητα και τό μεγαλείον της περιβαλλούσης φύσεως, άρκεί διά να διαπλάσ η και ποδηγετήσ η προς ύψηλά ιδεώδη την ψυχή των θεατών.

Ίδου πώς εκδέται τό πρόγραμμά του ο ίδρυτής του «Αρχαϊκού θεάτρον της φύσεως». Είνε φυσικόν με την διάδοσιν της εκπαίδευσως τά πλήθη να εκζητούν έορτάς Ικανοποιούσας συγχρόνως την ένστικτον προς τό κάλον τάσιν και τον προς τά μεγαλοπρεπή θέαματα έρωτα. Είνε προσέτι προσήκον οι άνθρωποι να εύρίσκουσιν καθ' όρισμένας περιόδους τόπον ήθικής επικοινωνίας και της διά του ωραίου άγωγής. Το θέατρον της φύσεως, θέλων τούς όφθαλμούς, είνε συγχρόνως άσφαλές μέσον προς ανύψωσιν της ψυχής. Αποκρούει πάν τω ταπεινό και την έπιτηδευμένην κοσμικότητα των θεαμάτων μέσα εις κλειστάς, υπερέδρους αϊθούσας. Επιτρέπει μεγαλοπρεπείς σκηνηκάς παρελάσεις. Τέλος επιβάλλει υποθέσεις ήρωϊκάς ή ιστορικάς παρεχούσας εις τά πλήθη εικόνας της ύψιστης ήθικής ζωής και ανθρωπίνης ενεργείας. Διά των παραστάσεων αυτών, δοξάζονται τά μεγάλα ήρωϊκά γεγονότα της ανθρωπότητος, δροσίζομεν την ψυχήν και τό σώμα και ούτω διά της χαράς έξυψούμεν την λαϊκήν συνείδησιν». Πλείστα εκ των διακεκριμένων πνευματών όλων των ένθων ασπάζονται τας θεωρίας αυτάς μεταξυ των όποιων αναφέρονται ο δ' Annunzio ο Maeterlinck και ο ήμέτερος Μορέας.

Ούτω χάρις εις τας έπιμόνους προσπαθείας του κ. Darmoni δυνάμεθα ν' ακούωμεν τούς θεασειςους σίχους του Κορηλίου και του Ρακίνα, των όποιων τό θέλητρον και τό μεγαλείον αναδεικνύονται πολύ καλλίτερα υπό την αϊγλην του ουρανούν θόλου, με τον ψιθυρον που κάμνονιν τά φύλλα υπό τό φύσημα της αύρας. Το πρόγραμμα όμως δεν περιορίζεται εις έργα της κλασικής γαλλικής σχολής αλλά δίδονται και νεώτερα δράματα ως ή «Σεμίραμις» του Peladan, ή «Δουλεία του Ηρακλέους» και ή «Φαίδρα» του έλληνοιστού Paul Gasquet γνωρίζοντες ν' αποδίδη τόσον ζωντανά και πρωτότυπα τό κάλλος του αρχαϊκού ελληνικού βίου.

Η κλιτύς του λόφου ή αποτελούσα την σκηνην, έχει διαρρυθμισθή κατά τρόπον προσφορώτατον διά την σκηνηκήν εξέλιξιν των παραστάσεων, τρία άλληλοδιάδοχα επίπεδα, ένούμενα με εύρείας κλίμακας και επικλινείς παρόδους, επιτρέπον οικίλους ελιγμούς εις τον χορόν και εις τά διάφορα πρόσωπα του δράματος, επιτυχανομένων ούτως ωραίων σκηνηκών συμπλεγμάτων έννοείται ότι παράγων άπαραίτητος

προς τουτο είνε ή χάρις και τό παράστημα των ήθοποιών, προσόντα ενδόλως άπαιτώμενα εν Γαλλία εις τον Όράτιον του Κορηλίου ή κ. Delvair, ως Καμίλλια, διά των στάσεων της και των κινήσεων και μόνων, παρέχει πλήρη καλλιτεχνικήν απόλαυσιν, είτε ότι βαρύνθημεν διά την μοιραϊαν πάλην, εις ήν ως πρόμαχοι της Ρώμης και της Άλβας κατήλθον ο αδελφός της και ο έραστής της, κατέρχεται την κλίμακα στηριζομένη επί της συνοδού της, καλλίτερος ως αρχαϊον άγαλμα, είτε ότι μένεα πνεύουσα διά τον φόνον του άγαπημένου, βρβίζει και καταράται την πατρίδα και τον φονέα αδελφόν της και πίπτει υπό τό ζυγόν του, τό άρμονικόν της σώμα εκτάδη καλλους. Ο κ. Garde άπ' έτέρου εις τον ρόλον του Πολυδευκτον ένεσάρκως όλην την ένθεον ζέσαν του νεοφωτιστου χριστιανού όίγος συγκινήσεως κατέλαβεν ίδίως τούς θεατάς όταν άκαμπτος πρό του μαρτυρικού θανάτου και των συνεπειών της θωμάσας γυναικός του, κηρύσσει ο Πολυδευκτος τό θεϊον κάλλος και την αληθειαν της νέας πίστεως.

Εκτός της εκτελέσεως των παριστανομένων, ένδιαφέρον είνε επίσης και τό παρακολουθήσ η τας παραστάσεις κοινόν. Αυτήν την εποχήν όλοι οι Παρισίνοι οι σεβόμενοι έαυτούς, έχουν φύγει, άλλοι εις τά βουνά άλλοι εις τά παράλια, μένον δέ μόνον όσοι δεν μπορούν να κάμουν άλλώς, ώστε οι θεαταί είνε κατά μέγα μέρος άπλοι άστοί, της μεσαιας τάξεως καθώς λέγουν οι Γάλλοι, βλέπων δέ τις την παραβολήν και τό παράστημα γυναικών και άνδρών, μετρίαν μόνον ιδέαν θα έσχημάτιζε της παρισινής κομψότητος, εν τούτοις αυτοί οι άνθρωποι, άνάλογοι προς όσους εν Άθήναις σκηναζουσιν τά θέατρα των διαφόρων συνοικιών, εκεί όπου τόσα έγκλήματα διαπραττονται όχι μόνον κατά της καλαισθησίας αλλά και κατά της άπλής εύπρεπείας, αυτοί οι άπλοι άστοί έφαινοντο παρακολουθόντες με τό μεγαλίστερον ενδιαφέρον τό άριστουργήματα της γαλλικής σκηνης, όχι μόνον τουτο, αλλά και όρθώς άνταλαμβανόμενοι των καλλονών των και χειροκροτούντες τά ωραιότερα μέρη και τούς πλέον εύήχους σίχους, αν και πολλοί ήγηθούν και τά στοιχεία της ιστορίας και έδιδον φανταστικάς έξηγήσεις επί της υποθέσεως του Όρατίου, αλλά εις αυτούς είνε ένστικτος ή ιδέα του φιλολογικού καλού αν μη παραδεχθώμεν ότι και ή κοήσας της περιβαλλούσης φύσεως ένέπνεε την ψυχήν των.

Εις την πατρίδα μας, την γενέτειραν του καλού και την κοιτίδα του δράματος, πολλά μένον άόμηχνα νά γίνον προς ανάπτυξιν της καλαισθησίας του κοινού. Ίσως δεν πρέπει να λογίζονται ελάχιστοι μεταξυ των πατριωτών όσοι αγωνισθούν προς διάδοσιν των ύψηλών της τέχνης ιδεών και άνύψωσιν του ήθικου της φυλής μας

ΙΩΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Εμείς και οι Νορβηγοί

ΤΟΡΑ, με τον θάνατον του Ίψεν, πολλοί ένθυμήθησαν μίαν άναφοράν των παλαιών δυστυχισμένων του ημερών προς την Νορβηγικήν βουλήν. Ό ποιητής τούς διηγείτο πως από τό τελευταίον και τό μάλλον επιτυχόν δράμα του μόλις έκέρδισε χίλια πεντακόσια φράγκα. Και όμως ήρώσθη έναν δολάκτρον χρόνον διά τό έργον αυτό. Με τά χίλια πεντακόσια φράγκα θα ήμπορούσε τάχα να ζήσ η έναν χρόνον, κατά τον όποιον θα ήργάζετο δι' άλλο νέον του δράμα; Είχε σκοπόν ναφειρωθή εις τό γράμματά της πατρίδος του και ειδικώτερον εις τό θέατρον. Τούς έλεγε

ρητα από τὸν Ἑλληνικὸν τύπον, διὰ τὸ ὅποιον Κύριος οἶδε τί νὰ σκέπτεται ὁ εὐφυῆς καὶ ἐνθουσιώδης Γαλάτης καλλιτέχνης.

Z.

Τὸ Πανεπιστήμιον προκηρύττει τὸν Παντελείδειον δραματικὸν διαγωνισμὸν διὰ τὸ τρέχον ἔτος.

Οἱ ποιηταὶ ἐκλέγουν τὰ θέματα τῶν ἀπὸ οἰανδῆ-ποτε ἐποχῆν, χώραν ἢ ἐθνικότητα κατὰ προτίμησιν ὅμως ἀπὸ τὴν ἱστορίαν μας ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

Τὰ ἔργα ἡμιτοροῦν νὰ εἶναι περὶ ἢ ἑμμετρα γραμμένα εἰς τὴν *συνήθη καθαρεύουσαν ἢ τὴν ζωντανὴν λαομικτὴν γλῶσσαν*.

Τὰ χειρόγραφα γίνονται δεκτὰ ἕως τὴν 31 Ἰανουαρίου 1907.

Οκ. Ἀνδρέας Μιχαλακόπουλος ἐπιστέλλει εἰς τὸν «Νεολόγον Πατρῶν» ἐκ Φραγκφούρτης περὶ τοῦ ἐκεῖ συγκροτηθέντος ἐφέτος συνεδρίου τῶν Γερμανῶν ποινικολόγων. Σκοπὸς τοῦ συνεδρίου τούτου ἦτο ἡ σύσκεψις περὶ ἀπλοποιήσεως τῆς διαδικασίας καὶ περὶ δικαιοτέρας καὶ ταχίστης ἀπονομῆς τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης. Ἐννοεῖται ὅτι τοιοῦτον σύστημα, ἐπάγεται ὁ ἐπιστέλλων, καὶ ἂν εἰσαχθῆ εἰς τὴν Ἡπειρωτικὴν Εὐρώπην, ἐν Ἑλλάδι θ' ἀπειτύγγαθεν ἀσφαλῶς διότι ὁ θεσμὸς τῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων εἰς ὀλιγίστας πόλεις παρέχει εὐθεῖς καὶ δικαίους ἐνόρκους διὰ νὰ δύνανται νὰ κρίνουν νομίμως καὶ ἐπιεικῶς καθόσον ὡς ἐπιτολοῦν ἀπαντᾷ κανεὶς ἀκροτάτην ἀυστηρότητα ἢ ἀκροτάτην ἐπιεικείαν.

Ο δευτέρος τόμος τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Βαλζάκ πρὸς τὴν κόμισσαν Χάνσκα ἢ ὁποία βραδύτερον ἔγινε σύζυγός του, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιστολαὶ πρὸς τὴν Ξένην». Εἶνε γνωστὴ ἡ ὁδύσεια τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν τὰς ὁποίας ἐπὶ τέλους κατώρθωσε ν' ἀνεύρη ὁ κ. Λεμεζινοῦλ, ἔπειτα ἀπὸ τόσας περιπετείας τοῦ δημοῦ καὶ κάπως μὲ τὰς μυθιστορηματικὰς ἐπινοίας τοῦ Βαλζάκ.

Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ποῦ ἀνεστάτωσαν τὸ Παρίσι, μᾶς δεκνύουν τὸ τραγικώτερον τῶν διανοητικῶν θεαμάτων. Ἰδίως τὸ θέαμα ἐνὸς ἀνδρὸς ποῦ ἔπεσε θύμα τῆς ἰδιοσυγκρασίας του, τῆς ἀδιαλείπτου ἐργασίας του καὶ τοῦ παρατεταμένου διαπύρου ἔρωτός του πρὸς τὴν ὡραίαν Πολωνίδα κόμισσαν.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Τὴν προπαραβέβουσαν Πέμπτην ὁ πρόεδρος τοῦ ἐνταῦθα Μακεδονικοῦ Συλλόγου παρεπιδημῶν ἐν Ἀμερικῇ ἔδωκεν πατριωτικὴν διάλεξιν περὶ Μακεδονίας εἰς τὸ Λὸν ὄπου εἰήμερεῖ καὶ ἀμυάζει πολυπληθῆς Ἑλληνικὴ Κοινότης.

Ὁ κατάπλους τοῦ Μιαούλη εἰς Λεμεσόσιν καὶ Λάρνακα τῆς Κύπρου ἔδωκε καὶ πάλιν ἀφορμὴν ὅπως ἡ ἀγαπητὴ νῆσος ἐκδηλώσῃ τοὺς διαπύρους πόθους τῆς πρὸς τὴν μητέρα πατρίδα. Ἀπὸ ὅλας τὰς κόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς νῆσου οἱ Κύπριοι κατήλθον εἰς τὰς δύο παραλίους πόλεις νὰ χαρετήσουν μὲ μάτια δακρυσιμένα τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν.

Αἱ ἐγγράφαι τῶν φοιτητῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἤρχισαν τὴν 1 Σεπτεμβρίου καὶ θὰ ἐξακολουθήσουν ἕως τὰς 10 Ὀκτωβρίου.

Εἰς τὸν Hellénisme δημοσιεύεται ἐνδιαφέρουσα

μελέτη περὶ τῶν ἐν Μικρῇ Ἀσίᾳ Ἑλλήνων. Ὁ συγγραφεὺς τῆς μελέτης ἀναριθμᾷ τὸν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τῶν ὀκτῶ βιλαστῶν 2,500,000 ἕως 2,800,000. 7,329,000 εἶνε οἱ Μωαμεθανοὶ καὶ 610,000 οἱ Ἀρμένιοι.

Οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ φιλόσοφοι ὁπαδοὶ τοῦ Ἐρβέρτου Σπένσερ ἐξήτησαν ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν ὅπως τὰ λείψανα τοῦ συγγραφέως τῶν «Ἀρχῶν τῆς Βιολογίας» μετακομισθοῦν εἰς τὸ Πάνθεον τοῦ Λονδίνου, τὸ Ὀδεστμίνστερ. Τὸ ὑπουργεῖον συγκάτενευσε προθύμως εἰς τοῦτο ἀλλ' εὗρεν ἀντίθετον τὸν διευθύνοντα τὸ Πάνθεον.

Αἱ ἀκτίνες X διὰ τὰς ὁποίας ἐλέχθη ὅτι θεραπεύουν τὸν καρκίνον ἐχρησώθησαν ἐπιστημονικῶς. Μάλιστα ἓνας Γάλλος ἐπιστήμων ἀποδεικνύει ὅτι οὐκ ἔστι μόνον δὲν εἶνε θεραπευτικαὶ ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυναι, διότι γίνονται φορεῖς πλείστον ἄλλων ἀσθενειῶν.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

*Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων»
— ἀδείᾳ τοῦ Ὑπουργείου —*

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν..... Δρ. 2.084.40

Τὸ ἀπαιτούμενον ὀλικὸν ποσὸν εἶναι 3500 περίπου. Ὑπολείπονται περὶ τὰς 1500. Καὶ τὸ ὑπενθυμιζόμενον εἰς ὄλους. Ὅλοι ἐξῆσαν καὶ ζοῦν μὲ τοὺς στίχους τοῦ ὕμνου τῆς ἐλευθερίας.

Αἱ εἰσφοραὶ στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων», ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ῥίμες ὑπὸ Γ. Πελλερέν. Ἀθήνα 1906 ἐκδότης Ν. Πάνος, δρ. 1.

Ὑπομνήματα ἐπιδοθέντα τοῖς ἐν Κ/πόλει ἀντιπροσώποις τῶν Μεγάλων Δυναμῶν κλπ. Κ/πολις 1906 ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ τυπογραφείου.

Ὁ μικρὸς κτηνίατρος ὑπὸ Ρ. Δημητριάδου. Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Ἀθήναι 1906 δρ. 0.40.

Συνθῆμαι τοῦ βίου ἐκδόσις Σ. Κ. Νάγου. Τεῦχος πρῶτον, Περὶ Τροφῆς. Ἀθήναι 1906 δρ. 2.

Τὰ Ὁραῖα Τραγοῦδια τῆς ἀφρογαλιάς ὑπὸ Γιάννη Περγιαλίτη. Ἀθήναι 1906 ἐκδότης Ι. Ν. Σιδέρης δρ. 2.

Νέον Πνεῦμα ὑπὸ Περικλέους Γιαννοπούλου Ἀθήναι.

Ἀγγέλλονται:

Λεύκωμα τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων 1906. Πλήρης ἀφήγησις τῆς διοργανώσεως καὶ περιγραφή τῶν ἀγώνων κλπ. μὲ 250 εἰκόνας ὑπὸ Π. Σ. Ζαββίδου. Χαριτόδετα δρ. 5, χρυσόδετα δρ. 8. Ἐξωτερικῶν φρ. 7 καὶ φρ. 10. Πολυτελῶς χρυσοδέτον φρ. 25. Οἱ ἐγγραφόμενοι ἀποστέλλουν τὸ τίμημα τῆς ἐγγράφης τῶν πρὸς τὴν Τράπεζαν Ἀθηνῶν μέχρι τῆς 15 Ὀκτωβρίου 1906 τὸ βραδύτερον.

Εἰς τοὺς συνδρομητὰς τῶν «Παναθηναίων» τοὺς προαποστέλλοντας τὸ τίμημα τοῦ «Λεύκου» γίνεται ἔκπτωσης 25 ο)ο.